

# POLÍTIQUES I USOS DEL TEMPS A TERRASSA

## La visió de les dones de 25 a 50 anys

*Estudi realitzat en el marc del conveni signat entre l'Ajuntament de Terrassa (Regidoria de Promoció de la Dona), Foment de Terrassa S.A. i la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)*

### **Realització de l'estudi:**

Grup d'Estudis de Geografia i Gènere del  
Departament de Geografia de la UAB



### *Coordinació:*

Maria Prats Ferret i Maria Dolors Garcia Ramon

### *Redacció de l'estudi:*

Maria Prats Ferret

### *Equip de Recerca:*

Marisol Gómez, Norma Rey i Vanesa Sánchez

### **Supervisió tècnica de l'estudi:**

Observatori Econòmic i Social i de la Sostenibilitat de  
Terrassa (OESST)  
Xavier Muñoz i Torrent  
Marc Armengol i Rabal



Regidoria de Promoció de la Dona  
Emília Andreu Almecija

Ajuntament  de Terrassa



Terrassa, octubre de 2006

# 1. INTRODUCCIÓ

---

En aquest primer capítol introductori es presenten els objectius de l'estudi, l'estructura, la metodologia utilitzada i les àrees d'estudi en les que s'ha realitzat el treball de camp, concretament els barris Centre, Ègara i Roc Blanc de la ciutat de Terrassa.

## 1.1. Objectius

L'objectiu principal d'aquest estudi és oferir recomanacions per orientar les polítiques sobre el temps a nivell municipal a partir del coneixement de l'oferta horària dels comerços i serveis de la ciutat de Terrassa i la percepció i la pràctica de l'ús i la gestió del temps per part de les dones adultes (grup de 25-50 anys) que hi resideixen.

Aquest objectiu principal queda desglossat en els quatre objectius específics següents:

1. Conèixer i analitzar els horaris dels comerços i serveis (escolars, financers, sanitaris, administratius i de transport), així com de les entitats ciutadanes;
2. Analitzar com les dones objecte d'estudi distribueixen el seu temps entre les diferents activitats que realitzen al llarg de la jornada: treball productiu, treball reproductiu, temps per la mobilitat, activitats personals de formació, relació, recreació... i els factors que condicionen aquesta distribució;
3. Detectar el grau de satisfacció d'aquestes ciutadanes en relació a l'oferta horària de Terrassa i el grau d'ajustament d'aquests horaris a les seves necessitats personals;
4. Recollir els desitjos i propostes d'aquest sector de la població per una millora de l'organització horària de la ciutat, que repercuteixi en una millor qualitat de vida i en una nova organització del temps de treball, compatible amb els projectes de vida personals i amb la necessitat social de redistribuir el treball, tant en l'àmbit professional com en l'àmbit domèstic.

## 1.2. Estructura de l'estudi

Aquest estudi s'estructura en tres capítols centrals, un capítol introductori, un capítol de resultats i recomanacions, una bibliografia i un seguit d'annexos complementaris del text.

El capítol segon fa un breu repàs a les enquestes més recents sobre l'ús del temps en el marc espanyol o català. El capítol tercer està dedicat a l'anàlisi de l'oferta horària de la ciutat, és a dir a la descripció dels horaris practicats pel

comerç, els centres escolars i altres serveis de la ciutat de Terrassa, a partir de l'anàlisi dels horaris de tres barris concrets, caracteritzats més endavant. Els continguts d'aquest capítol s'han desenvolupat a partir del treball de camp i de les informacions recollides en les entrevistes exploratòries.

El capítol quart és el capítol principal, el que ofereix l'anàlisi de la vivència del temps quotidià per part de les dones adultes de Terrassa. Concretament s'analitzen les opinions, percepcions i propostes de les dones de Terrassa en relació al temps de treball productiu, al temps de treball reproductiu, el temps de transport, el temps lliure o temps disponible i el temps nocturn, així com també en relació a l'oferta horària i de serveis de la ciutat en el marc de la seva vida quotidiana.

### **1.3. Metodologia**

La metodologia utilitzada per a la realització de l'estudi és fonamentalment de tipus qualitatiu. Les tècniques utilitzades han estat les entrevistes exploratòries i les entrevistes en profunditat, les fitxes informatives, l'observació directa, les consultes telefòniques i les consultes a Internet.

El treball de camp s'ha dividit en dues fases de diferent intensitat i durada. La primera fase ha consistit en la realització de deu entrevistes exploratòries a agents socials de la ciutat: representants de grups de dones o d'associacions de veïns/es, representants del món empresarial, representants dels sindicats i regidors/es (vegeu llistat de les entrevistes exploratòries realitzades a l'annex 7.1.). Aquestes entrevistes s'han realitzat entre els mesos de febrer i abril de 2006, s'han gravat i posteriorment s'han transcrit de manera resumida per ressaltar-ne les informacions més rellevants.

La segona fase del treball de camp ha estat la principal i ha consistit en la realització de trenta entrevistes en profunditat (deu a cada un dels barris estudiats: Centre, Ègara i Roc Blanc) a dones terrassenques de 25 a 50 anys i amb perfils familiars i professionals variats. Aquestes entrevistes s'han realitzat entre els mesos de març i juny de 2006. En relació a les característiques de les dones entrevistades cal recordar que en el context d'un treball qualitatiu no cerquem una representativitat estadística, sinó només assegurar que el grup de dones entrevistades és diversificat en relació a trets bàsics com l'edat, la situació familiar, els estudis o les professions. A continuació resumim com es distribueixen aquests perfils.

a) Concretament pel que fa als grups d'edat s'han entrevistat:

- 6 dones de 25-29 anys
- 4 dones de 30 a 34 anys
- 7 dones de 35 a 39 anys
- 7 dones de 40 a 44 anys
- 6 dones de 45 a 50 anys

b) Pel que fa a l'estat civil s'han entrevistat:

- 3 dones solteres
- 23 dones casades
- 3 dones separades/divorciades
- 1 dona vídua

c) Pel que fa als fills/es s'han entrevistat:

- 7 dones sense fills/es
- 18 dones amb fills/es menors de 14 anys
- 5 dones amb fills de 14 anys o més

d) Pel que fa a la situació laboral s'han entrevistat:

- 2 inactives
- 3 aturades
- 3 ocupades a temps parcial
- 21 ocupades a temps complet

e) Pel que fa al perfil professional s'han entrevistat:

- 5 administratives
- 4 operàries
- 4 autònomes i/o empresàries
- 2 professores
- 3 dependents de comerç
- 7 altres professions

f) Pel que fa al nivell d'estudis hem entrevistat:

- 10 dones amb estudis primaris
- 12 dones amb estudis secundaris
- 8 dones amb estudis universitaris

La localització de les dones entrevistades s'ha fet a partir de diferents vies paral·leles per tal d'incrementar la diversitat de les fonts. Concretament han aportat contactes per fer entrevistes els grups de dones i de veïns, les associacions empresarials, personal de l'Ajuntament, centres educatius i entitats dels barris, a més d'alguns contactes personals i d'altres facilitats per les mateixes dones entrevistades. Cal assenyalar que aquest procés de presa de contacte no és senzill perquè no tothom accepta fàcilment fer una entrevista gravada sigui per desconeixement dels objectius, per desconfiança, o per manca de temps disponible, per tant no tots els primers contactes culminen amb la realització de l'entrevista. A més de les negatives inicials hi ha hagut renúncies un cop conegut el tema o altres detalls de l'estudi, per problemes de calendari o per negativa a la gravació de la conversa. D'altra banda també hi ha hagut entrevistes que fins i tot un cop acceptades i concertades no s'han arribat

a realitzar perquè la persona no s'ha presentat a la cita o l'ha posposada repetidament per motius diversos. Podem dir doncs que per realitzar finalment les trenta entrevistes en profunditat, que són objecte d'anàlisi, es van haver de contactar a la vora de quaranta entrevistades potencials.

El lloc de realització de l'entrevista ha estat sempre escollit per l'entrevistada, per tal de facilitar l'entorn en el que se sentís més còmoda i li resultés més fàcil i accessible. D'acord amb aquest criteri la majoria de les entrevistes s'ha realitzat al domicili de l'entrevistada, alguna s'ha realitzat en algun local alternatiu i alguna s'ha hagut de realitzar al carrer, dificultant les condicions de la gravació i la transcripció. Les entrevistes en profunditat s'han gravat per tal de recollir tot el contingut de l'entrevista i facilitar la fluïdesa del diàleg sense que l'entrevistadora hagués d'estar pendent de prendre notes. La durada mitjana d'aquestes entrevistes ha estat de 50 minuts.

Aquest treball de camp ha requerit, a continuació, moltes hores de despatx dedicades a la transcripció literal dels arxius de veu i a la codificació d'aquestes transcripcions en base a una llista de conceptes clau prèviament elaborada en funció dels objectius de l'estudi per permetre la seva posterior anàlisi<sup>1</sup>.

D'altra banda i en paral·lel amb la primera fase del treball de camp, s'ha realitzat l'estudi de l'oferta horària als diferents barris mitjançant l'observació directa dels rètols exteriors dels comerços dels principals carrers comercials de cada barri, complementada amb la consulta telefònica, la consulta a Internet i la informació extreta de les entrevistes exploratòries i de les fitxes informatives elaborades en el marc del Consell Municipal d'Igualtat. La informació recopilada s'ha resumit en diverses taules i s'han fet una sèrie de mapes que ens mostren la dinàmica horària de la ciutat. En relació a aquest tema dels horaris també s'ha fet un seguiment de la premsa general per tal de copsar l'estat d'opinió i el context social en relació a qüestions com els horaris comercials o la modificació de l'horari i el calendari escolar. Posteriorment s'ha procedit a l'anàlisi dels resultats i la seva plasmació en taules, gràfics i mapes. Per a l'elaboració dels mapes s'ha comptat amb les bases cartogràfiques proporcionades pel servei de Cartografia de l'Ajuntament de Terrassa. Finalment s'ha procedit a la redacció de l'informe final, que aborda fonamentalment els aspectes següents: l'anàlisi de l'ús del temps de les dones, l'estudi dels horaris dels serveis públics i privats dels barris estudiats, la detecció dels desajustaments entre ambdós aspectes i la proposta de recomanacions o accions operatives aplicables per part de l'administració municipal o altres agents socials.

#### **1.4. Àrees d'estudi**

L'àmbit d'estudi d'aquest treball és la ciutat de Terrassa, coincidint amb l'àmbit d'actuació de les dues entitats promotores: la Regidoria de la Dona de l'Ajuntament de Terrassa i Foment de Terrassa. Ara bé per a la realització del treball de camp el document del projecte de recerca especificava, a proposta de les entitats promotores, la voluntat de treballar en tres barris en concret: els

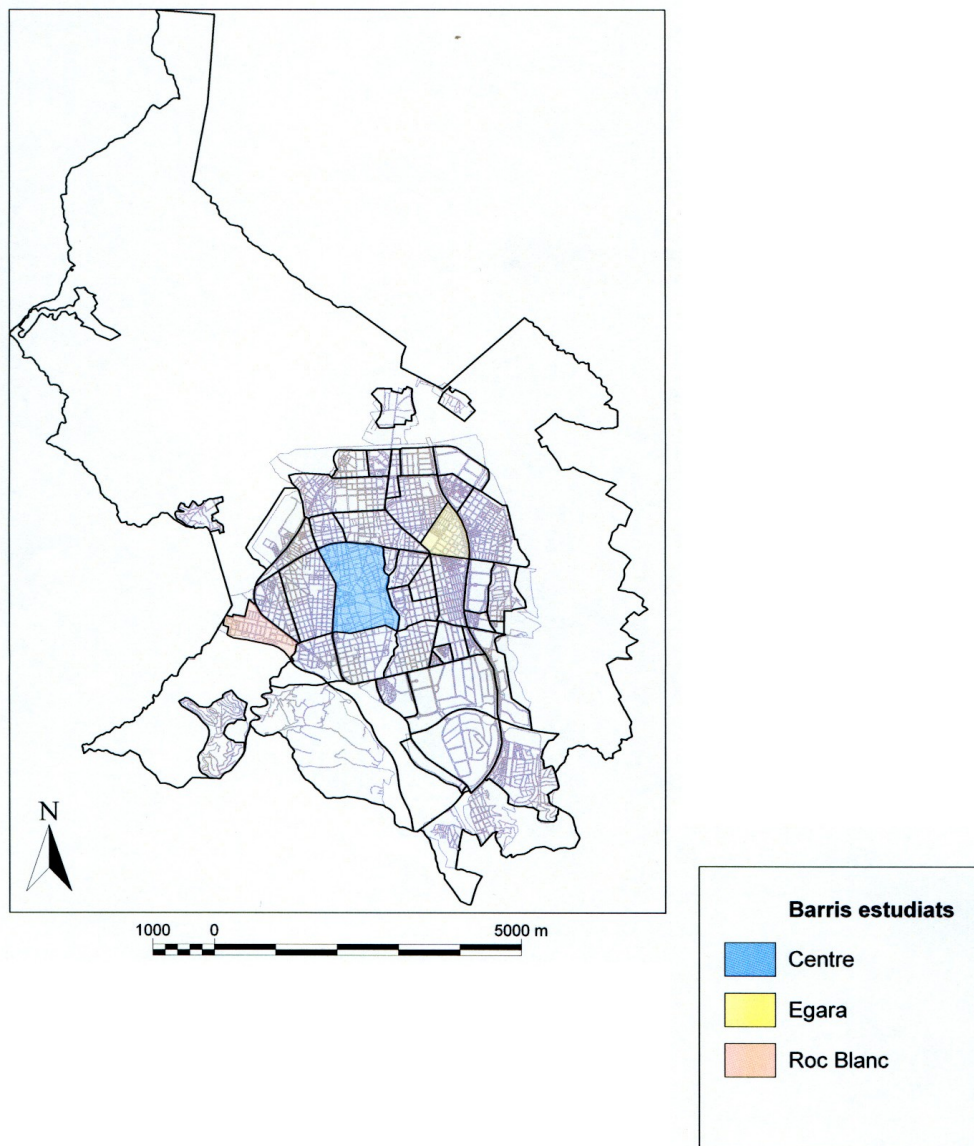
---

<sup>1</sup> Les transcripcions d'aquestes entrevistes, que són confidencials i anònimes, estan dipositades al Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona.

barris Centre, Ègara i Roc Blanc. Es tracta de tres barris amb característiques sociodemogràfiques ben diferenciades i per tant representatius de la diversitat de barris que componen el teixit urbà de la ciutat de Terrassa. Aquestes diferències es troben resumides en les següents taules comparatives i a continuació es descriuen les principals característiques de cada una d'aquestes àrees d'estudi. La localització dels tres barris en el conjunt de la ciutat de Terrassa es troba reflectida en el Mapa 1.

**Mapa 1**

**Localització de les àrees d'estudi a la ciutat de Terrassa**



Font: Elaboració pròpia a partir de les bases cartogràfiques del Servei Cartogràfic de Terrassa

**Taula 1. Estructura d'edats de les àrees d'estudi i de Terrassa (dades de 2004)**

	TERRASSA	CENTRE	ÈGARA	ROC BLANC
% Població 0-9 anys	10,7	13,6	9,27	17,11
% Població 10-19 anys	9,67	9,17	8,81	8,32
% Població 20-29 anys	16,5	12,62	11,24	14,91
% Població 30-39 anys	18,67	18,58	17,92	31,21
% Població 40-49 anys	14,18	15,1	12,92	11,68
% Població 50-59 anys	10,93	10,41	9,24	6,39
% Població 60-69 anys	8,13	7,46	9,47	5,09
% Població 70-79 anys	7,32	7,47	9,5	3,54
% Població 80 i més a.	3,92	6,03	3,83	1,74
% Població nascuda a Terrassa	48,31	58,06	39,17	49,38
% Població nascuda resta Espanya	25,27	11,25	31,11	21,72
% Població nascuda a l'estranger	10,90	7,70	19,66	4,70

Font: AJUNTAMENT DE TERRASSA (2005). *Anuari Estadístic de Terrassa. Terrassa en xifres*. Terrassa, Ajuntament de Terrassa.

**Taula 2. Nivell educatiu de la població de les àrees d'estudi i de Terrassa (dades de 2004)**

	TERRASSA	CENTRE	ÈGARA	ROC BLANC
% no sap llegir ni escriure	3,02	0,83	4,81	1,90
% sense estudis	13,13	5,21	15,65	9,30
% estudis primaris	28,7	18,4	32	23,3
% estudis secundaris	41,8	46,5	40,3	55,92
% amb estudis superiors	9,16	25,46	3,44	6,85

Font: AJUNTAMENT DE TERRASSA (2005). *Anuari Estadístic de Terrassa. Terrassa en xifres*. Terrassa, Ajuntament de Terrassa.

**Taula 3 Activitat, atur i ocupació de la població de les àrees d'estudi i de Terrassa (dades de 2001)**

	TERRASSA	CENTRE	ÈGARA	ROC BLANC
Taxa d'activitat	60,20	60,48	57,18	73,58
Taxa d'activitat homes	70,64	69,41	68,27	82,71
Taxa d'activitat dones	50,27	52,70	46,15	64,51
Taxa d'atur	10,82	7,30	13,28	9,74
Taxa d'atur dones	14,88	9,16	19,28	16,52
Taxa d'atur homes	7,18	5,68	9,20	4,41
% Pob. ocupada Serveis	57,53	71,65	52,35	52,70
% Pob. ocupada Indústria	12,24	22,55	15,93	11,93
% Pob. ocupada Construcció	29,70	5,22	31,05	34,91
% Pob. ocupada Agricultura	0,52	0,58	0,67	0,46

Font: AJUNTAMENT DE TERRASSA (2005). *Anuari Estadístic de Terrassa. Terrassa en xifres*. Terrassa, Ajuntament de Terrassa.

### 1.4.1. Barri Centre

El barri del Centre, situat al cor de la ciutat de Terrassa, és el més gran del districte 1, amb una superfície de 1.355.850m<sup>2</sup>. Es troba limitat tant al nord com al sud per dues vies de pas molt importants, per una banda el passeig 22 de juliol i per l'altre la carretera de Montcada. En el seu límit oest s'hi troba la rambla d'Ègara i a l'est trobem tres carrers continus que defineixen la seva

forma: el carrer Mas Adei, el carrer Topete i el carrer Sant Antoni. (Ajuntament de Terrassa, 2003).

Aquest barri es remunta, en els seus orígens, al segle XI, moment en el que s'inicia la formació d'una ciutat medieval que creixia i que es va anar estenent, fins al segle XV, configurant una ciutat emmurallada que resseguia els carrers que avui coneixem amb els noms de Gavatxons i del Vall, el raval de Montserrat i el portal de Sant Roc (Ajuntament de Terrassa, 2003).

El Centre, era el punt de partida d'una ciutat, Terrassa, que amb el temps esdevingué un gran nucli industrial. Hi destacaven els tallers tèxtils i, posteriorment, els vapors industrials. Amb el pas del temps, però, el creixement econòmic de la ciutat ha desviat la indústria cap a la perifèria, deixant pas a uns sectors molt forts en la definició dels espais centrals de la ciutat: l'habitatge i el comerç. Aquests pilars, construcció i serveis, juntament amb l'elevada concentració d'entitats i associacions culturals i polítiques són trets distintius d'aquest barri (Ajuntament de Terrassa, 2003).

Pel que fa al perfil socio-demogràfic, segons les dades obtingudes dels informes elaborats per l'Anuari Estadístic de Terrassa, l'any 2004, el barri del Centre comptava amb 15.980 habitants. Segons la piràmide d'edats corresponent al mateix any, el major volum de població està comprès en la franja de 30 a 39 anys. Per sota d'aquestes edats hi ha una important disminució en el nombre d'habitants, reduint-se fins a la meitat en la franja de 10 a 14 anys. En canvi, però, en edats inferiors, torna a produir-se un increment de població degut a un recent augment de la natalitat. Cal destacar, també, que si mirem les edats més avançades, les de 80 i més anys, presenten un important percentatge de dones degut a que la seva esperança de vida és més elevada. En termes generals podem concloure que l'envelliment és una de les característiques d'aquest barri. (Ajuntament de Terrassa, 2005).

Pel que fa a l'origen de la població que conforma el barri, més de la meitat, un 58,06% de la població són nascuts a Terrassa, mentre que el volum d'estrangers és molt baix, 7,70%. Aquesta menor presència de població estrangera pot estar relacionada amb l'elevat preu de l'habitatge al Centre en comparació amb altres barris de la ciutat (Ajuntament de Terrassa, 2005).

Respecte a altres indicadors socials, es pot dir que la població sense nivell d'instrucció és molt escassa, l'any 2004 representava només un 0,83% de la població del barri. En canvi al barri Centre el nombre de persones amb titulacions superiors és més important que a d'altres barris de Terrassa, concretament un 25,46%. En paral·lel trobem un baix percentatge de la població analfabeta, que es correspon amb les generacions més velles de la població (Ajuntament de Terrassa, 2005).

Fent quatre pinzellades de les dades econòmiques, la taxa d'activitat femenina al Centre és d'un 52,70 mentre que la masculina és força més elevada, concretament 69,41. Un 71,65 % de la població ocupada ho està en el sector serveis, seguidament trobem la indústria, amb un 22,55%, i en menys d'un 6% l'agricultura i la construcció (Ajuntament de Terrassa, 2005).

### 1.4.2. Barri d'Ègara

El barri d'Ègara es troba localitzat al districte 6 de la ciutat de Terrassa i compta amb una superfície de 420.209m<sup>2</sup> que representa un 13% de la superfície del districte ( Ajuntament de Terrassa, 2005).

Caracteritzat per la seva forma triangular, es troba limitat per quatre carrers: de nord-oest a sud-est l'Avinguda del Vallès, que segueix la línia dibuixada per la riera de les Arenes, el límit del barri continua pel passeig 22 de juliol al sud, i el triangle es tanca per l'est amb l'Avinguda de Jaume I i el carrer del Periodista Grané.

Urbanísticament, el barri d'Ègara va néixer l'any 1952 davant de la necessitat de crear nous habitatges d'iniciativa pública per la forta onada immigratòria que es va produir als anys 40 a la ciutat. Durant aquest període es va produir molt habitatge d'autoconstrucció i també va sorgir l'anomenat polígon Ègara, que consistia en cases unifamiliars adossades a blocs d'habitatges d'un màxim de dos pisos i planta baixa amb pati. Poc a poc el paisatge del barri es va anar diversificant amb la proliferació de més indústries, casetes i blocs de pisos al llarg de la Carretera de Castellar, eix central que divideix el barri (Oliva, 1995).

Segons les dades estadístiques consultades, en termes demogràfics, Ègara és un barri amb la població envellida, tot i que el principal grup d'edat és el de la franja compresa entre els 25 i 40 anys, format població jove que està arribant atret per la construcció d'habitatge nou. Pel que fa al grup d'edat més avançada es correspon amb la població immigrant que es va instal·lar al barri fa dècades i que ha anat envellint amb ell. Pel que fa a la natalitat és més aviat minsa, representant únicament un 5% (PER MIL) de la població (Ajuntament de Terrassa, 2005).

Analitzant l'origen de la població del barri segons el seu lloc de naixement, destaca la presència d'un gran percentatge de població nascuda a diferents punts d'Espanya, en concret un 31,11%, percentatge proper al de població nascuda a Terrassa, que representa un 39,17%. Aquest elevat percentatge d'immigrants ha estat una característica pròpia del barri al llarg de la seva història, inicialment procedien de la resta d'Espanya i d'un temps ençà provenen de l'estranger, concretament es calcula que l'any 2004 un 19,66% de la població resident al barri era població estrangera (Ajuntament de Terrassa, 2005).

Pel que fa al nivell d'instrucció, trobem que en aquest barri el nivell educatiu és inferior al dels altres barris objecte d'estudi, així com respecte al conjunt de Terrassa, atès que només un 3,44% de la població té estudis superiors i el percentatge de població analfabeta és d'un 4,81%. És el barri amb menor grau de formació i aquest fet es reflecteix en taxes d'activitat més reduïdes (57,18%), en taxes d'atur més elevades (13,28%) i en la distribució dels ocupats entre els sectors d'activitat (Ajuntament de Terrassa, 2005).

Per últim els sectors econòmics que concentren major nombre de treballadors són els serveis amb un 52,35% seguit de la indústria i la construcció amb valors de 15,39% i 31,05% respectivament. Tot i que el valor de l'agricultura és molt petit, 0,67%, és el més elevat dels tres barris objecte d'estudi.

### 1.4.3. Barri de Roc Blanc

El Barri de Roc Blanc es troba situat al districte 4 de la ciutat de Terrassa i compta amb una superfície de 461.068m<sup>2</sup> que representa un 7,36% de la superfície del districte (Ajuntament de Terrassa, 2005).

Aquest barri, situat a les afores de Terrassa, té un dels seus límits en una via interurbana molt important, l'autopista C-16, cosa que priva el seu creixement cap a al sud. En el seu marge oest, el barri ha crescut gairebé fins al terme municipal de Viladecavalls i està limitat pels carrers Bailén, Nàpols, i Pablo Iglesias. En diagonal, de nord-oest a sud-est, es troba la Ronda de Ponent, que defineix la forma triangular que caracteritza el barri, i que finalitza el seu recorregut al Pont de la carretera d'Olesa, lloc d'encreuament amb l'última via que limita el barri a la part est, la carretera de Martorell.

Roc Blanc és un barri molt antic, que remunta els seus orígens a finals dels anys 40 i principis dels 50 com a barri d'autoconstrucció. Inicialment, les anomenades *Islas Perdidas*, que era el nom que rebia el barri, van créixer sense que aquest creixement quedés recollit en el Pla General d'Ordenació fins força anys més tard, concretament el 1983, any en el que es va aprovar el Pla Parcial de Roc Blanc. (García, 1995).

Cap a l'any 1991 es va produir una ampliació de PGOU del 1983, que va afavorir al desenvolupament del barri, donant-li un nou aspecte i caràcter. Es va configurar un barri més modern, amb moltes zones verdes i habitatge de nova fesomia que han donat lloc, amb el pas del temps, a un barri actual, jove i dinàmic, deixant en l'oblit els moments difícils dels seus orígens (Ajuntament de Terrassa, 2001).

Pel que fa al perfil social, la població del barri es concentra principalment en les edats compreses entre els 25 i 40 anys. Justament aquesta població jove, molt recent al barri, és la que està en ple període reproductiu i són els que determinen que la població de 0 a 4 anys també sigui important, arribant a més d'un 10% de la població. Pel contrari, les edats més avançades, més de 60 anys, són poc representatives en aquest barri rejuenit (Ajuntament de Terrassa, 2005).

Respecte a l'origen de la població, Roc Blanc té un baix percentatge de població estrangera, només un 4,70%. El grup més important és el de la població nascuda a Terrassa amb gairebé un 50%, seguit d'un 24,20% procedent de la resta de Catalunya (Ajuntament de Terrassa, 2005).

Pel que fa al nivell d'instrucció s'observa un baix percentatge d'analfabets, un 1,9%, i un percentatge de població amb estudis superiors d'un 6,85%. Aquests

valors, en comparació al barri del Centre, expressen menys grau de formació en la població de Roc Blanc.(Ajuntament de Terrassa, 2005).

Analitzant les dades econòmiques del barri, s'observa que la taxa d'activitat dels homes supera, en un 18%, la de les dones. Sent 82,71% i 64,51% respectivament. Pel que fa a la taxa d'ocupació, un 90,26% de la població està ocupada, però hi ha una diferència percentual d'un 12% superior per als homes, en detriment de les dones que estan més aturades. Tot i que els valors d'activitat són similars al barri del Centre, analitzant en profunditat les persones aturades, es veu com les dones, a Roc Blanc, surten encara més perjudicades.(Ajuntament de Terrassa, 2005).

Finalment, aquesta ocupació del barri és distribueix en el sectors Serveis, 52,70%, seguit de la indústria, 34,91%, la construcció, 11,93%, i l'agricultura amb una ocupació minsa, un 0,46%. Aquests valors demostren que aquest barri té més presència de població a la indústria i a la construcció, i pot estar condicionat al grau d'instrucció. Menor grau de formació, major presència de persones en aquests dos sectors. (Ajuntament de Terrassa, 2005).

## 2. LES DONES I L'ÚS DEL TEMPS A LES ENQUESTES D'ÀMBIT GENERAL

---

En aquest segon capítol es fa un breu repàs a algunes de les enquestes que tenen l'estudi de l'ús del temps com a objecte d'estudi principal o bé que tracten aquest tema de manera destacada entre altres qüestions.

Concretament farem referència en primer lloc al principal estudi sobre ús del temps realitzat recentment en el marc de l'estat espanyol, la *Encuesta de Empleo del Tiempo 2002-03* de l'INE (*Instituto Nacional de Estadística*) i en segon lloc ens referirem a l'Enquesta sobre condicions de vida i hàbits de la població de la Regió de Barcelona, realitzada per l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona, que en les seves successives edicions quinquennals aborda qüestions molt diverses, entre les que també s'hi compta el tema dels usos del temps per part de la ciutadania. Finalment es mencionen algunes altres enquestes recents, que de manera directa o indirecta, també fan referència als usos del temps en diferents àmbits geogràfics, però sempre dins del context català.

En tots els casos es tracta d'enquestes, és a dir de treballs basats en metodologies quantitatives, ben diferents de l'opció triada per la realització del present treball, per això no pretenem establir comparacions, ans més aviat donar-nos la possibilitat d'obtenir un marc de referència general sobre el tema a partir de les aportacions quantitatives precedents. Això ens proporciona un context de partida força ric en el que situar les nostres pròpies anàlisis i conclusions. Malauradament la principal limitació de tots aquests treballs és que en cap cas es refereixen específicament a la ciutat de Terrassa, sinó que fan referència a àmbits geogràfics més grans. Això és quelcom que no podem oblidar, tanmateix aquesta limitació és precisament una de les qüestions que es volen resoldre amb el treball que aquí presentem, que sí que està específicament centrat en el territori i la ciutadania de Terrassa. En el cas de l'enquesta de l'INE, que és d'abast estatal, les dades obtingudes i comentades aquí fan referència al conjunt de Catalunya. En el segon cas, l'àmbit territorial es més acotat i permet obtenir dades per diferents subàmbits, aquí farem referència concretament a les dades corresponents a la província de Barcelona, en el marc de la qual es troba localitzada la ciutat de Terrassa.

Pel que fa als anys de referència també són diversos. En el cas de l'enquesta de l'INE corresponen al període 2002-03. En canvi, en el cas de l'Enquesta Metropolitana, les dades d'estudi són les corresponents a l'última edició publicada: la de l'any 2000.

Pel que fa a la població objecte d'estudi també hi ha diferències. La *Encuesta de Empleo del Tiempo 2002-2003* de l'INE recull les activitats de tots els membres de la llar de 10 i més anys d'ambdós sexes, mentre que l'Enquesta Metropolitana se centra en la població adulta (majors de 18 anys) d'ambdós sexes. En aquest cas tampoc hi ha coincidència amb la població objecte del

nostre estudi, atès que nosaltres ens centrem en l'ús del temps d'un col·lectiu específic de la ciutadania de Terrassa: les dones de 25 a 50 anys.

Malgrat les diferències assenyalades en els àmbits territorials, en els marcs temporals i en la població objecte d'estudi, considerem necessari referir-nos breument a continuació als treballs esmentats com a marc de referència previ.

### **2.1. La *Encuesta de empleo del tiempo 2002-2003***

Aquesta enquesta, realitzada per l'INE en el període 2002-2003, es planteja com a objectiu principal conèixer la dimensió del treball no remunerat realitzat per les llars, la distribució de les responsabilitats familiars dins la llar, la participació de la població en activitats culturals i d'oci i l'ús del temps per part de grups com els joves, els aturats o la gent gran. També es pretén que aquesta informació permeti formular polítiques familiars i d'igualtat de gènere ([www.ine.es/metodologia/t25/t2530447.htm](http://www.ine.es/metodologia/t25/t2530447.htm)).

Aquesta enquesta s'ha realitzat amb una metodologia harmonitzada per l'Oficina Estadística de la UE (Eurostat) i s'ha adreçat a 24.000 llars espanyoles, per obtenir informació sobre les activitats diàries de les persones a través de diaris personals i qüestionaris individuals i per llar. La mostra inclou tots els dies de la setmana i totes les comunitats autònomes.

Els resultats de l'enquesta permeten conèixer quin és el percentatge de persones que realitzen una activitat determinada, al llarg d'un dia, i quin és el temps diari dedicat a aquesta activitat. Aquesta enquesta descriu concretament deu activitats amb les quals es pot fer una acurada anàlisi sobre el que les persones entrevistades fan durant el dia, comptabilitzant també quant temps hi dediquen. Les activitats a les que fa referència l'Enquesta són les següents: el temps dedicat a la cura personal, al treball, als estudis, a la llar i la família, al treball voluntari i les reunions, a la vida social i l'esbarjo, als esports i les activitats a l'aire lliure, a les aficions i els jocs, als mitjans de comunicació i per finalitzar, el temps dedicat als trajectes i l'ús del temps no especificat.

De l'anàlisi de les taules que resumeixen a quines activitats i quantes hores del dia hi dediquen dones i homes se'n desprenen les consideracions que s'exposen a continuació.

L'activitat de **cura personal** inclou les hores dedicades a dormir, a menjar, i a l'higiene... Les diferències entre homes i dones pel que fa al nombre d'hores de dedicació a la cura personal són molt petites, amb una mica més de temps dedicat per part dels homes. A més d'això, s'observa que a mesura que augmenta el nombre de membres que conformen la llar es redueixen les hores de dedicació a les cures personals, excepte a les llars de cinc membres o més, on, tant els homes com les dones, tornen a incrementar el nombre d'hores. Aquest canvi de tendència pot tenir relació amb el fet que alguns membres de la família ja són més grans i no requereixen tanta atenció, o bé que les activitats queden més repartides entre els membres de la llar i es pot tenir més temps per dedicar a cures personals.

Pel que fa al fet de deixar de banda el temps per a un mateix, la dona és qui més ho fa. Això queda reflectit quan s'observa que les llars amb un membre adult i un o més fills dependents, són aquelles on l'home dedica el màxim de temps a la cura personal, mentre que la dona és quan s'hi dedica menys, amb una diferència de dedicació d'una hora i mitja entre ells. Un altre factor que reflecteix diferències és el nivell d'ingressos de la llar, ja que quan el valor és inferior a 1000€, és quan, tant homes com dones, dediquen més hores a la cura personal. Possiblement perquè treballen menys hores i per això tenen més temps disponible o perquè tendeixen a tenir més edat. També resulta significatiu que les persones amb el nivell d'estudis més baix, on hi podem trobar més gent gran, són les que més temps dediquen a la cura personal.

Pel que fa al temps dedicat al **treball** (entès com a treball remunerat), trobem, per començar, que els homes treballen una mitjana d'una hora diària més que les dones. Quan la dona dedica més temps al treball, és quan la llar està formada per dos membres, mentre que en el cas dels homes la màxima dedicació al treball la trobem quan la llar la formen quatre membres. Es podria deduir que, amb fills/es, la dona té més tendència a acollir-se a reduccions de jornada, o treballs a temps parcial. Un altre factor significatiu és que, quan els ingressos de la llar són baixos, inferiors a 1000€, és quan es troben els valors màxims de temps dedicats a treballar per part de les dones. Queda clar que la dona treballa més hores sobretot quan hi ha necessitat econòmica. Possiblement per aquesta raó a les ciutats més grans o les capitals de província, on el cost de la vida és més elevat, les dones treballen més que a la resta de municipis. El grup d'edat on les dones dediquen més hores al treball és el comprès entre 25 i 44 anys, aquestes són les generacions més ocupades. En canvi el grup d'edat on els homes dediquen més hores al treball és el de 45 a 64 anys. Del factor edat també es pot extreure un altre fet significatiu, i és que quan ja estan jubilats, el homes encara dediquen algunes hores al treball remunerat, mentre que aquesta situació no es dona en el cas de les dones. Sempre, però, recordant que aquesta activitat que estem analitzant fa referència al treball productiu i remunerat.

El temps dedicat als **estudis**, com hem avançat abans, també és una de les activitats analitzades per la *Encuesta de Empleo del Tiempo*. Un dels fets que més crida l'atenció és veure com, tant pel cas dels homes com pel cas de les dones, aquesta és una activitat que sacrifiquen segons a quines etapes de la seva vida, ja que els valors de màxima dedicació es donen en llars de 4, 5 o més membres, és a dir, quan s'és fill/a convivint a la llar familiar o en menor mesura quan els pares es poden reincorporar al món acadèmic perquè hi ha més repartiment de feines a la llar, més compartiment entre els fills/es i menys dependència. Cal destacar també, el matís de que en capitals de província es dediquen menys hores als estudis que en la resta de municipis i les dones dediquen més temps a estudis que els homes. L'única excepció, i a més, força remarcable, és la diferència en el temps dedicat a estudis entre homes i dones, 7.32h i 5.24h respectivament, quan la llar es compona d'una persona adulta i un o més nens/es a càrrec. Per la resta de grups els resultats són bastant homogenis per ambdós sexes, en quant a hores dedicades i moments de

màxima implicació, ja que respon a quan estan solters, inactius, o tenen edats inferiors a 25 anys.

Una altra activitat força important en la vida de les persones és la **llar i la família**, activitat a la que s'hi dediquen moltes hores. El resultat més clar és que les dones dediquen més hores a la llar i la família, i amb diferència, que els homes. La tendència és que les dones hi dediquin el doble de temps tant en dies laborables com en dies festius. Els valors concrets, per un dia entre setmana, serien de 4 hores 42 minuts diaris per a les dones, mentre que pels homes es troben al voltant de 2 hores 6 minuts diaris. La dedicació durant el cap de setmana varia molt poc, però s'observa que els homes incrementen 20 minuts la seva dedicació a aquesta activitat, mentre que les dones la redueixen un quart d'hora.

En relació a la composició de la llar, quan la llar està formada per tres membres és quan la dona li dedica més hores. En el cas dels homes, aquest màxim es dona quan viuen sols, i en canvi, quan la llar la formen cinc o més membres, és quan els homes menys temps hi dediquen. Complementant el que observàvem pel temps de treball, es veu com les dones que dediquen més hores a la llar i la família són el grup de 45 a 64 anys, en correspondència també amb les edats en que l'home dedica més temps a treballar. Respecte a l'estat civil, trobem que les dones casades són les que dediquen més temps a la llar i la família, mentre que en el cas dels homes, són els vidus, quan ja no hi ha una dona que faci aquesta feina. Pel que fa a la situació laboral, en les categories d'aturats i jubilats la dona dedica més del doble del temps que els homes a la llar i la família.

La resta d'activitats analitzades per la *Encuesta de Empleo del Tiempo*, encara que són importants en la vida de les persones, representen volums de temps molt més reduïts i presenten menys diferències entre dones i homes, per això ens hi referirem de manera molt més breu.

Per exemple en el cas de l'activitat de **treball voluntari i reunions** les hores dedicades per part d'homes i dones són semblats. Tot i així es pot destacar una major participació per part de les persones aturades i inactives. En el cas de les dones destaca la gran dedicació per part de les dones empresàries, suposadament en relació a l'assistència a reunions més que no pas al treball voluntari.

Després trobem la **vida social i l'esbarjo**, activitat a la que es dedica més temps durant els caps de setmana. També s'hi dedica més temps en el cas de llars on només hi ha un sol membre, i concretament les dones s'hi dediquen més quan són vídues i més grans de 65 anys, mentre que els homes quan són solters i amb menys de 25 anys.

Pel que fa a l'activitat **d'esports i activitats a l'aire lliure** també s'hi dedica més temps durant els caps de setmana, sobretot pel cas de les dones. En general els homes solen dedicar-hi més temps, però els moments de màxima dedicació solen coincidir. Dins d'aquest marc general hi han excepcions a destacar. Per exemple, a mesura que el nivell d'ingressos augmenta es redueix

el nombre d'hores d'activitats a l'aire lliure, mentre que en relació amb la situació professional, el màxim de les dones es dona quan són empresàries, mentre que per als homes es dona quan estan aturats. Pel que fa a les **aficions i els jocs**, cal destacar que el moment de màxima dedicació per part dels homes es dona quan la llar està formada per quatre membres, mentre que el moment de màxima dedicació de la dona es dona quan la llar està formada per un sol membre. Pel que fa a la variable ingressos, els homes dediquen el màxim de temps a les aficions i els jocs quan els ingressos són inferiors a 1000€ i elles quan són superiors als 2000€, que correspon amb les empresàries. Un últim detall important, és que els màxims de temps dedicat a aficions i jocs en el cas d'elles es dona quan en tenen menys de 25 anys i en el d'ells quan en tenen més de 65.

El temps dedicat als **mitjans de comunicació**, és a dir les hores destinades a veure la televisió, sentir la ràdio... són més en el cas dels homes. Els màxims per les dones i homes solen ser valors similars, tot i que, per exemple, segons el tipus de llar, els homes n'hi dediquen més quan són dos membres, mentre que les dones n'hi dediquen més quan viuen soles. Per finalitzar, l'última activitat recollida per l'enquesta, **els trajectes i l'ús del temps no especificat**, expressen diferències mínimes d'hores de dedicació entre dones i homes. Només caldria destacar que en les capitals de províncies, el fet de l'existència d'itineraris més llargs que en municipis més petits, fa que hi hagi més hores dedicades als trajectes.

## 2.2. L'Enquesta de la Regió de Barcelona

En segon lloc farem referència a l'Enquesta sobre condicions de vida i hàbits de la població, realitzada per l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona, que en la seva edició corresponent a l'any 2000 rep el nom d'Enquesta de la Regió de Barcelona.

Els informes que es deriven de l'explotació dels resultats d'aquesta Enquesta aborden qüestions com les condicions de treball, el treball domèstic, el temps lliure, la mobilitat i l'ús del temps.

Un dels volums de l'explotació dels resultats de l'Enquesta del 2000, concretament la Monografia 4 porta per títol: *Condicions de vida i hàbits de les dones de la província de Barcelona* i és on trobem les dades que comentem a continuació. Segons aquest informe les dones dediquen aproximadament unes set hores a dormir. De la resta, aproximadament unes deu hores són destinades al treball, de les quals unes dues hores i onze minuts es dediquen al treball domèstic i la resta al treball remunerat. Respecte al temps lliure, una majoria de dones, el 53,3%, manifesten que disposen de temps lliure suficient. Aquesta impressió general no és tan positiva quan ens fixem només en les dones ocupades. Entre les ocupades un 20%, consideren que no tenen gens de temps lliure i un 40% que el que tenen és molt escàs (Sintes, 2003).

D'altra banda convé fer una breu referència a l'informe general de l'Enquesta del 2000, que també ofereix informació sobre l'evolució del tipus de llar i mostra

com s'ha produït un increment de llars formades per parelles soles, de les llars unipersonals i de les llars monoparentals. En canvi s'han reduït les llars formades per parelles amb més d'un fill/a. Hi ha per tant més dones que viuen soles, soles amb els fills/es o dones que tenen pocs o cap fills/es. Aquest canvi en les característiques de les llars té la seva incidència en un augment del temps dedicat al treball productiu i en una reducció del temps dedicat al treball domèstic (Giner, 2002).

Pel que fa al nivell d'ocupació de les dones aquest mateix informe indica que un 78,6% treballen a jornada completa, seguit d'un 20,6% que ho fa a temps parcial. El valor percentual del treball a temps parcial és superior per a les dones que pels homes, per això la jornada laboral mitjana de les dones és inferior a la dels homes. També destaca el fet que les dones treballen amb contractes temporals en un 22,6% dels casos, mentre que en els homes aquest valor és força inferior; en canvi mentre els homes gaudeixen en un 64,2% d'estabilitat en els contractes de treball, en el cas de les dones només un 54,0% gaudeix de la mateixa situació mostrant una major precarietat de l'ocupació femenina (Giner, 2002).

En quant al temps dedicat al treball domèstic, les dades de l'any 2000 mostren que un 52% de les dones dediquen menys de 20 hores setmanals al treball domèstic. En el cas dels homes, aquest percentatge és del 92%. Concretant més un 41,3% participen entre 1 i 7 hores a la setmana, però la dada que crida més l'atenció i que més preocupa és que encara hi ha un 25,8% dels homes que no dedica cap hora al treball domèstic (Giner, 2002).

### **2.3. Altres fonts**

Per completar aquest marc general de referència sobre els estudis dels usos del temps en el nostre entorn, esmentem a continuació alguns dels treballs més recents que també tenen interès en relació al nostre tema d'estudi.

**IERMB (2004). *Enquesta de mobilitat en dia feiner EMEF'04*. Barcelona. Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans.**

Aquesta enquesta estudia la mobilitat de la població major de 15 anys resident a la Regió Metropolitana de Barcelona. Concretament s'analitzen els desplaçaments en un dia laborable, distingint entre dos grups de perfils diferenciats, els professionals i la població en general, atès que aquests dos grups segueixen pautes de mobilitat força diferents. S'analitzen els motius de desplaçaments, els mitjans de transport utilitzats i els orígens i les destinacions dels moviments, entre d'altres variables.

**GPI Consultores (2005). *Estudio sobre la conciliación de la vida familiar y la vida laboral: Situación Actual, Necesidades y Demandas*. Madrid. Instituto de la Mujer.**

Aquest estudi, d'àmbit estatal, analitza les dificultats existents en el procés de conciliació dels dos pilars de la vida de les persones, el familiar i el laboral. Fa

una anàlisi sobre quines són les restriccions i dificultats que estructuralment impedeixen aquesta harmonia i dóna a conèixer quines conseqüències té per les persones, i en especial per les dones. També es fa referència a quines són les actituds i polítiques que poden adoptar les empreses per millorar la situació.

**CÁTENON Y ENCUESTA FACIL.COM (2006). Enquesta sobre *Satisfacción Laboral y Calidad de Vida*.**

Aquesta enquesta molt recent analitza quins són els aspectes més valorats per les persones en el procés de canvi de lloc de treball, i quins són els factors que ens mantenen en un mateix lloc de treball, també anomenats factors retentius, i finalment quins són els factors que afavoreixen a un major equilibri entre la vida familiar i la professional. Entre els aspectes més valorats destaquen mesures com la flexibilitat d'horaris, la possibilitat de treballar des de casa, els ajuts per escoles bressol o que s'ofereixi aquest servei a les empreses, la reducció de jornada i tot el que suposi millor qualitat de vida.

## 3. L'OFERTA HORÀRIA DE TERRASSA A PARTIR DE TRES BARRIS

---

### 3.1. Els horaris del comerç

#### 3.1.1. El marc legal

El marc legal espanyol queda definit per la llei 1/2004, de 21 de desembre, d'horaris comercials (BOE, 2004). És la més recent en aquest àmbit i es va establir amb l'objectiu de promoure unes condicions adequades de competència en el sector comercial i per contribuir a la millora de l'eficiència del comerç minorista. Un aspecte destacable i innovador de la llei és la preocupació per la conciliació de la vida laboral i la vida familiar dels treballadors del sector del comerç, deixant que cada Comunitat Autònoma adequi els seus horaris a les característiques pròpies del seu sector comercial.

D'entre els articles que conté la llei destaquem els següents aspectes, que són els més directament relacionats amb els horaris:

- Llibertat d'horaris. Cada comerciant estableix lliurement l'horari d'obertura i tancament, els dies festius d'obertura, així com també les hores diàries d'obertura del seu comerç.
- Les comunitats Autònomes són competents en la regulació dels horaris d'obertura i tancament, en els seus àmbits territorials, tenint en compte els principis generals d'ordenació de l'economia.
- Les Comunitats Autònomes no poden restringir l'activitat comercial en el conjunt de dies laborables a menys de 72 hores. El nombre de diumenges i festius que es pot obrir seran 12 com a mínim. Tot i això, les CCAA poden reduir-ho fins a 8 segons les necessitats comercials. De la mateixa manera, no es pot limitar l'obertura d'aquests dies a menys de 12 hores.
- En el cas de certs establiments: pastisseries, floristeries, plats preparats, venda de carburant, establiments d'estacions de servei... tenen llibertat total per establir els seus horaris en tot l'àmbit estatal. En el cas d'establiments diferents als esmentats amb superfície útil inferior a 300 m<sup>2</sup>, o 150 m<sup>2</sup> en el cas de que siguin d'alimentació o d'ús quotidià, s'estableix també un plena llibertat d'horaris. Els estancs i les farmàcies es regeixen per la seva normativa específica.
- Les Comunitats Autònomes poden establir sistemes de sancions per a les infraccions en relació al calendari i a l'horari comercial.

A Catalunya aquest marc legal estatal quedarà ràpidament complementat amb la Llei 8/2004, de 23 de desembre d'horaris comercials, modificada posteriorment per la Llei 17/2005 de 27 de desembre (DOGC, 2004, 2006). En aquesta llei el Govern i el Parlament de Catalunya defensen la seva autoritat per exercir les competències que els atorga l'Estatut d'Autonomia en matèria de comerç interior i expressen la necessitat de preservar el model comercial català, caracteritzat per l'equilibri establert entre els diferents tipus de comerç detallista i la forta presència de les PIME (petites i mitjanes empreses) en el teixit urbà. Destaca l'èmfasi per mantenir el comerç urbà de proximitat, com un element clau en el desenvolupament de la societat catalana, ja que fa que les ciutats siguin més conviviales i segures, a la vegada que creen llocs de treball autònoms. És per això que és molt important establir unes regulacions dels horaris comercials que permetin atendre les necessitats de la població, tant dels que compren, com les pròpies dels comerciants, que necessiten conciliar la vida laboral i la familiar. En aquest marc la llei catalana intenta actuar establint noves normatives, en relació a la llei estatal, que permetin assolir els objectius esmentats.

A diferència de la llei estatal, que compta amb sis articles, la llei catalana en contempla catorze, tot i que només els quatre primers estan dedicats a establir la normativa i la resta es consagra al règim sancionador. El primer regula l'horari general establint una sèrie de normes limitatives d'hores, dies... mentre que l'article segon enumera els casos que queden exclosos d'aquest horari general, com per exemple les pastisseries, estacions de servei o farmàcies entre altres. La llei també contempla en el seu article tercer quins són els criteris per determinar els municipis turístics, que també tenen un tractament especial. L'article quart determina l'obligatorietat de fer públic l'horari comercial de l'establiment. Finalment els articles del cinc al catorze estan dedicats a tipificar les infraccions a la llei i establir les corresponents sancions i règims d'inspecció, àmbit en el que es preveu la participació dels Ajuntaments.

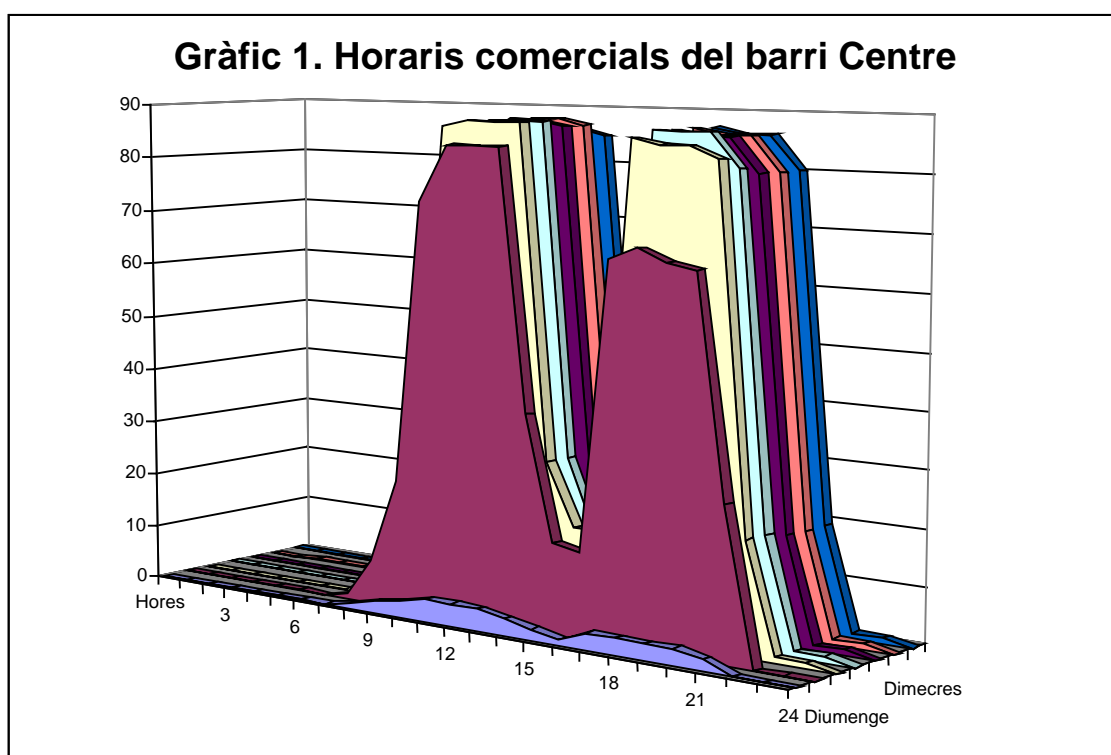
### **3.1.2. Oferta i horaris comercials a Terrassa**

#### **Oferta comercial al barri Centre:**

El barri Centre de Terrassa ofereix una elevada concentració de comerços de tots els sectors, que donen servei a les persones residents al barri, però també al conjunt de la ciutadania de Terrassa que va al barri Centre per gaudir d'una oferta comercial més àmplia. Per analitzar l'oferta horària del sector del comerç s'han recollit concretament els horaris dels establiments localitzats en els principals eixos comercials del barri. Concretament inclourem en l'anàlisi els establiments comercials dels següents carrers: Rambla Ègara, Sant Pere, Gavatxons, Major, Camí del Fondo i Nord (vegeu el Mapa 2 a continuació).

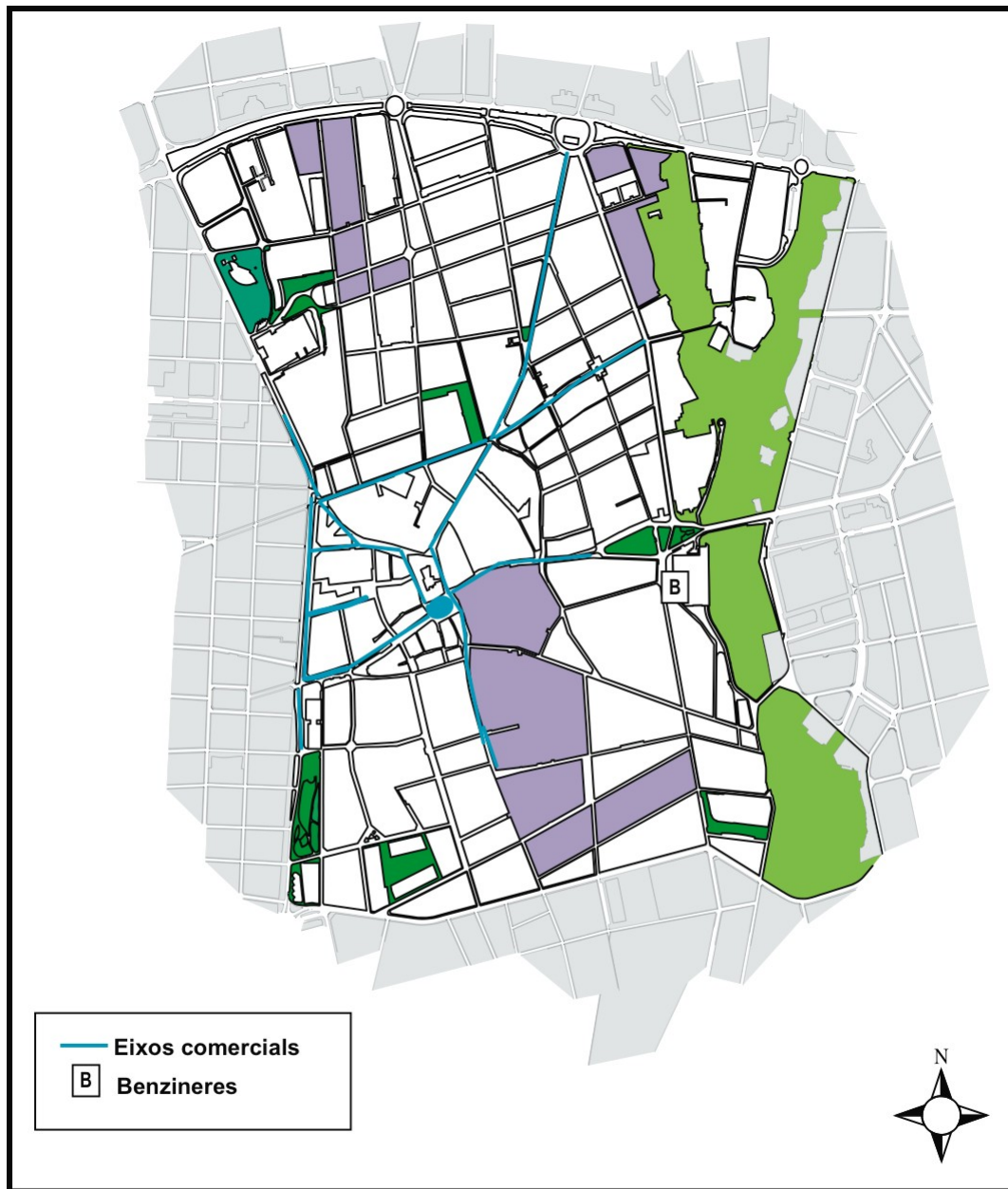
El perfil comercial del barri del Centre presenta molta diversitat i per tant també són força diversos els horaris oferts. Els comerços alimentaris són els que obren les seves portes més aviat. En concret, les fleques, que tenen obertura de cara al públic a partir de les set del matí i, en moltes ocasions, són aquestes botigues les que resten obertes al migdia i alhora les que tanquen més tard, al

voltant de les nou del vespre. També trobem el Mercat de la Independència, que obre al voltant de dos quarts de vuit del matí i tanca a les dues del migdia, amb l'excepció de dijous i divendres en que es manté obert a la tarda i el dissabte que tanca a les tres. Els supermercats fan horaris continuats de gairebé dotze hores diàries al llarg de la setmana. D'acord amb el que marca la normativa legal abans mencionada els comerços analitzats al barri del Centre romanen tancats entre les deu del vespre i les set del matí. Altres comerços destacats, ja que molts d'ells es troben oberts tot el dia, són les botigues de roba, i els centres d'estètica i perruqueria. En el cas de la resta de comerços, en general tots segueixen la mateixa pauta: obren a partir de dos quarts de deu o les deu, tanquen per un espai de dues a tres hores en la franja de migdia compresa entre les dues i les cinc, aproximadament, i al capvespre tanquen entre dos quarts de nou i les nou.



Si fem una anàlisi de la variació d'horaris a mesura que avança la setmana, es veu clarament com a partir de divendres a la tarda es produeix una lleugera reducció de comerços oberts, que s'intensifica molt el dissabte a la tarda. Tot i que l'obertura en diumenges i festius està limitada per llei a vuit dies anuals, en el cas de certs establiments poden obrir aquests dies. En concret són establiments d'alimentació: xurreries, llaminadures, fleques... comerços que mantenen el fil de vida del comerç al barri o a la ciutat. Tot i això, segons la llei catalana d'horaris comercials, els dies 1 de gener, 1 de maig, 11 de setembre i 25 de desembre, tots els comerços sense excepció han de romandre tancats. Aquests resultats es poden veure amb detall a la taula A1 dels annexos i de forma sintètica al gràfic 1.

**Mapa 2. Localització dels principals eixos comercials del barri Centre**



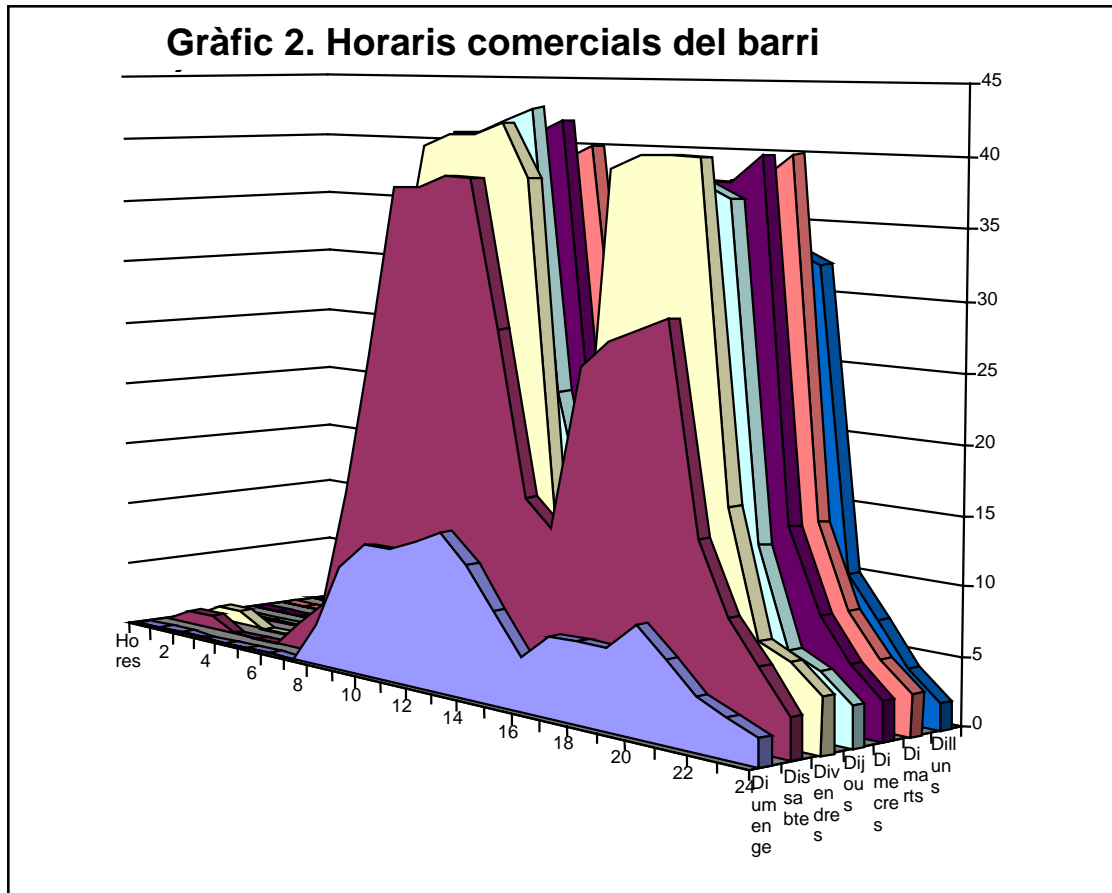
Font: Elaboració pròpia a partir de les bases cartogràfiques del Servei de Cartografia de Terrassa

### **Oferta comercial al barri Ègara:**

Per analitzar l'oferta horària del sector del comerç s'han analitzat els horaris dels comerços localitzats en els principals eixos comercials del barri. Concretament inclourem en l'anàlisi els establiments comercials dels carrers Periodista Grané, Renaixement, Carretera de Castellar, Granada i Bisbe Castelltort, que configuren els eixos comercials destacats al Mapa 3.

Al barri d'Ègara hi ha molta diversitat en els horaris i calendaris comercials oferts atès que els establiments no segueixen una pauta comuna, ni en el temps d'obertura durant el dia, ni tampoc entre els diferents dies de la setmana.

Pel que fa a l'horari d'obertura, el comerç alimentari és el més matiner. Concretament les fleques obren a partir de les set del matí i a continuació hi trobem altres botigues com fruiteries, carnisseries, papereries o perruqueries. Posteriorment, fins a les deu del matí es van obrint la resta de comerços. Pel que fa al migdia, només els supermercats, els establiments d'hostaleria i alguna fleca es mantenen oberts, la resta torna a obrir les seves portes a partir de les cinc de la tarda, majoritàriament, i tanquen al voltant de dos quarts de nou. La diversitat horària que caracteritza aquest barri afavoreix els seus residents, que d'aquesta manera disposen de major accessibilitat a l'oferta comercial.



El cap de setmana s'observa una reducció significativa en l'horari, que comença a fer-se notar el dissabte a la tarda, i que pren major importància el diumenge a la tarda. Tot i això, en comparació amb d'altres barris, hi ha un nombre significatiu de comerços que es mantenen oberts el diumenge. Aquests serien sobretot comerços alimentaris i alguna fleca, que es manté oberta fins al migdia del diumenge, supermercats, alguna botiga especialitzada (rellotgeria, botiga de màgia) i els establiments d'hostaleria de manera més generalitzada. Aquests resultats es poden veure amb detall a la taula A2 dels annexos i de forma sintètica al Gràfic 2. Finalment als mapes A7-A12 dels annexos trobareu la seqüència de comerços oberts a diferents hores del dia als eixos comercials del barri Ègara.

**Mapa 3. Localització dels serveis del Barri Ègara**



Font: Elaboració pròpia a partir de les bases cartogràfiques del Servei de Cartografia de Terrassa

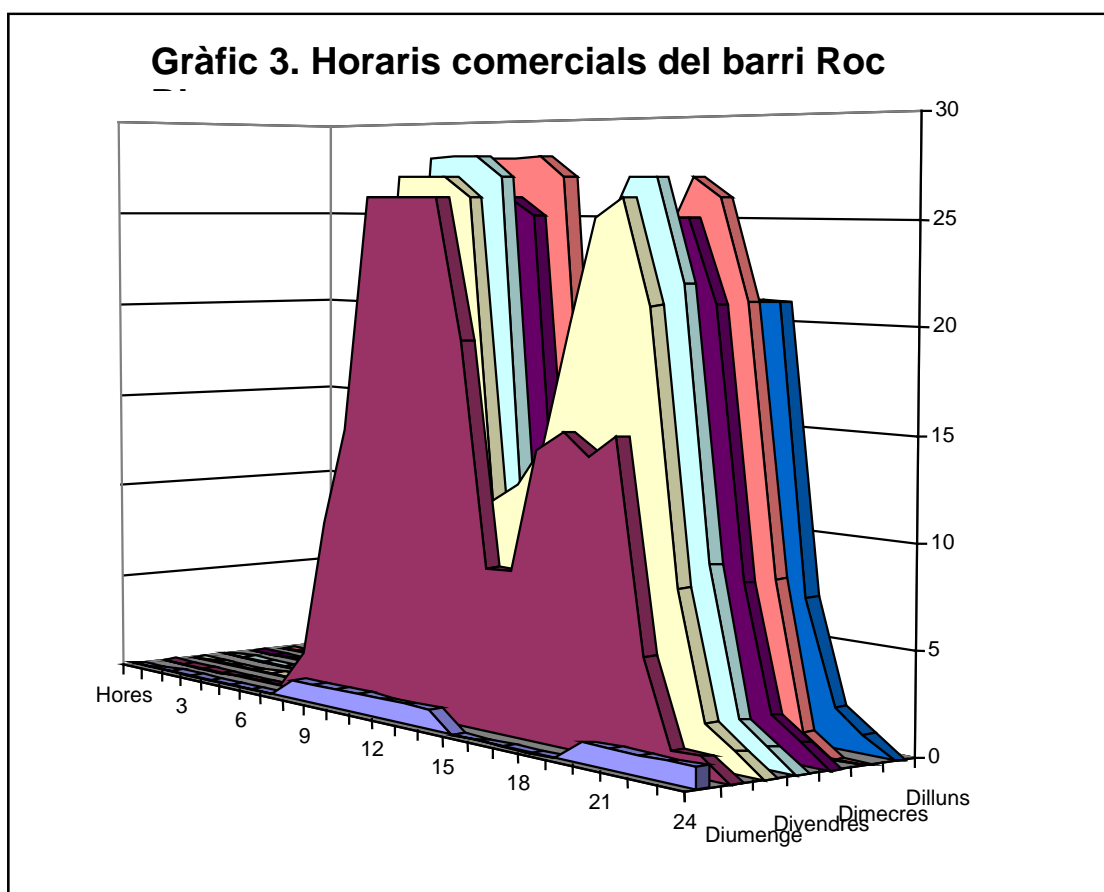
### **Oferta comercial al barri Roc Blanc:**

Aquest barri és, de tots tres, el que presenta un volum d'oferta comercial més reduït, tant en nombre d'establiments, com pel que fa al ventall d'horaris que ofereixen. Per analitzar l'oferta horària del sector del comerç s'han analitzat concretament els horaris dels comerços localitzats en els principals eixos comercials del barri. Concretament inclourem en l'anàlisi els establiments comercials dels carrers següents: Sicília, Plaça del Roc Blanc, Carrasco i Formiguera, Pablo Iglesias i Salvador Seguí, destacats al Mapa 4.

Respecte als horaris entre setmana, majoritàriament els comerços obren a partir de dos quarts de deu, a excepció d'un forn de pa, dues llibreries i algun bar. Al migdia es troben oberts alguns comerços com ara el supermercat, la floristeria, els cafès i els bars. A la tarda, torna a començar la vida comercial a

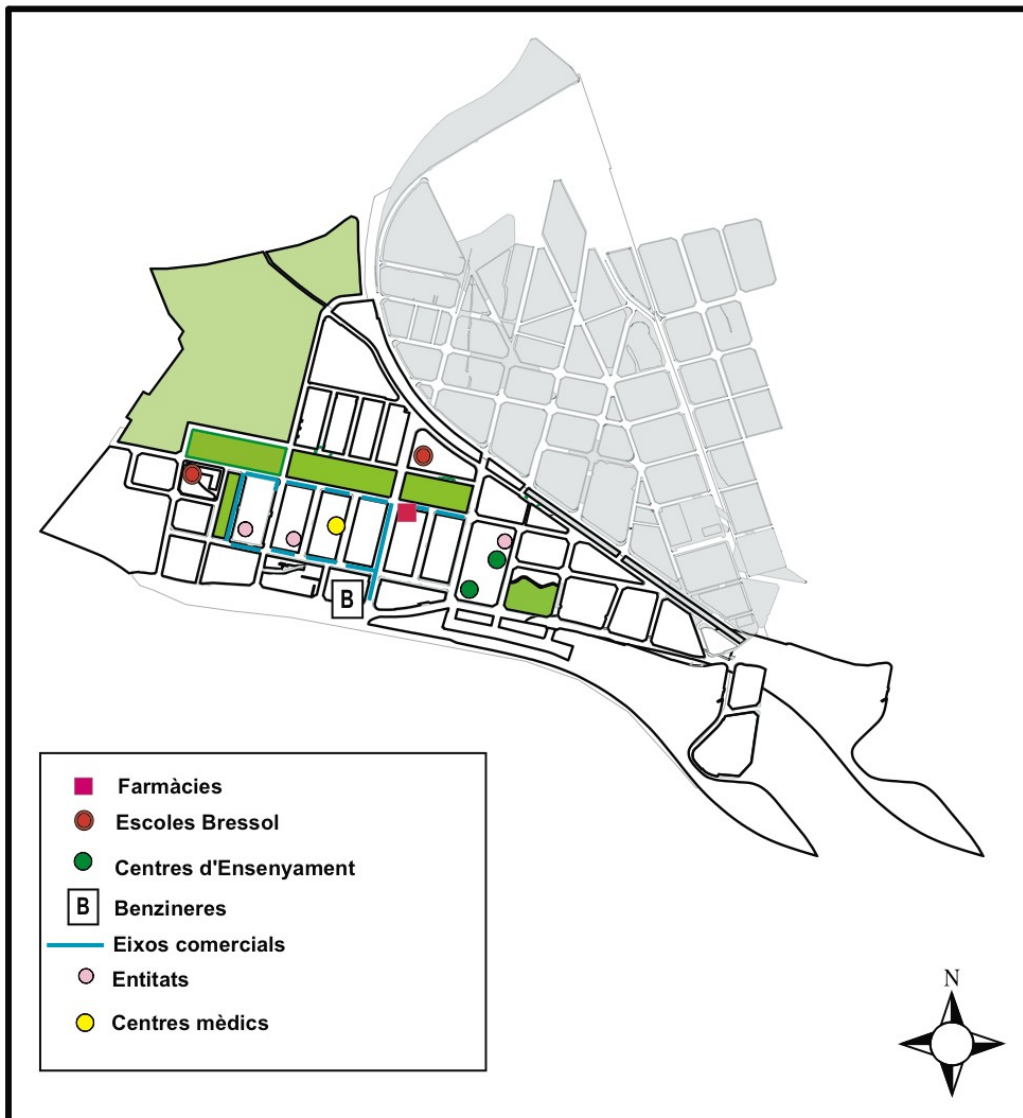
partir de les cinc i com a molt tard a les nou del vespre ja es troba tot tancat a excepció d'un cafè que no té hora fixa de tancament.

Pel que fa al cap de setmana, l'oferta horària de dissabte al matí, encara es prou significativa en relació al total que s'ofereix, però a la tarda es redueix considerablement. En molts casos, els comerços que es mantenen tancats el dissabte a la tarda o que tanquen molt aviat, també solen tenir tancat el dilluns al matí. Aquest tipus d'establiment solen ser: autoescoles, perruqueries, menjars preparats. Pel que fa a l'obertura els diumenges és realment excepcional, només hi ha dos establiment que es mantinguin oberts el diumenge, en el cas del matí, una llibreria i en el cas de la tarda, un establiment de pizzes i entrepans. La informació detallada dels horaris comercials del barri de Roc Blanc es troba a la taula A3 del capítol d'annexos i de forma sintètica al Gràfic 3. Finalment als mapes A13-A18 dels annexos trobareu la seqüència de comerços oberts a diferents hores del dia als eixos comercials del barri Roc Blanc.



Aquests resultats demostren que en comparació amb els altres barris analitzats el barri de Roc Blanc necessita encara molta empenta per dinamitzar el sector comercial i per tant poder gaudir plenament dels avantatges i de la funció social que s'associen a la presència de comerços en el teixit urbà.

Mapa 4. Localització dels serveis del barri Roc Blanc



## 3.2. Els horaris dels centres escolars

### 3.2.1. El Pacte Nacional per a l'Educació

El període de realització d'aquest estudi ha coincidit en el temps amb el període de negociació final i aprovació del **Pacte Nacional per a l' Educació: més qualitat, més oportunitats**. Aquest document conté, entre moltes altres qüestions, referències clares a la durada i l'organització del temps escolar i són aquestes les que destacarem per la seva relació amb el tema de l'ús del temps en l'àmbit escolar. L'elaboració i discussió d'aquest Pacte ha desencadenat un intens debat social per part de les diferents parts afectades directament o indirecta, per aquest motiu cal esmentar que ha estat un procés en el que han

participat les famílies, els centres educatius, els professionals educatius, l'alumnat i els ajuntaments. Per arribar al text final ha calgut fer una gran tasca de cohesió vetllant sempre per conciliar els interessos de tothom.

D'entre els nombrosos aspectes inclosos en el Pacte Nacional per a l'Educació destaquem aquells que tenen una relació més directa amb les qüestions relatives a l'organització i l'ús del temps. Concretament ens referirem a la implantació de la sisena hora escolar, a l'increment de les plantilles, als ajuts per a l'acollida matinal, a l'obertura dels centres de l'1 de setembre fins al 30 de juny, amb la possibilitat d'ampliació fins al juliol, a l'increment de les beques de menjador i a l'establiment de convenis per més activitats extraescolars per infants i joves amb fins educatius i de cohesió social.

La proposta de la **sisena hora** neix amb l'objectiu d'equilibrar la diferència de 1.050 hores anuals de més que imparteixen els centres concertats en relació als centres públics, atès que aquests ja fa anys que tenen una hora més en el seu horari. A més de reforçar així el sistema educatiu es pretén que això contribueixi a la igualtat d'oportunitats. En concret suposarà passar a fer 30 hores de classe setmanals enlloc de les 25 que es feien fins ara. Amb la nova normativa, 25 hores setmanals seran per a les diferents matèries del pla docent i les altres cinc es destinaran a reforçar els coneixements bàsics (temps de lectura, de reforç...). Aquesta proposta es portarà a terme en dues fases. La primera fase d'aplicació de la sisena hora es desenvoluparà durant el curs 2006/2007 i s'aplicarà a les escoles dels municipis que són capitals de comarca i a les escoles dels municipis amb més de 10.000 habitants. La segona fase, projectada per al curs 2007/2008 suposarà la implantació de la sisena hora a la resta d'escoles de Catalunya. D'acord amb aquest nou marc les escoles públiques de la ciutat de Terrassa es beneficiaran d'aquesta mesura des del curs 2006/2007.

**L'increment de la plantilla** docent és imprescindible per dur a terme aquesta ampliació d'horari, però també reforçarà una política de reducció d'horari lectiu del professorat. Tot plegat suposarà una redistribució d'hores i taques i un increment de la plantilla que es calcula en 4.600 mestres més pel conjunt de Catalunya. Des de la perspectiva de l'organització social del temps una hora diària més de temps dels infants a l'escola incideix en l'organització horària familiar i social d'una manera percebuda majoritàriament com positiva, però això no es podia traduir en més hores lectives per als mestres, que també tenen una vida personal/familiar que s'ha de conciliar amb la professional.

L'organització i el suport als **serveis d'acollida matinal** també estan contemplats. El Pacte ressalta la importància que té la possibilitat de deixar als nens i les nenes a l'escola abans de l'inici de les classes. Aquest és un moment del dia cabdal en l'organització diària de les famílies per compatibilitzar els horaris laborals amb els horaris escolars. És per això que es destinarà un pressupost per augmentar el nombre de centres beneficiaris d'aquest servei, així com per millorar-ne la qualitat.

**L'obertura dels centres escolars des de l'1 de setembre fins el 30 de juny** és una altra de les novetats d'aquest document. Es contempla igualment la

possibilitat d'allargar el període d'obertura durant tot el mes de juliol. Aquesta mesura també està clarament relacionada amb les dificultats de les famílies a l'hora d'organitzar el temps dels infants en els períodes de vacances escolars, que només coincideixen parcialment amb les vacances laborals dels pares i les mares.

En la mateixa línia de donar suport a les famílies el Pacte inclou un **increment de les beques de menjador**. Aquesta mesura permet ampliar els beneficiaris/es del servei i per tant també contribueix a facilitar la gestió del temps quotidià per part de les famílies. Es pretén incrementar en un 50% les beques de menjador respecte a les del 2005, i a més es projecta un creixement sostingut d'aquesta partida fins el 2009.

Finalment el Pacte també preveu l'establiment de **convenis per a activitats extraescolars**. Es considera que el reforç d'aquest tipus d'activitats contribueix a millorar tant l'entorn educatiu com la cohesió social dels infants i les famílies. Aquestes activitats, desenvolupades en els centres escolars, no només aniran dirigides als nens i les nenes de primària sinó també als/les adolescents i joves. Alhora, aquestes activitats incideixen també en l'organització del temps quotidià de les famílies i en la conciliació de la vida laboral i familiar.

### 3.2.2. L'oferta d'horaris escolars a Terrassa

L'oferta d'horaris escolars a Terrassa varia força en funció de quin nivell educatiu es tracti i en funció de si es tracta de centres de titularitat pública o privada. No s'observen variacions destacables en relació a la pauta horària dels centres en els diferents barris, sinó que s'observa una pauta força comuna en els diferents barris de la ciutat analitzats, que creiem que és extensible al conjunt de la ciutat.

Cal assenyalar que, malgrat que l'administració local no té competències pel que fa a l'organització del temps escolar, des de l'Ajuntament de Terrassa s'ha intentat afavorir l'homogeneïtat dels horaris escolars en el conjunt de la ciutat. Per exemple, en relació a la pròxima implantació de la sisena hora a les escoles públiques s'ha intentat treballar, en el marc del Consell Escolar municipal, per aconseguir un horari homogeni al conjunt de la ciutat, fins i tot entre els centres públics i els privats. Malgrat els esforços fets per totes les parts per arribar a acords, acostuma a ser molt difícil introduir canvis i més aviat s'observa una gran rigidesa, una por a qualsevol modificació i una voluntat de mantenir la situació establerta sigui com sigui.

El Sr. Josep Pàmies<sup>2</sup>, regidor d'Educació de l'Ajuntament de Terrassa, veu molt positivament el marc ofert pel nou Pacte Nacional per l'educació perquè sembla clar que els horaris actuals no satisfan ni als centres ni a les famílies. Tot i que des de l'Ajuntament ja fa temps que es plantegen propostes relacionades amb l'organització dels temps escolars i la seva flexibilització, el Pacte proporciona els instruments necessaris per dur a terme algunes d'aquestes propostes. Es

---

<sup>2</sup> Entrevista realitzada el dia 5 d'abril de 2006.

valora també molt positivament el reforç de l'oferta d'activitats extraescolars, habitualment organitzades per les AMPA (Associacions de Mares i Pares d'Alumnes) i aprovades pels Consells Escolars.

Passem a descriure a continuació quina és l'oferta horària dels centres educatius als diferents barris estudiats. Cal tenir present que el treball de camp corresponent a aquest capítol es va realitzar abans de l'acabament del curs escolar 2005-06 i quan encara es desconeixia de quina manera es faria l'aplicació de la novetat de la sisena hora als centres públics de primària. És per aquest motiu que la informació oferta i analitzada correspon a les dades del curs 2005-06. Cal tenir-ho en compte, tot i que en el cas dels centres de titularitat privada les variacions de cara al curs 2006-07 han estat mínimes o no n'hi ha hagut, els centres públics han ampliat l'horari de primària de cara al curs 2006-07 i per tant han hagut de fer petites variacions en les hores d'entrada i de sortida per adaptar els horaris a la nova normativa.

### **Oferta escolar al barri del Centre:**

La distribució del nombre de centres educatius en aquest barri és força completa, variada i equilibrada en la seva distribució pel territori, encara que l'oferta és més completa a l'etapa de l'educació primària que no pas a la secundària.

### Mapa 5. Localització dels serveis educatius del Barri Centre



Font: Elaboració pròpia a partir de les bases cartogràfiques del Servei de Cartografia de Terrassa

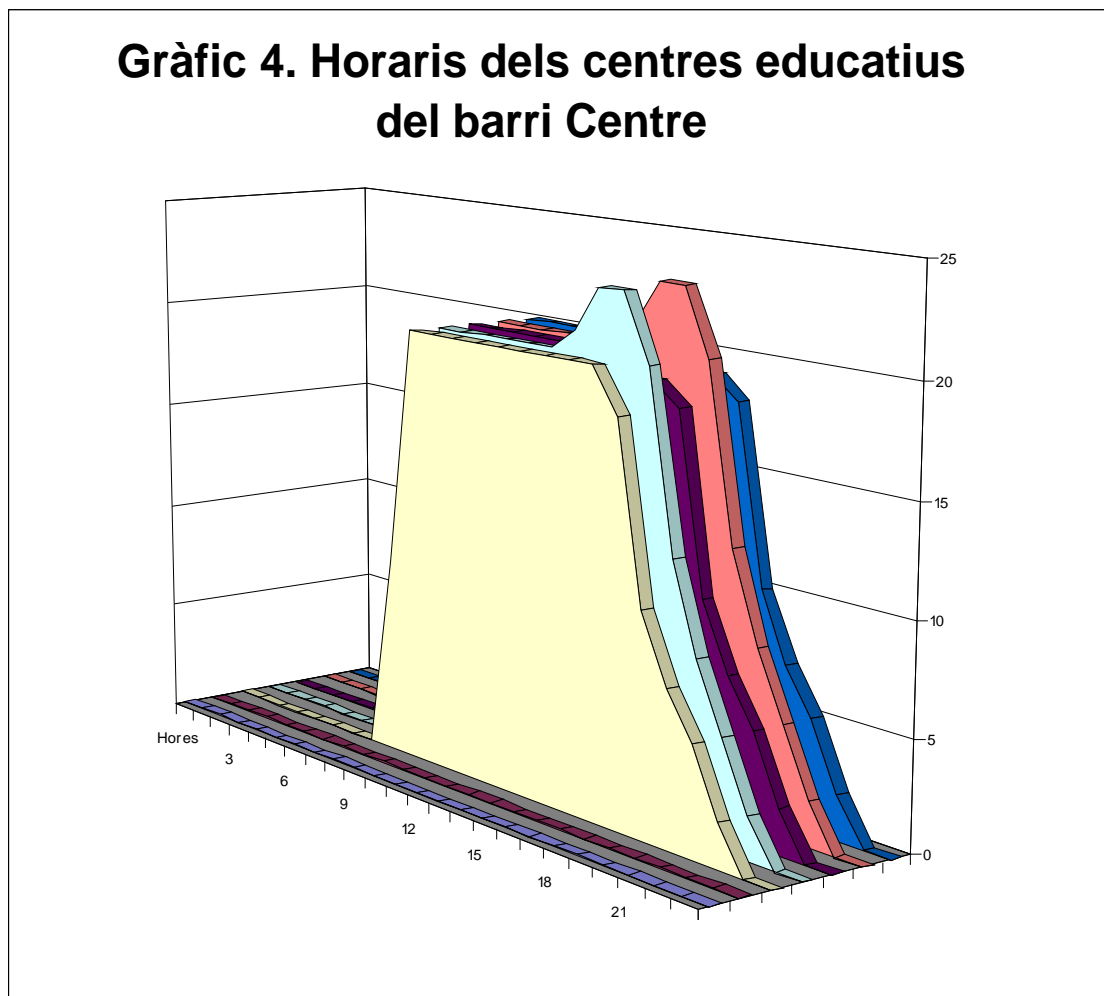
Els horaris també són prou diversificats, sobretot pel que fa a les escoles bressol i a nivell de primària. A més, val la pena destacar com un tret característic la important presència de centres de formació ocupacional en aquest barri, en concret vuit. També cal citar que hi ha una escola d'educació especial i una escola d'educació de persones adultes. Excepte els centres d'ocupació ocupacional i el d'educació de persones adultes, tots els centres escolars del barri Centre compten amb servei de menjador. El barri del Centre també compta amb dos centres universitaris.

Pel que fa l'oferta horària, l'horari més ampli és el que ofereixen les escoles bressol, que en tres casos obren abans de les vuit i la resta ho fan entre les vuit i dos quarts de nou. A la tarda la majoria de centres acaba el seu horari a les sis, però un dels centres allarga aquesta oferta fins a les set, sumant en total més de deu hores d'obertura diàries.

Pel que fa als centres de primària tots inicien el seu horari entre les vuit i les nou del matí i l'acaben entre les cinc i les sis de la tarda. Les diferències provenen fonamentalment de la titularitat de les escoles, atès que fins el curs 2005/2006 les escoles públiques feien una hora diària menys que les escoles de titularitat privada. Aquestes diferències s'escurçaran a partir del curs 2006/2007 amb la implantació de la sisena hora a les escoles públiques prevista pel Pacte Nacional per a l'Educació.

L'oferta horària de l'educació secundària varia força respecte a l'oferta dels centres de primària. La principal novetat és el fet de que alguns dies l'horari lectiu és limita al període del matí, concretament els dilluns, els dimecres i els divendres la jornada va de les vuit del matí a dos quarts de dues del migdia, mentre que els dimarts i dijous la jornada és de matí i tarda entre les vuit i un quart i mig de sis. D'altra banda els centres de formació ocupacional ofereixen horaris molt variats depenent dels continguts de les diferents ofertes formatives; potser el tret que més destaca és que majoritàriament ofereixen un horari de matí i tarda, excepte un centre que ofereix un horari continuat o intensiu. La informació detallada dels horaris dels centres educatius del barri Centre els podeu trobar a la taula A4 dels annexos i de forma resumida al Gràfic 4.

### Gràfic 4. Horaris dels centres educatius del barri Centre



#### Oferta escolar al barri d'Ègara:

El barri d'Ègara es troba en una situació intermitja pel que fa a l'oferta de centres escolars dels diferents nivells educatius. És a dir l'oferta no és tan àmplia com al barri del Centre, però és millor que la del barri de Roc Blanc. Al barri d'Ègara trobem dues escoles bressol, dos centres de primària i un centre d'educació secundària. Tots aquests centres, amb l'excepció d'una de les escoles bressol, ofereixen servei de menjador.

Pel que fa als horaris escolars que s'ofereixen es caracteritzen per la seva gran homogeneïtat. Tant els centres de primària com el de secundària ofereixen un horari que va de les nou del matí a les cinc de la tarda incloent la pausa del migdia. En el cas de les escoles bressol hi ha a possibilitat d'ampliar l'horari tant al matí com a la tarda en una de les dues escoles disponibles. També és destacable el fet que no hi ha cap centre que ofereixi horari continuat. La informació detallada dels horaris dels centres educatius del barri d'Ègara els podeu trobar a la taula A5 dels annexos.

#### Oferta escolar al barri de Roc Blanc:

El fet més destacable a l'hora d'analitzar l'oferta escolar del barri de Roc Blanc és la seva escassetat, sobretot al comparar-la amb l'abundant oferta del barri

Centre. Cal matisar que tanmateix el barri disposa de centres escolars molt propers, encara que estiguin localitzats en barris veïns. Concretament al barri de Roc Blanc només trobem dues escoles bressol i un centre de primària. Tots tres centres ofereixen servei de menjador.

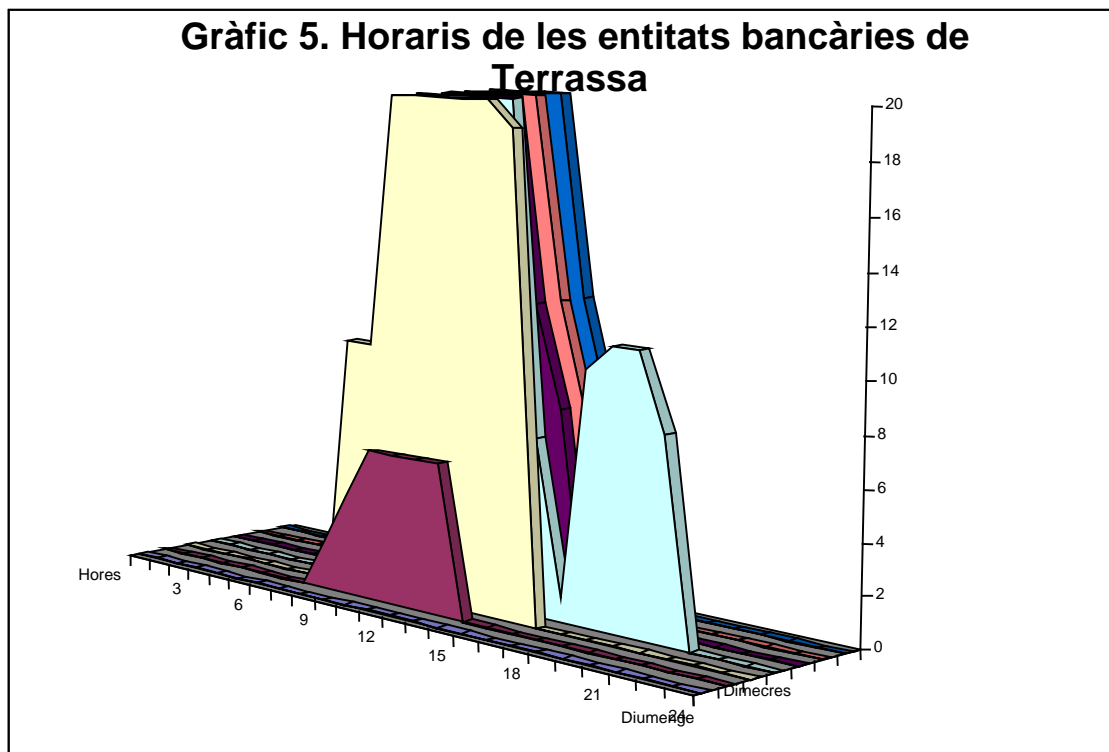
Pel que fa als horaris hi ha homogeneïtat total entre els tres centres pel que fa a l'horari de tarda, mentre que l'horari de matí és una mica més ampli en el cas del centre de primària que en el cas de les escoles bressol. La informació detallada dels horaris dels centres educatius del barri de Roc Blanc els podeu trobar a la taula A6 dels annexos.

El factor de l'homogeneïtat o l'heterogeneïtat d'horaris dóna lloc a valoracions contradictòries. D'entrada es pot pensar que l'homogeneïtat facilita la tasca de recollir els infants de l'escola i permet fer-la en un sol desplaçament; ara bé si l'homogeneïtat d'horaris entre centres de diferents nivells educatius és absoluta, com passa a Roc Blanc amb l'horari de tarda, es converteix en un problema perquè impossibilita a la persona encarregada de recollir els infants de ser a dos llocs al mateix temps i obliga a mobilitzar més d'una persona o a pagar serveis d'acolliment si és que n'hi ha de disponibles.

### **3.3. Els horaris d'altres serveis**

#### **3.3.1. Els horaris de les entitats financeres: bancs i caixes d'estalvis**

Al conjunt de la ciutat de Terrassa trobem fins a dinou entitats financeres (bancs i caixes d'estalvi) diferents per abastir les necessitats de la població. Concretant pel cas de les nostres àrees d'estudi es comptabilitzen 48 oficines d'entitats bancàries al barri Centre, 4 al barri de Roc Blanc i cap al barri d'Ègara, distribució que mostra una forta desigualtat en l'accés a aquest servei, malgrat que els veïns d'aquest barri tinguin accés a les oficines dels barris veïns. Pel que fa a l'horari d'obertura ofert hi ha diferents modalitats.

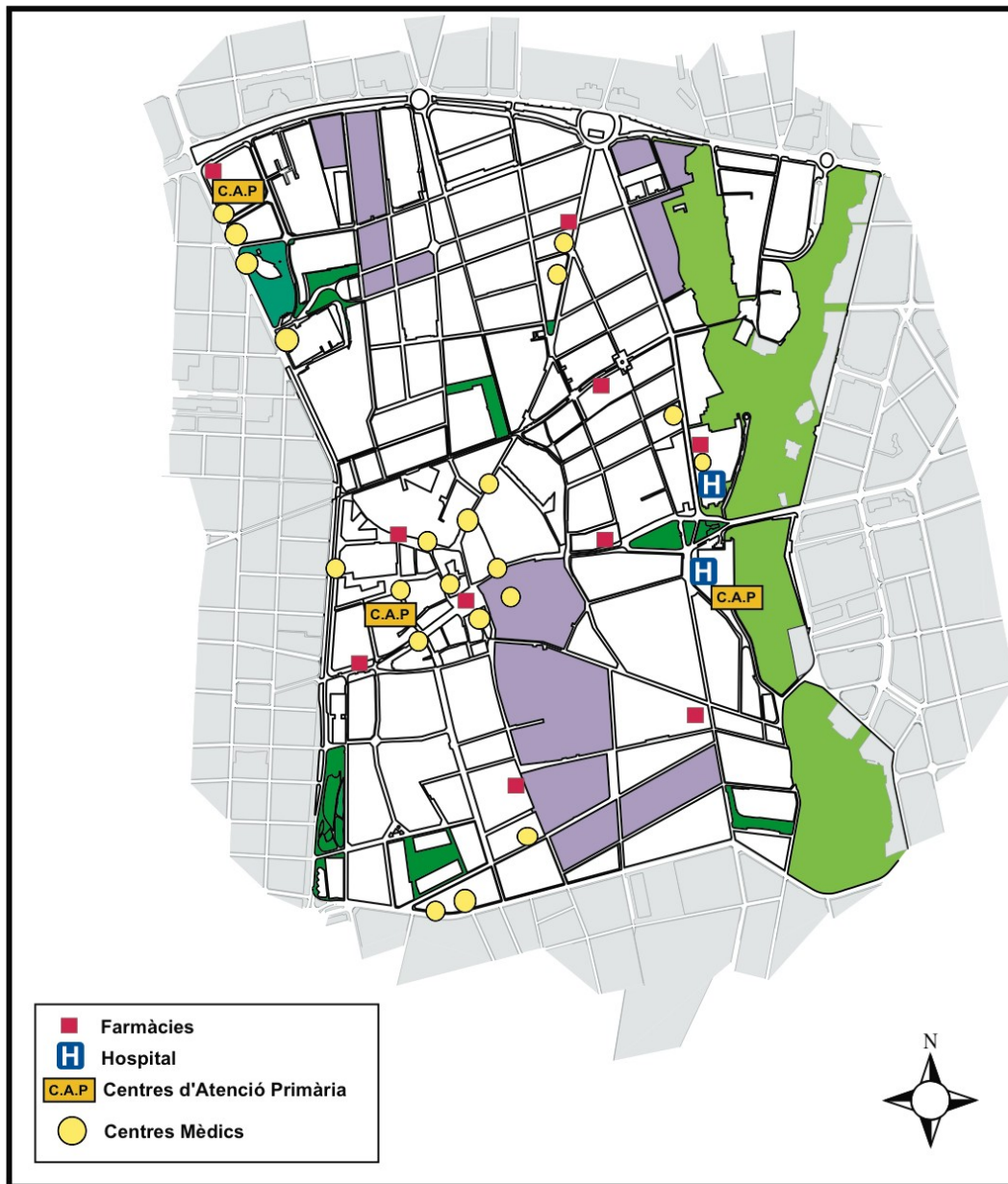


L'horari més freqüent, ofert per vuit entitats, és l'horari de matí de dilluns a divendres i el dijous a la tarda. D'altra banda hi ha sis entitats que ofereixen un horari de matí de dilluns a dissabte. Ara bé cada any, en el període comprès de l'1 d'abril al 30 de setembre hi ha entitats que deixen d'oferir el servei dels dijous a la tarda i del dissabte al matí i per tant limiten l'horari als matins de dilluns a divendres. De manera excepcional trobem una entitat que obre la tarda dels dijous durant tot l'any, però només el primer i últim dijous de cada mes, una altra entitat que limita l'obertura dels dijous a la tarda al període d'hivern, una altra entitat que manté l'obertura dels dissabtes al matí durant tot l'any. Finalment hi ha una entitat que distingeix l'horari segons els tipus de servei, el servei de caixa és obert els matins de dilluns a divendres, mentre que l'horari comercial és els dilluns, dimecres i dijous de 8.30 a 16.30 i els dimarts i divendres de 8.15 a 14. A la taula A7 dels annexos podeu trobar informació més tallada sobre els horaris practicats per les entitats financeres.

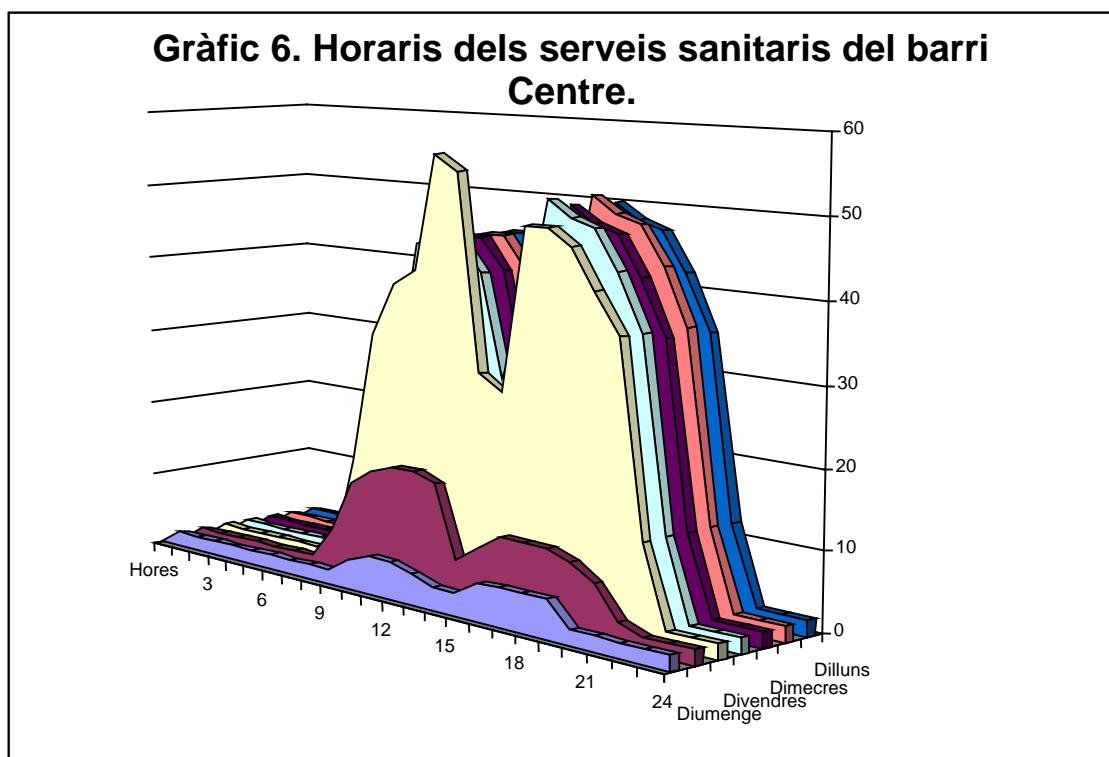
### 3.3.2. Els serveis sanitaris i les farmàcies

L'oferta de serveis sanitaris es troba molt concentrada al barri Centre, on s'hi han comptabilitzat fins a 53 punts de servei sanitari, comptant-hi els serveis dels Centres d'Assistència Primària (CAP en endavant), de les mútues, de les clíniques d'odontologia, oftalmologia, ginecologia, pediatria i medicina general. El ventall d'horaris ofert per aquests diferents serveis és amplíssim, el més habitual és que estiguin oberts tot el dia, com per exemple passa amb els CAP, mentre que els centres privats acostumen a tancar durant la pausa de migdia o bé obren només al matí o només a la tarda.

Mapa 6. Localització dels serveis sanitaris del barri Centre



Font: Elaboració pròpia a partir de les bases cartogràfiques del Servei de Cartografia de Terrassa



Al barri d'**Ègara** hi trobem un CAP obert de dilluns a divendres de 8h. a 20h. i una consulta mèdica privada que treballa en horari partit de matí i tarda de dilluns a divendres. Al barri de **Roc Blanc** únicament hi ha un servei de clínica dental que ofereix servei en horari partit de matí i tarda.

Un tipus d'establiment que es considera bàsic i que sovint s'utilitza com indicador de la qualitat de vida i el benestar de la població d'un determinat barri i/o població és el cas de les **farmàcies**. L'oferta d'establiments de farmàcia als barris estudiats és força desigual. El barri que en concentra més és el barri Centre, concretament deu establiments. Al barri de Roc Blanc només hi ha una única farmàcia i al barri d'Ègara no n'hi ha cap i la població s'ha desplaçar fins als barris veïns per accedir a aquest tipus de servei. Tal i com es recull a la llei de Comerç, aquests establiments es regeixen per un règim especial que estableix la regulació dels seus horaris i dies d'obertura, així com el règim de torns. Els horaris habitualment oferts per les farmàcies de Terrassa són des de les nou del matí fins a la una o les dues del migdia i de dos quarts de cinc o les cinc fins a dos quarts de nou, un horari per tant força semblant al que fan la resta d'establiments comercials. La majoria d'establiments de farmàcia tanquen els dissabtes a la tarda i els diumenges. Paral·lelament, en el cas del barri Centre, hi ha dos establiments que ofereixen un horari continuat al llarg de tot el dia i un cas en que el servei s'ofereix continuadament les 24 hores del dia tots els dies de l'any. La informació detallada dels horaris de les farmàcies la podeu trobar a la taula A8 dels annexos.

### 3.3.3. Els horaris dels serveis de transport

La ciutat de Terrassa disposa d'una àmplia oferta de transport públic. Si més no compta amb els serveis de la RENFE, els Ferrocarrils Catalans, les línies d'autobusos urbans i interurbans, autobusos nocturns, i servei de taxi.

Amb la **RENFE** Terrassa gaudeix de servei de transport en direcció a Barcelona des de les 4.40 fins a les 22.44 els dies feiners i de les 5.53 fins a les 22.44 els dissabtes i dies festius. El trajecte des de Barcelona en direcció a Terrassa va de les 5.35 fins a les 23.08 els dies feiners i des de les 5.56 fins a les 23.08 els dissabtes i dies festius. La freqüència de pas és d'uns 15 a 20 minuts en les hores puntes, i d'uns 25 a 30 minuts en la resta de franges horàries. Els dissabtes i dies festius la freqüència de pas és de 30 minuts. La informació detallada dels horaris de RENFE la podeu trobar a la taula A10 dels annexos.

Pel que fa als **Ferrocarrils de la Generalitat** els horaris de servei per fer el trajecte de Terrassa a Barcelona van de les 4.25 a la 1.07 els dies feiners. Els dissabtes i dies festius el mateix servei va de les 4.54 fins a la 1.17. En el cas del trajecte invers, és a dir de Barcelona a Terrassa el servei dels dies feiners va de les 5.00 a la 1.52 i el dels dissabtes i dies festius va de les 5.30 a la 1.52. La freqüència de pas de trens els dies laborables és d'uns 12 minuts la major part del dia, mentre que a la nit i a la matinada la freqüència de pas augmenta fins a 30 minuts. Els dissabtes i dies festius la freqüència de pas és d'uns 20 minuts durant el dia i de 30 a 40 minuts a la nit i a la matinada. La informació detallada dels horaris dels Ferrocarrils de la Generalitat la podeu trobar a la taula A11 dels annexos.

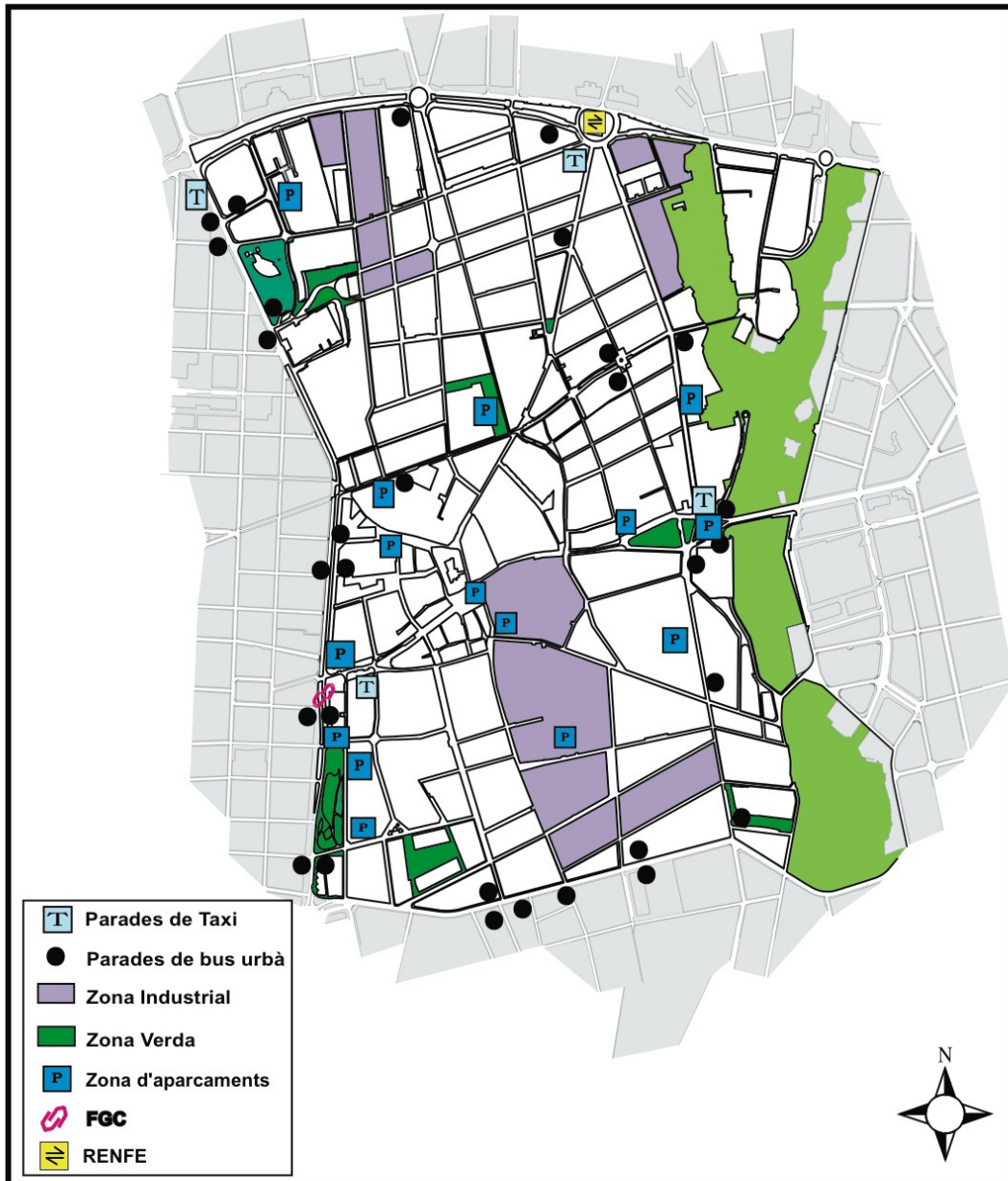
La xarxa **d'autobusos urbans** està constituïda per una 13 línies, que ofereixen horaris diferenciats. Les línies de la 1 a la 9 donen servei des de les 6 del matí aproximadament, mentre que en el cas de la línia 10 el servei s'inicia a les 7h. i les línies 11, 12, 13 funcionen des de les 8 del matí. L'hora d'acabament del servei també varia força segons les línies, però se situa al voltant de les 22h. pel darrer servei. La freqüència de pas és força variable segons la línia i segons les hores del dia. Els dissabtes el servei s'inicia aproximadament una hora més tard i els diumenges s'inicia aproximadament a les 8 del matí, mentre que els horaris d'acabament del servei força semblants als dels dies feiners, pel que fa a la freqüència de pas és d'uns 30 minuts. Cal assenyalar que els autobusos urbans no ofereixen servei nocturn. La informació detallada dels horaris dels autobusos urbans la podeu trobar a la taula A12 dels annexos.

La distribució de les parades i les línies que creuen cada barri presenten forces variacions entre els barris estudiats. El barri del Centre està molt ben comunicat, però el de Roc Blanc ho està menys i el d'Ègara la situació és encara pitjor. Per exemple si s'observa el nombre i la distribució de les parades d'autobús als mapes 8, 9 i 10 al Centre se'n compten 30, a Ègara només 5 i a Roc Blanc en trobem 9.

Els mateixos mapes també ens permeten veure on trobem parades de taxi, un servei que també és força desigual perquè al Centre en trobem fins a quatre, a

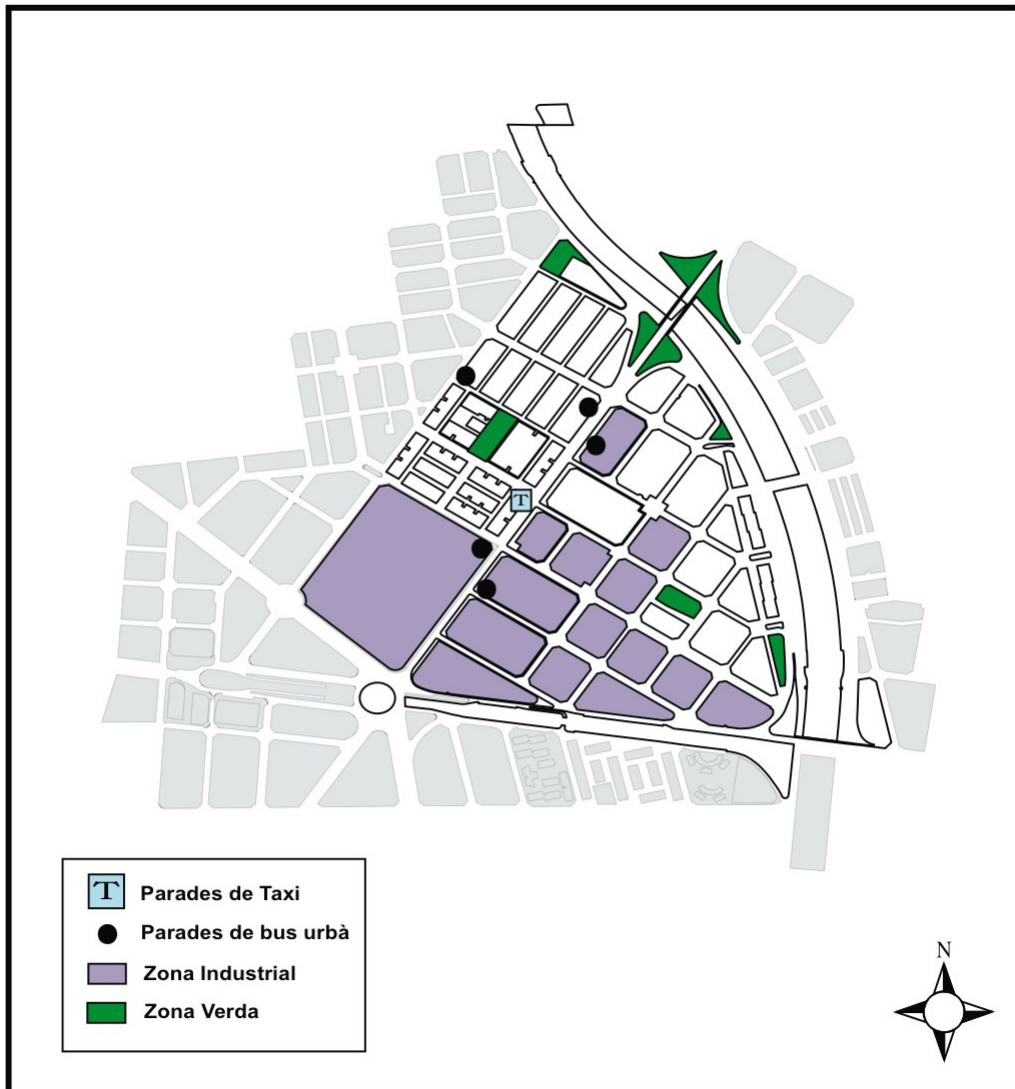
Ègara una única parada i a Roc Blanc no es disposa d'aquest servei. La majoria de parades de taxi ofereixen servei entre les 6.00 i les 24.00 i només excepcionalment s'ofereix el servei les 24 hores del dia.

**Mapa 7. Localització dels serveis de transport al barri Centre**



Font: Elaboració pròpia a partir de les bases cartogràfiques del Servei de Cartografia de Terrassa

### Mapa 8. Localització dels serveis de transport del barri Ègara



Font: Elaboració pròpia a partir de les bases cartogràfiques del Servei de Cartografia de Terrassa

**Mapa 9. Localització dels serveis de transport del barri Roc Blanc**



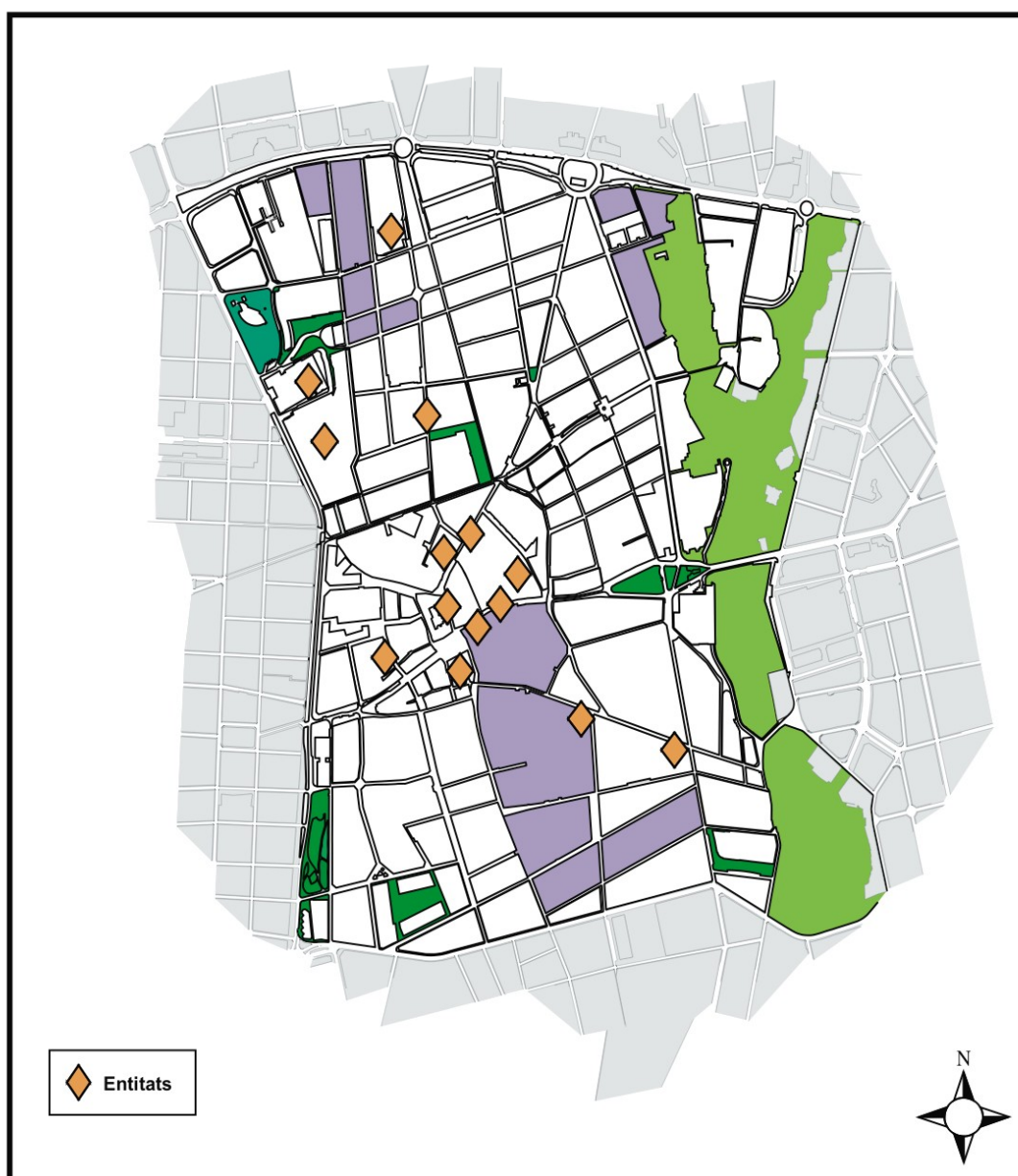
Font: Elaboració pròpia a partir de les bases cartogràfiques del Servei de Cartografia de Terrassa

### **3.3.4. Els horaris de les entitats i associacions**

Aquest capítol inclou una gran varietat d'entitats que a vegades tenen vocació de servei a un barri en concret i altres vegades són d'àmbit municipal o fins i tot més general. Estem fent referència a les associacions veïnals, organitzacions professionals, com ara cambres, gremis i col·legis professionals, entitats i associacions infantils i juvenils, associacions de gent gran, entitats esportives, entitats culturals i socials (centres cívics, colles, fundacions...), associacions de medi ambient, de dones, de comunicació i relacionades amb altres activitats d'oci en general. A l'observar l'oferta d'aquests tipus d'entitats el primer que destaca és, un cop més, la gran diferència en l'oferta entre els tres barris estudiats tal i com comentem més endavant.

Un cop més el barri que concentra el major nombre d'entitats és el barri del Centre. Cal tenir en compte que, d'entre les entitats que tenen la seva seu al barri Centre, moltes tenen com a àmbit d'actuació el conjunt de la ciutat. El fet que, malgrat ser d'àmbit municipal, es localitzin al barri del Centre es pot explicar per l'antiguitat de l'associació i per tant la creació de l'entitat prèvia a l'existència dels altres barris o bé per aprofitar precisament una millor accessibilitat pel conjunt de la ciutadania al situar-se en una àrea ben comunicada i de màxima centralitat.

**Mapa 10. Localització de les entitats del barri Centre**



Font: Elaboració pròpia a partir de les bases cartogràfiques del Servei de Cartografia de Terrassa

Als barri d'Ègara i Roc Blanc, en canvi, la presència d'entitats és força més reduïda i només funcionen en horari de tarda. Concretament a Ègara en trobem

setze: l'associació de veïns, la de comerciants, grups de dones, un esplai, una associació juvenil i grups esportius o culturals entre altres. A Roc Blanc la presència d'entitats és encara més escassa, n'hi trobem únicament sis: l'associació de veïns, la de comerciants, dos centres infantils i juvenils, una parròquia i un partit polític.

Les diferències observades en relació a la presència d'entitats als diferents barris impliquen que a la pràctica la població que resideix al barri Centre té més accessibilitat (en termes de menys temps i menys cost) a les entitats ciutadanes i per tant té més possibilitats de participar en el moviment associatiu de Terrassa que la població que resideix en els altres dos barris estudiats.

Establir quin és l'horari de la majoria d'aquestes entitats s'ha manifestat un objectiu impossible d'assolir. Les raons són variades: algunes d'aquestes entitats no disposen d'un local o seu social on localitzar-les, altres tenen local però no estan actives o fins i tot ja no existeixen o bé ha estat impossible parlar amb algun dels seus representants per obtenir la informació precisa. En altres casos sí que ha estat possible localitzar l'entitat o els seus representants, però les característiques de voluntariat, informalitat, irregularitat... fan que no tinguin cap horari d'atenció establert i s'organitzin depenent de les necessitats de les activitats concretes de cada moment.

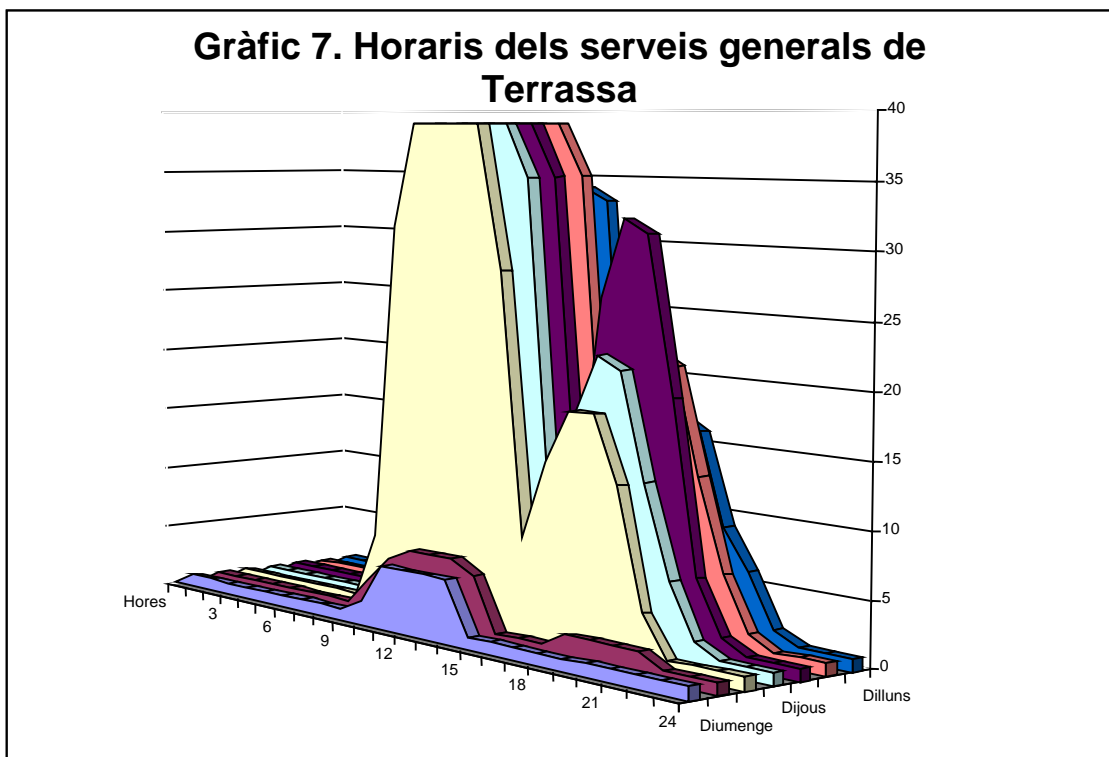
Per als pocs casos en què sí que s'ha pogut fixar un horari s'observa que és força diferent dels altres casos horaris analitzats. En primer lloc pel que fa la durada o extensió de l'horari, que és més aviat reduïda; d'entre els diferents tipus d'entitats observades, les que presenten un horari més ampli són les associacions de gent gran, les de comerciants i els grups de dones. En segon lloc perquè com que les activitats de les entitats no acostumen a constituir l'activitat principal de les persones sòcies o usuàries i en molts casos es basa en el voluntariat, no sempre s'ofereix el servei en les hores centrals de la jornada i presenten un ventall d'horaris molt diversificat: n'hi ha que obren al matí, altres obren a la tarda i altres obren els caps de setmana. En els annexos podeu trobar els horaris de les entitats del barri Centre a la taula A13, del barri Ègara a la taula A14 i del barri de Roc Blanc a la taula A15, però únicament per aquells casos en que ha estat possible establir o conèixer un horari concret.

### **3.3.5. Els horaris d'altres serveis de la ciutat**

A més dels horaris dels serveis citats amb anterioritat els ciutadans i ciutadanes dels barris objecte d'estudi han de recórrer a altres serveis que no es troben situats al propi barri, sinó que tenen característiques que els fan únics en el conjunt de la ciutat. Es poden trobar localitzats al barri Centre o a d'altres punts i barris de la ciutat, però serveixen al conjunt del municipi. Per això ens hi referirem ni que sigui de manera sintètica abans de cloure aquest capítol dedicat a analitzar l'oferta horària de Terrassa.

Alguns bons exemples del que anomenem serveis únics podrien ser la Funerària o bé el servei de correus, l'Oficina d'Atenció Ciutadana, Foment de Terrassa, l'Arxiu Municipal o el Museu Tèxtil. Tots aquests serveis, entre altres,

presenten característiques tan diversificades com els seus horaris. D'aquí que sigui pràcticament impossible fer-ne un comentari de conjunt i ens remetem a l'observació del gràfic de resum que ens mostra una activitat concentrada de dilluns a divendres i preferentment en la franja matinal. La informació detallada sobre el calaix de sastre que constitueixen tots aquests serveis la trobareu a la Taula A16 dels annexos.



## 4. LES DONES DE TERRASSA I L'ÚS DEL TEMPS: PERCEPCIONS, EXPERIÈNCIES I DEMANDES

---

Aquest capítol està dedicat a l'anàlisi de les entrevistes en profunditat fetes a les dones dels tres barris terrassencs objecte d'estudi. Concretament a trenta dones (deu a cada barri) de 25 a 50 anys i de diferents perfils sociodemogràfics, tal i com s'explica més detalladament a l'apartat de metodologia del capítol 1. La realització del treball de camp en tres barris amb característiques diferenciades ens permet comptar amb perfils força variats a l'hora d'abordar l'anàlisi de les entrevistes que s'exposa en aquest capítol. L'anàlisi dels continguts de les entrevistes es fa de manera conjunta, entenent que el conjunt de les entrevistes representen la diversitat de dones del conjunt de la ciutat.

Les entrevistes recorren la jornada quotidiana d'aquestes dones a través del temps dedicat al treball productiu, al treball domèstic i de cura, al transport, al temps lliure, i a la vivència del temps nocturn. A partir d'aquestes experiències personals podem veure quins són els aspectes de l'ús del temps que les dones viuen positivament o negativament, els desajustaments o les contradiccions entre les seves experiències del temps quotidià i els temps i horaris que la ciutat ofereix, així com també les seves demandes o propostes concretes en relació a les polítiques del temps.

L'anàlisi s'il·lustra amb citacions originals extretes de les transcripcions de les entrevistes realitzades. Cal tenir en compte que es reproduïxen en la mateixa llengua en què van ser fetes les entrevistes, que va ser triada per la persona entrevistada. Així mateix es respecta la dicció utilitzada i l'ús de barbarismes o expressions que s'escapen a la normativa. Al final de cada citació hi ha una breu referència per identificar la dona entrevistada amb un nom fictici, l'edat i el barri de residència.

### 4.1. El temps de treball professional

En aquest apartat s'analitza quina és la vivència que les dones ocupades tenen del temps de treball professional o productiu. Concretament en relació a aspectes com l'horari, el tipus de jornada i el calendari laboral, la possibilitat de disposar de permisos o de flexibilitat en la gestió personal del temps de treball i les reduccions de la jornada laboral.

#### 4.1.1. Horaris laborals i tipus de jornades

La referència a l'**horari laboral** propi en termes de satisfacció o insatisfacció depèn molt de quin és l'horari que s'està realitzant, així com de les

circumstàncies personals i les responsabilitats familiars de les dones entrevistades.

La impressió general és que les dones estan contentes amb l'horari que fan, tot i que sovint tenen propostes concretes per millorar-lo, com veurem més endavant. En els casos en que l'horari o la jornada no satisfà gens o xoca amb altres interessos personals es presenta l'opció de canviar de feina, tal i com alguna de les entrevistades explica que ha hagut de fer.

Hi ha dones que treballen amb jornada partida o amb jornada continuada, jornada completa o parcial, als matins o a les tardes, amb horaris fixos o rotatius. És a dir que la casuística de situacions és prou variada fins i tot en el nostre petit univers. Per això és interessant veure com a cada situació temporal/laboral s'associen percepcions i sentiments també variats.

En general s'observa com la realització de jornades laborals amb horari partit és viscuda com quelcom no desitjat, quelcom que no agrada. Es considera que això allarga la jornada laboral en el seu conjunt i que per tant treballant amb horari partit hi ha més possibilitats de que l'horari laboral xoqui amb altres temps i necessitats de la vida quotidiana, és a dir que la feina robi massa temps. Tot i així també hi ha dones que manifesten comprendre que hi ha empreses que pel tipus de servei que ofereixen o per la seva dimensió no poden treballar amb jornades intensives; un clar exemple d'aquesta situació és el sector del comerç, que precisament concentra alts nivells d'ocupació femenina.

*Me da rabia hacer el turno partido, más que nada, tener que plegar a la una y media y tener que empezar otro vez a las tres y media (...) el horario de turno partido es un poco... sí fuera intensivo mucho mejor. Creemos que se rendiría, incluso más, porque sería, no partirías el tiempo e igual se rendiría más en el trabajo.*

(Sara, 27 anys, Centre)

*Hombre, siempre te gusta más la jornada intensiva, ¿no? Que puedas tener la tarde libre, pero... como la empresa no la concedía a nadie, sólo los viernes eso sí.*

(Mònica, 35 anys, Roc Blanc)

*Como cualquier taller pequeño no puede, no puede hacer menos horas o una media jornada, bueno, una jornada seguida. Claro, como estás cara al público, pasa igual un poco como los comercios ¿no?*

(Montse, 46 anys, Ègara)

La possibilitat de treballar amb una jornada continuada o intensiva és, en canvi, la més desitjada. A la pràctica poques dones hi poden optar i segurament apareix com la més desitjada o com una de les propostes més recurrents precisament perquè no és una opció a l'abast. Hi ha la percepció que la jornada continuada, sobretot si es pot fer en la franja matinal, deixa molt més temps disponible i més possibilitats de gaudir d'altres aspectes de la vida o d'accedir als serveis que la ciutat ofereix.

*Que les hores no siguin partides, les jornades fer-les intensives i trobo que la gent disfrutaria molt més del seu temps(...) si tens una jornada des de les vuit del de matí fins a les quatre de la tarda, fas les teves vuit hores i saps que tens tota la tarda.*

(Violeta, 41 anys, Ègara)

*Con hacer seis horas, o a lo mejor hacer ocho -¿no?- y intentar siempre jornadas más seguidas para tener las tardes más libres o... poder disfrutar un poquito más de todo lo que tenemos, porque es que realmente vamos, vivimos para... para trabajar -¿no?- como es el dicho que..., pienso que trabajamos demasiado. Yo creo que sí, para estar más a gusto con todo, con los comercios, con todo, yo pienso que es eso -¿no?- que estamos muy limitados a nuestro trabajo. Entonces claro, al estar limitados en nuestro trabajo no podemos estar bien, ni con el comercio, ni con el colegio, porque claro, si pliegas tarde, ya no puedes ir, no puedes hacer.*

(Ramona, 27 anys, Roc Blanc)

*Me gustaría poder reducir la jornada, me gustaría poder hacer una jornada intensiva, igual no reducirla de ocho a seis horas, pero bueno reducirla a siete horas, una hora menos, o poder hacer de ocho a, que ya serían siete horas diarias.*

(Sara, 27 anys, Centre)

*Lo decidí yo, porque me... yo cuando entré ya tenía la niña y puse mis condiciones con el referente que no iba a trabajar mañana y tarde.*

(Neus, 42 anys, Ègara)

Treballar en **horari de matins** és generalment ben apreciat, sobretot per part de les persones que tenen responsabilitats familiars que els requereixen estar disponibles a les tardes, però també per poder disposar de temps propi per fer allò que més plagui.

*Me ha gustado más trabajar por la mañana. Sí, por comodidad, me gusta porque por la tarde tengo más tiempo para mí.*

(Dora, 35 anys, Roc Blanc)

*Lo que es limpieza por horas también. Sí, sí, desde siempre, y siempre por las mañanas, porque así están los niños al cole y yo también me puedo organizar un poco.*

(Francesca, 32 anys, aturada, Centre)

*Però jo vaig dir, però jo amb una condició, que fos al de matí i un horari que pugués deixar-la a la guarderia, anar-la a buscar i així (...) ja vam estar d'acord, per poder entrar a l'horari aquest.*

(Catalina, 46 anys, Centre)

Treballar en **horari de tardes** també és valorat per dones que creuen que aquest horari els permet accedir a serveis dels que habitualment només obren

en horari matinal i veuen això com un avantatge per superar la incompatibilitat d'horaris. Quan hi ha criatures a vegades aquest horari es complementa amb el de la parella treballant de matins i això facilita ocupar-se de les criatures de forma més compartida, encara que l'inconvenient és que els membres de la parella coincideixen molt poc temps plegats.

*Pots fer mil coses a l'administració pública que si treballes de matins no pots fer... pots dedicar moltes coses que... clar, hisenda, el banc, que tot això si treballes de matí ho tens més fotut, jo... d'aquesta forma m'interessa, és perfecte l'horari i a més m'encanta treballar de tarda.*  
(Teresa, 27 anys, Centre)

*Yo empecé de tarde, pues nos iba bien, porque las niñas eran pequeñas entonces pues lo compaginábamos. Luego a él le pusieron el turno partido, a mí me pusieron ya más horas, claro a mi me interesaba hacer la jornada entera y en fin, ahí estuve un año en fin, que lo pasé un poco mal.*  
(Fermina, 38 anys, Ègara)

És destacable però veure com fins i tot valorant positivament l'horari de tardes, les dones renuncien fàcilment a l'horari que és més convenient per elles mateixes en benefici d'allò que consideren més favorable pel conjunt de l'organització familiar.

*Estaba mejor cuando trabajaba de tarde ¿eh? Porque trabajaba de tres a diez y lo que pasa es que no ves a la familia para nada y bueno, si tengo que escoger, escojo trabajar de mañanas. (...) Al tener el horario ahora de mañana, para la familia es mucho mejor porque los ves más, pero para la casa y para la organización y todo vas mucho más cansada.*  
(Susana, 45 anys, Ègara)

Altres vegades l'horari de tardes es presenta com una opció que permet compaginar el treball amb els estudis, situació en la que es troben sobretot les dones més joves.

*M'agradaria estar, per exemple en un lloc on em donessin un altre tipus d'horari, però també és el que he trobat. Perquè també és molt difícil, jo vaig estar, bueno quan feia el cicle formatiu estava estudiant de tardes, i llavors de matins no trobes mai res. Per treballar, és pràcticament impossible treballar al matí, llavors clar, -que busques?- pues el comerç perquè és la opció fàcil. I l'opció fàcil se'm va donar treballant a les tardes i estudiant als matins.*  
(Emma, 25 anys, Centre)

En l'espectre de les experiències negatives hi trobem de manera destacada el cas de les dones que treballen o han treballat amb jornades per torns, per exemple una setmana de matí, una altra de tarda i una altra de nit o aquelles que treballen amb horaris irregulars, és a dir horaris diferents cada dia o bé molt variables en funció de les necessitats de l'activitat o de l'empresa. Això implica que la vida quotidiana d'aquestes dones també s'ha de reorganitzar cada setmana o cada vegada que l'horari canvia, s'allarga... D'aquesta manera

els és molt difícil planificar res, perquè sempre estan pendents de l'horari laboral. A més aquests horaris dificulten molt l'accés a activitats que també es regulen amb un determinat règim horari, com per exemple les activitats de formació.

*Entro a las tres, luego tengo otras semanas que entro por la mañana, entonces todo es al revés.*  
(Violeta, 41 anys, Ègara)

*Nunca sabía el horario fijo porque se hacía catering y teníamos que estar muchas horas. O hacía falta hacer buñuelos, entonces tenía que trabajar por la noche. Pero muchas veces tenía que levantarme muy pronto. Tenía que empezar a las cuatro y así.*  
(Dora, 35 anys, Roc Blanc)

*En casa de esta chica estoy seis horas, digamos. En casa de este chico, que es su hermano, estoy tres horas los lunes y los jueves. Los martes, son seis horas, más dos horas que voy a casa de una señora a planchar. El miércoles, es el que te digo que voy a costura, son seis horas nada más. El jueves voy otra vez a casa de este chico, entonces son las 6, 7, 8 nueve horas. Y el viernes es el día que más horas hago, porque voy a casa de una chica que estoy cuatro horas y media, también planchando. O sea, que el viernes hago un montón de horas. Y el sábado son dos horas nada más.*  
(Ruth, 46 anys, Roc Blanc)

Tot i els inconvenients manifestats hi ha dones que troben aspectes positius tant si treballen al torn de matins com al de tardes. La següent citació així ho il.lustra i mostra fins i tot com quelcom habitualment mal valorat, com pot ser el fet d'anar canviant el torn, és vist positivament per poder aprofitar els avantatges de cada una de les franges horàries. En la segona citació la visió no és tan positiva sinó més aviat conformista o adaptativa.

*Por la mañana, me gusta, porque cuando trabajo por la mañana me gusta porque por la tarde puedo hacer muchas cosas para mí, o limpiar, o ir al cine, o leer, o hacer cosas que tengo que hacer. Y por la tarde me gusta porque puedo dormir por la mañana, y por la mañana también puedo hacer gestiones, ir al banco y así. Me gustan los dos turnos.*  
(Dora, 35 anys, Roc Blanc)

*Cada trimestre et canvia, no sempre tens el mateix horari, però a partir d'aquí... hi ha centres que ho tenen arreglat d'una altra manera, hi ha centres que tenen el mateix horari tot el curs, però nosaltres cada trimestre ens canvien i llavors clar, hi ha trimestres que et surten més bé i hi ha trimestres que més malament, però t'habitues.*  
(Blanca, 39 anys, Centre)

Un altre cas és el de les dones que treballen en **horaris nocturns**, en principi un horari poc desitjat i amb conseqüències negatives a nivell personal, familiar

o social. A més habitualment els horaris nocturns comporten treballar en torns rotatius setmanals o anuals. L'únic aspecte positiu per compensar els inconvenients associats a aquest tipus d'horari és la possibilitat de comptar amb més temps lliure durant el dia, però cal comptar que a les hores diürnes s'ha de descomptar el temps de descans per dormir.

*Pues ahora ya sí que hay turno de noche, hay de tarde y incluso de noche ¿no? Y en ese tiempo si que a lo mejor nosotras mismas, las operarias nos pusimos de cara a los encargados a decir: - Oye, esto hay que rotarlo, un año cada una, cada dos años, cada... y montarlo de alguna manera.*  
(Olga, 34 anys, Roc Blanc)

*Plegava a les quatre de la matinada. Home avantatges és que tenies tot el dia per tu. La única avantatge que trobo és aquesta. Que si volies anar a la platja, podies anar a la platja, i podies aprofitar tot el dia.*  
(Emma, 25 anys, Centre)

Això també passa quan es tracta de treballar en dies festius, quelcom que habitualment és vist com un greu inconvenient de l'horari laboral, que es tradueix en més cansament o amb incidències sobre la salut davant la manca de temps de descans suficient.

*Como trabajo sábado y domingo entonces estoy muy, muy cansada cuando llego a casa.*  
(Dora, 35 anys, Roc Blanc)

*Qualsevol dia de festa que hi hagi per tu és feina. Llavors, jo clar al tenir els nanos em costava. Perquè arribaves... clar una cosa és l'hora que es tanca i una altra cosa és l'hora que arribes.*  
(Amanda, 45 anys, Centre)

Ara bé, sigui quin sigui l'horari laboral realitzat és interessant ressaltar que l'argument més recurrent a l'hora de valorar els horaris laborals està relacionat amb el treball domèstic i de cura. Hi ha una clara tendència a valorar més positivament l'horari de treball per part de les dones quan aquest horari els permet compaginar l'activitat laboral amb la cura dels fills/es, és a dir, quan facilita l'anomenada conciliació familiar. El desig s'expressa sobretot en termes d'aconseguir aproximar o quadrar al màxim l'horari laboral amb l'horari escolar.

*A mí me gustaría una jornada dentro del horario escolar, que yo pudiera llevar a mis hijos y recogerlos, aunque tuviera que hacer las siete horas seguidas, pero dentro del horario escolar, sería... la jornada ideal.*  
(Èrica, 33 anys, Roc Blanc)

*Un horari que pots compaginar molt bé amb l'horari dels alumnes... dels "nanos", dels meus fills. (...) Estic totes les tardes amb els "nanos", tinc molta sort en aquest sentit, tinc un horari que es compagina.*  
(Blanca, 39 anys, Centre)

*Per les dones, l'horari seria ideal amb això, treballar quatre o sis hores, perquè et permet tenir com una mica de vida social, no estar a casa, i guanyar uns cèntims, i per un altre puesto et permet estar amb els teus fills perquè sí treballes vuit hores, si jo treballés vuit hores, o no els podria portar o no els podria recollir(...) L'horari que jo faig és el perfecte, perquè treballo fora, escampo la boira, però a més a més puc, no sé, i després això, portar-los a la piscina. L'horari que ells estan a cole, jo estic treballant, i després a l'horari que surten, jo ja he sortit.*  
(Èlia, 39 anys, tècnica, Roc Blanc)

O a vegades també es ressalten els aspectes de l'horari laboral que faciliten la realització del treball domèstic:

*Tret del divendres que no treballo, eh? El dedico exclusivament per netejar la casa també i vull dir... els divendres els dedico totalment a lo que és la casa.*  
(Laura, 42 anys, Centre)

#### **4.1.2. Pràctica i gestió de la flexibilitat horària**

La flexibilitat del temps de treball, de l'horari laboral, pot ser llegida de dues maneres: la flexibilitat que s'adapta a les necessitats de les treballadores o la flexibilitat que s'adapta a les necessitats de les empreses. Segons de quin tipus de flexibilitat parlem les opinions i actituds no tenen res a veure, com veurem a continuació. Òbviament que la convergència d'ambdós interessos permetria avançar cap a l'horari laboral ideal. La realitat del món laboral ens mostra que habitualment els horaris de treball els estableix i imposa l'empresa, sense que els treballadors/es puguin dir-hi gran cosa.

*Si hagués decidit jo potser ho hagués fet diferent, o les hores del dissabte me les hagués posat entre setmana, ni que sigui per tenir dos dies el cap de setmana.*  
(Emma, 25 anys, Centre)

Quan l'horari es flexibilitza en funció de les necessitats del servei o del volum de feina, això és viscut per les dones com un greu inconvenient. En aquests casos perden el control no únicament sobre el seu temps de treball, sinó fins i tot sobre el seu temps personal, atès que tot ha d'organitzar-se en funció d'un temps laboral imprevisible i canviant. Aquest tipus de jornada laboral s'associa sovint a feines que tenen consideració de precàries, no únicament pel tipus de contracte i els salaris, sinó justament per aquestes característiques de la jornada. En el marc del mercat laboral aquests són treballs poc desitjats, en els que moltes vegades hi trobem a dones, joves, persones immigrades o altres persones que per la seva posició socialment feble o pel fet de disposar d'un marge horari restringit no poden accedir a altres feines amb horaris més socials.

*No puedo planificar para la semana que viene porque posible los propietarios, donde trabajo yo, me llaman y me dicen: - mira tienes que doblar o algo así -, dependo mucho del trabajo.*

(Dora, 35 anys, Roc Blanc)

*Después pliego a la una y media, después hago cuatro horas de descanso, para compensar siempre, hacer las ocho horas, después plegaría a la una y media y ya no volvería al trabajo hasta las cinco y media, y después me quedaría ya hasta las nueve. Claro, pero eso depende de, porque a lo mejor es un curso que dura dos días, como a lo mejor es un curso que dura seis meses.*

(Ramona, 27 anys, Roc Blanc)

*M'agradaria tenir un horari fixe. És lo que sempre m'hagués agradat i poder dir bueno, pues plego a les vuit cada dia i tenir la vida més organitzada de lo que la tinc...*

(Laura, 42 anys, Centre)

També es dona la situació en que la flexibilitat hi és per part de la treballadora en el sentit d'allargar l'horari o em portar-se feina. Quan la seva dedicació temporal a la feina s'extén més enllà de l'horari establert, es converteix en quelcom que pot arribar a envair altres temps de la vida i sovint ho fa sense que ens en n'adonem, colonitzant fins i tot els espais domèstics quan la feina és d'aquelles que te les pots emportar a casa.

*En teoria dedico trenta-set i mitja, però no és veritat, perquè en dedico moltes més (...) la feina te l'emportes a casa (...) vull dir que moltes coses les faig també al matí, la veritat és que dedico més hores de les que em toca.*

(Teresa, 27 anys, Centre)

Quan la flexibilitat horària decidida per la treballadora no és possible, quan no es pot canviar o modificar l'horari laboral per fer front a les necessitats del treball domèstic i de cura, les dones (o les famílies) es veuen obligades a cercar altres fórmules (cangurs, familiars, veïnat), però fins i tot quan ho han pogut resoldre d'alguna manera es mostren insatisfetes i preferirien poder canviar l'horari i assumir-ho personalment.

*Trobo horrorós és el sistema d'horaris que hi ha... aquí venen moltes noies i t'ho diuen. Noies que surten de casa a les vuit del dematí i arriben a les vuit del vespre, han de tenir cangurs pels fills.*

(Laura, 42 anys, Centre)

Finalment destacarem un altre aspecte al voltant del tema de la flexibilitat que és molt ben valorat per les dones treballadores: el fet de disposar d'un marge de flexibilitat horària diària a les hores d'entrada i sortida del treball o bé disposar d'una flexibilitat global en el còmput horari setmanal o anual. Aquesta és una possibilitat que no és casual que s'associï al concepte de llibertat. El fet que no hi hagi una hora fixa d'entrada els permet combinar millor la feina amb altres responsabilitats o bé poder fer front sense tan estrès a incidències

imprevistes que es poden presentar, com per exemple les derivades de problemes amb el transport.

*Y eso pues me ha ayudado mucho de cara a las niñas, pues si un día “pillo” caravana o un día están malas y tengo que ir al médico, pues puedo entrar un poquito más tarde...*

(Mònica, 35 anys, Roc Blanc)

*Saben que no hago las ocho horas pero también hay días que, hago doce. O sea que, no me dicen nada por eso. Hay libertad.*

(Neus, 42 anys, Ègara)

*El horario es libre. Yo empiezo y sé que tengo que hacer cada día una ruta, y tengo que intentar hacerla. Voy por todo Cataluña. Entonces, por ejemplo, yo intento llegar a las tres y media, cuatro, cuando estoy aquí, en lo que es la provincia de Barcelona, pero si me toca hacer Gerona, Tarragona o Lérida, entonces llego más tarde, y llevo otro ritmo.*

(Susana, 45 anys, Ègara)

#### 4.1.3. Permisos i reduccions de jornada

Un altre dels temes relacionats amb l'horari laboral, que es va abordar directament a les entrevistes és el de la **reducció de jornada per maternitat**. Vàries dones han manifestat estar gaudint o haver gaudit d'aquesta opció, sobretot a partir del segon fill/a. S'observa que aquesta acostuma a ser una opció exercida quasi exclusivament per les dones, que a més tendeixen a justificar que els horaris dels pares de les criatures o les seves responsabilitats professionals no permeten que ells redueixin l'horari per assumir aquestes responsabilitats familiars.

*A raíz de tener al crío tuve que hacer la reducción de jornada porque en teoría, mi marido, con él no puedo... Tiene un horario que le ocupa todo el día y yo con él no puedo contar, entonces yo pues me lo tenía que organizar.*

(Olga, 34 anys, Roc Blanc)

*Yo estaba de administrativa tenía jornada completa de nueve a una y de tres a siete. Luego tuve al primer niño y seguía igual, con la misma jornada y lo mismo, pero cuando tuve al segundo, tuve que pedir una reducción de jornada porque ya no podía con tanto.*

(Èrica, 33 anys, Roc Blanc)

Això és així malgrat que elles mateixes són conscients que prendre aquesta opció pot tenir, de fet té, repercussions negatives en la seva promoció professional, en les condicions laborals o fins i tot en la continuïtat del contracte de treball. Manifesten repetidament que els permisos o reduccions de jornada per maternitat és quelcom que no agrada als empresaris, que les fa ser mal vistes dins l'empresa, que les fa sentir relegades...

*En seis meses que llevaba yo haciendo reducción cuando entré, si no hubiera hecho reducción hubiera tenido oportunidad de haber ascendido a... en el momento que estaba allí se necesitaba una jefe de línea que se llama y tenía oportunidad de haberme... me lo propusieron, el hacer ocho horas.*

(Olga, 34 anys, Roc Blanc)

*És com si no comptessin amb tu. Com no poden comptar vuit hores amb tu, et deixen així com dient: -aquestes no poden fer el treball perquè amb quatre hores que vénen-. A vegades t'agafen gent per substituir-te i tu sembla com que passis a un segon pla, després d'haver treballat un munt d'anys. I penses no sé, a mi m'ha passat, han agafat gent per substituir-me i després jo em sentia com l'aprenenta, semblava jo la que havia vingut a...*

(Èlia, 39 anys, Roc Blanc)

*No els interessa una persona que condicioni horaris. Jo crec que més aviat volen una persona que estigui amb horaris lliures, no? Que no tingui càrregues, no?*

(Laura, 42 anys, tècnica d'estètica, Centre)

*Tendría que cambiar mucho la mentalidad del empresario, yo creo que es eso. Si las mujeres proponemos eso porque necesitamos más tiempo, porque queremos que no, la casa todavía es de la mujer, los hijos son de la mujer, pues eso... te dicen, pues eso, pues es lo que hay.*

(Montse, 46 anys, Ègara)

Hi ha de totes maneres una visió positiva en el sentit de que les coses han millorat respecte èpoques anteriors, tant pel que fa a la possibilitat d'acollir-se a les reduccions de jornada, com també pel que fa a les condicions en què han de treballar les dones embarassades.

*Antes no tenías tantas opciones de hacer tantas cosas. Hoy ya las tratan muy bien, hoy desde el primer día que se quedan embarazadas, ya... según en donde estén, ya fuera, fuera... ya las cambian de servicio... Antes no, yo cuando me quedé de mi hijo estuve en la UCI trabajando igual, de ocho meses y ahí pringando.*

(Susana, 45 anys, Ègara)

Pel que fa als **permisos per maternitat** una de les idees que ha sorgit és que les dones no veuen gaire clar que perquè el pare gaudeixi d'un permís de paternitat elles hagin de renunciar a part del temps del seu permís, és a dir l'opció de compartir-lo entre els dos. Les dones desitgen que els homes s'impliquin més en aquesta etapa de l'arribada del bebè, però que ho facin sense detriment del dret que les dones ja han adquirit, sinó que s'hauria d'aconseguir com un nou dret individual dels homes.

*Trobo que el permís de paternitat si fos compartit, si no et treu dels teus quatre mesos d'estar amb la criatura, trobo que és molt important que el pare també estigui allà.*

(Emma, 25 anys, Centre)

*Això que diuen que quan hagin nens, que ells també puguin agafar baixa, ho sento molt però jo al meu fill m'ho vull criar jo, ho sento molt. Sí, però no que ell en tingui quatre i jo en tingui quatre, no, no, jo en vull vuit.*

(Estrella, 31 anys, Centre)

*En cuanto al permiso de paternidad, pues, me parecen que son diez días, me parece que es un poco ridículo. Evidentemente es el padre, no ha tenido que parir a un niño pero bueno ha tenido que, es el padre, y tiene también, no sé es que diez días me parece un poco, muy poca cosa.*

(Sara, 27 anys, Centre)

També hi ha una visió crítica pel que fa a la durada d'aquest permís de maternitat que, en general, es considera massa curt per assumir els canvis que representa l'arribada d'un/a fill/a en la vida d'una dona.

*En cuanto a maternidad creo que es muy poco tiempo las dieciséis semanas que tenemos, muy poco. Porque yo creo que en ese tiempo no te da tiempo a adecuarte a tu nueva situación, que es de pasar a tener un hijo, pues entiendo que eso conlleva una serie de esfuerzos en todos los sentidos, entonces en cuatro meses supongo que no te da tiempo.*

(Sara, 27 anys, Centre)

A banda del permís de maternitat, que sembla més assumit per tots costats, demanar **altres tipus de permisos** per fer gestions o per altres qüestions familiars és vist com un problema per les dificultats que sempre hi posen les empreses.

*Te vas a hacer el DNI y te tiras toda la mañana allí esperando el DNI y tu jefe no entiende que es que llevas toda la mañana esperando que te hagan el DNI. Claro, son cosas que... por mucho que digan: - Te doy un justificante, pues no, no vale justificante para un jefe, para un jefe has faltado toda la mañana, o sea, no vale un justificante.*

(Èrica, 33 anys, Roc Blanc)

*Lo que es ayuntamiento, policía, y cosas así, sí, la verdad que, como sólo trabajan de mañana, a mí misma pues claro no puedo ir. Ya te digo o tengo que perder, pedir para salir, que eso no les gusta a los encargados que tengas que pedir para salir.*

(Fermina, 38 anys, Ègara)

*Sí la flexibilitat que ens donen al migdia ens la deixessin fer al matí, llavors jo agafaria mitja hora al matí, dinaria amb una hora, mitja hora a la tarda .... Però crec que treballant set hores o fent jornada seguida, el meu torn és molt agobiant. La jornada seguida crec que seria ideal.*  
(Sílvia, 39 anys, Ègara)

## 4.2. El temps de treball domèstic i de cura

A continuació analitzarem quina és la vivència que les dones ocupades tenen del temps de treball domèstic i de cura. Ens interessarà veure com s'avalua aquest temps, com es reparteix en el si de la llar i quan i com es recorre a l'ajut extern per fer-hi front.

### 4.2.1. Un temps poc i mal valorat

Avaluar el temps habitualment dedicat al treball domèstic i de cura, o si es vol al treball reproductiu, és quelcom molt difícil. Encara no hem trobat mai ningú que tingui comptabilitzades aquestes hores, per tant les estimacions de temps dedicat són només això, estimacions subjectives. Cal a més tenir en compte que són estimacions que sovint pequen més aviat per defecte, és a dir que l'estimació acostuma a oblidar activitats i per tant temps total de dedicació. En tot cas sí que emergeix molt clarament la percepció que el treball domèstic menja molt temps i per tant afecta no només al temps de treball professional, sinó sobretot al temps disponible o temps propi de les dones.

*En general sí, molt temps et treu per organitzar una casa, posar-la a to, i tal dia toca els llençols i tal dia les tovalloles i ara sí... tot. La casa, que hi hagi tot el que necessites i això.*  
(Catalina, 46 anys, Centre)

*De dilluns a dijous lo mínim, posar rentadora i fregar els plats, i poca cosa més, lo mínim. I els divendres sí que, diguem que faig més a fons, diríem tres hores, tot lo que és des de les cinc a les vuit seria el temps de, el divendres, però durant la, de dilluns a dijous, serien poques coses lo bàsic (...). Tinc la sensació de que no tinc temps d'estar sola, quan ell està fent el sopar, jo els estic banyant. Quan ell acaba el sopar, els posem a dormir, I ell es posa aquí a veure la tele perquè ja amb la seva feina ja ha acabat i jo haig de fregar els plats. I a vegades posar-me una rentadora, o dutxar-me, perquè al matí no em dutxo perquè m'aixeco amb el temps just. La meva feina no acaba quan els he posat a dormir, comença, no comença, continua.*  
(Èlia, 39 anys, Roc Blanc)

Aquesta importància del temps dedicat al treball domèstic i de cura per part de les dones també es posa de relleu quan elles mateixes comparen la manera com viuen el temps quotidià els homes amb la seva. Aquesta experiència de comparació quotidiana evidencia que les diferències entre el temps dedicat per

part d'homes i dones segueix essent molt diferent, com totes les aproximacions quantitatives a l'ús del temps s'encarreguen de recordar-nos sovint. No oblidem a més que, tal com veurem més endavant, aquesta desigualtat en l'ús del temps quotidià repercuteix directament en el temps disponible per l'oci, la formació, la vida social... Aquestes entrevistades ho tenen claríssim:

*Si van a jugar a fútbol que si no se que... no se de donde sacan el tiempo... bueno, sí que lo sé, porque no tienen la casa, la carga de la casa... si están casados no tienen la carga y si tienen algo de carga es mínima y entonces tienen más horas.*

(Susana, 45 anys, Ègara)

*La que saca la comida del congelador y deja las cosas medio preparadas para la cena, es la mami. El día que no me acuerdo... ese día no... casi no hay cena.*

(Mònica, 35 anys, Roc Blanc)

#### 4.2.2. El repartiment del treball domèstic

En general, i en comparació amb treballs precedents sobre l'ús del temps i el repartiment del treball domèstic, hem observat que les dones són cada cop més conscients del valor de la feina domèstica, de fins a quin punt la dedicació a aquestes tasques és imprescindible pel bon funcionament de la vida quotidiana de la família i molt particularment en l'atenció a fills i filles.

Això és així tan en el cas de les dones que realitzen una feina a nivell professional, com també per aquelles que es dediquen exclusivament a la llar i la família, un perfil que d'altra banda és cada cop menys freqüent sobretot entre les dones més joves. Unes i altres reclamen visibilitat, reconeixement, i corresponsabilitat en el temps del treball domèstic i de cura.

*Sí, sí, es que yo trabajo, yo trabajo. Es que mi marido me dice: - Es que tu no ganas dinero, me dice muchas veces de broma. Digo: - Pero lo ganas tú por mí, porque yo trabajo. Tendrías que pagarme.*

(Magda, 39 anys, Roc Blanc)

*Parece que por el hecho de que estás en casa, bueno... ya son más obligaciones, porque como no trabajas... yo le digo: - Mi jornada laboral no acaba. Ayer me acabó... bueno acabó cuando a las once de la noche. Digo... ya había acabado de preparar biberones para la noche, a las once estaban durmiendo, digo: - Ya me voy a dormir, pero claro a las dos de la mañana se ha despertado la grande. Luego esta también se despierta cada hora prácticamente, ahora tiene moquitos y se me despierta mucho. Y la grande habla de noche y a veces me llama... y la jornada... dices: - Bueno, me voy a dormir, pero es que claro, tú no duermes.*

(Marcela, 41 anys, Roc Blanc)

Aquest canvi és també ressaltat per algunes de les entrevistades mes grans, les que assumeixen amb més resignació les responsabilitats domèstiques i

ahora s'adonen que les dones més joves no estan disposades a portar-ho de la mateixa manera que elles, és a dir a assumir-ho de manera exclusiva o principal, sobretot si desenvolupen un treball professional fora de la llar. Les dones més grans constaten el procés de canvi...

*Más que nada porque las chavalas, las chicas de hoy en día tampoco están acostumbradas a limpiar ¿me entiendes? Entonces es, o tú o yo, o los dos o ninguno. No vienen como nosotras, que venimos, nuestra generación, de que bueno, la casa es tuya y tu limpias y el marido pues sus cosas, sus reuniones, sus actividades, y bueno... pues la casa no.*  
(Montse, 46 anys, Ègara)

Les dones més joves opinen que aquest canvi hauria de ser encara més ràpid i efectiu...

*En mi caso y en mi entorno está equiparado, pero a nivel social, todavía no, sigue existiendo la mentalidad está de que la mujer se ocupa de la casa. O es como el tema de la compra, - ¿por qué tengo que pensar yo lo que se ha de comer o lo que se ha de comprar, si yo tengo la misma mentalidad que tú?*  
(Queralt, 29 anys, Centre)

Aquestes dones joves tenen clar que cal pactar amb la seva parella una manera de funcionar i repartir la feina diferent de la tradicional, en què les dones assumeixen la major part d'aquesta feina, tant si estaven ocupades com si no. Malgrat tenir-ho clar troben que no és fàcil de portar a la pràctica, que a vegades requereix "educar" a la parella, però que en tot cas cal avançar en aquest sentit perquè és una qüestió de justícia.

*Ya empezamos con la norma de que o trabajábamos los dos, dentro y fuera o no. Pero en eso sí que, yo fui bastante estricta en ese aspecto, porque no quería, no quería él sentado en el sofá y yo haciendo la faena, eso no lo veo justo.*  
(Ramona, 27 anys, Roc Blanc)

*Ara el setembre volem anar a viure junts i encara em costarà educar-lo una mica, però mira que portem cinc anys i ja li he anat ensenyant a fer coses. A casa seva no ha cuinat mai, però a casa meva jo sempre li he dit: - va prova de cuinar una salsa, va que farem macarrons- i veig que s'emociona fent coses així, que veig que li agrada també.*  
(Emma, 25 anys, Centre)

*Hoy en día, en el que la mujer trabaja también fuera de casa, me parece muy fuerte que el hombre no haga nada. Además es que yo no hablo de ayuda, hablo de convivencia. Yo y mi pareja, yo no pretendo que él me ayude. Yo pretendo que él haga lo mismo que tengo que hacer yo, porque los dos hemos decidido de venir a vivir aquí, y esto pues se tiene que mantener de una manera, y entonces es los dos por igual, no porque él sea hombre tenga que hacer menos que yo porque sea mujer.*  
(Sara, 27 anys, Centre)

*Si que llevo yo más es el tema de la ropa, lavadoras y eso. A ver el poner lavadoras, secadora y eso también lo hace él -¿no?-, pero a lo mejor el plegar o el planchar es lo que más cuesta. Por eso lo hago más yo mientras él está haciendo más la cocina, o el comedor, o lo que sea.*  
(Ramona, 27 anys, Roc Blanc)

Entre les dones ocupades també s'observa aquesta major conscienciació del valor del treball domèstic i de la necessitat de repartir-lo. Això s'expressa per exemple al denunciar que la realització del treball domèstic els representa fer una segona jornada després de la seva jornada laboral o bé haver de tenir sempre al cap les qüestions domèstiques, a vegades fins i tot durant la jornada laboral.

*Per tant, estàs fent una segona jornada de cinc o sis hores quan arribes i a més a més, has de pensar que és lo que tens al rebost, que és lo que tens a la nevera, que és lo que necessites, que faràs de sopar en aquell moment... sempre i quan no tinguis un imprevist i si has d'anar enlloc... o com t'ho faràs.*  
(Celeste, 44 anys, Ègara)

*Si trabajan los dos, se tiene que compartir todo, porque es un cincuenta por ciento vaya, cincuenta tú y cincuenta yo. Hay quien le da igual, bueno sí, hay mucha gente que le da igual, que tú estés trabajando y luego llegues y tengas que hacer las cosas de casa.*  
(Violeta, 41 anys, Ègara)

Ara bé una cosa és la teoria i una altra és la pràctica. Malgrat que predomina la percepció que de que s'està donant un canvi i malgrat que les dones joves deixen clar que no toleraran segons què, després el discurs relatiu a la pràctica quotidiana ens mostra que el repartiment encara està molt lluny de ser equilibrat. S'observen diferents estratègies o maneres d'organitzar el treball domèstic i de cura depenent dels variats equilibris que les dones han de fer entre horaris laborals, horaris personals, horaris escolars i tot el ventall de tasques quotidianes a realitzar.

*Cuando él llega a las siete y media a veces ducha a las niñas o prepara la cena, es decir que entre los dos nos lo combinamos.*  
(Mònica, 35 anys, administrativa, Roc Blanc)

*Si jo tinc feina aquí dalt, doncs surten amb el meu marit, els treu a passejar una estona en bicicleta, patinet, el que sigui.*  
(Blanca, 39 anys, Centre)

*Él los fines de semana normalmente en invierno pues sí me ayuda, me ayuda a cocinar o más los temas que a él le gustan, pero bueno, a mí ya me salvan de eso, ¿no? Y la limpieza, pero la limpieza lo que en sí es mía y la plancha es mía, la compra es mía y... me ayuda relativamente poco. Él durante el día es imposible, no me puede ayudar, yo lo entiendo, él viene, se va a las seis de la mañana, está todo el día fuera y cuando*

*viene... El día que puede venir antes, sobre las siete, quiere estar con el niño, quiere jugar con él y si pueden ducharse juntos y hacer cosas juntos y yo... mínimamente me puede ayudar en poner y quitar la mesa de la cena o cosas así, pero claro, todo lo demás me dedico yo.*  
(Olga, 34 anys, Roc Blanc)

*No es que recae sobre mí, es que soy la que menos trabajo... entonces, hay que hacerlo y como las cosas de casa se tienen que hacer, pues el que está más en casa es el que las hace, sea yo o sea él (...). O sea que, es entre los dos, el fin de semana se los lleva al parque a lo mejor el sábado, para que yo pueda limpiar y otras veces me dice: - Venga, llévatelos tú al parque, que voy a fregar, o sea que...*  
(Èrica, 33 anys, Roc Blanc)

El procés de canvi, el sí però encara no, també es manifesta en el llenguatge utilitzat en les citacions precedents. Al costat de verbs com ara “combinar”, “compensar” o l’expressió “junts”, encara prevalen el verb “ajudar” o expressions com “a vegades”, “els caps de setmana” o “impossible”.

També és significatiu que algunes dones ressaltin el fet que la seva parella s’ocupi de les reparacions domèstiques, això és ben valorat, entenent que aquestes tasques també formen part del treball domèstic i per tant la seva parella el comparteix.

*Que estoy de acuerdo que tienes que hacer algo en casa, lo hace él, porque en mi casa no se llama a nadie, porque él hace de fontanero, de electricista, lo repara todo y si hay que hacer algo lo hace él. Todo, todo y todo. Y claro, yo sé que eso es mucho.*  
(Tània, 41 anys, Ègara)

També hi ha dones que reconeixen la responsabilitat de les mateixes dones en el fet que el repartiment del temps de treball domèstic i de cura no hagi avançat més. D’una banda hi ha dones que manifesten que són elles mateixes les que no deixen que la parella faci la feina de casa i d’altra banda es denuncia que les dones haurien de deixar fer més, ser més flexibles, acceptar que les coses no surtin perfectes o no es facin de la manera que elles estan acostumades a fer-les.

*Mi marido son de los que le han enseñado toda la vida, que se lo hacían todo, y ya está. De todas maneras, tampoco le dejo que haga nada, porque él se marcha a las seis y media de la mañana y llega a las diez todos los días. O sea trabaja en su propia empresa y cuando se marcha por la mañana, no voy a pretender que haga la cama, o sea que haga una serie de cosas, y por la noche cuando llega, pues si viene, cena y se acuesta. Por que está cansado, o sea que no. No le pido... yo soy la que lo hago todo. El fin de semana, pues igual pone la mesa, la quita, pero todo... muy simples.*  
(Neus, 42 anys, Ègara)

*Per més que l'home t'ajudi, em dóna la sensació que com que a tu t'agrada una manera de fer, a vegades, o t'avances o no sé, com... entre cometes, que a vegades no els hi deixes fer, perquè a tu t'agrada la teva manera de fer les coses, -no?- i em dóna la sensació aquesta, que a vegades també ens ho busquem una mica nosaltres.*

(Amanda, 45 anys, Centre)

*Per aquesta raó que et deia, potser m'implicava més jo, però per culpa meva, perquè allò que penses:- això no ho farà bé- o saps aquesta mena de sensació? i poder per això, poder... no sé m'agradaven les coses d'una manera i saps que ell ho feia d'un altre.*

(Ramona, 27 anys, Roc Blanc)

I finalment, és clar, també qui pensa que no cal canviar res, que les coses són així perquè som diferents i que a més ho justifiquen. Aquestes opinions les trobem per part de les dones més grans.

*Tengo un hombre que me ayuda, pero es una ayuda, a lo mejor de un 25%, el resto es cosa mía, pero es que ya se da por hecho-¿me explico?-. Sí, entonces, yo encuentro utópico esto de la igualdad, yo no creo que nunca lleguemos a la igualdad. Porque mentalmente, tanto física como mentalmente, la mujer y el hombre somos muy diferentes, tenemos otra forma de sentir.*

(Sònia, 48 anys, Ègara)

*Et poden ajudar i n'hi ha molts que ajuden molt, però pensar en certes coses em sembla que no sé, jo per molt que em bellugo d'altres noies i això, no poden.... Ells ajuden moltíssim, però hi ha coses que a ells no els hi surt de dintre, no els hi sortirà mai, penso jo que no surt igual.*

(Catalina, 46 anys, Centre)

També ens hem interessat per conèixer quina és la participació dels fills i filles en el temps de treball domèstic. En aquest cas està molt clar que es tracta més aviat de donar un cop de mà o d'anar aprenent mica en mica les activitats domèstiques més senzilles més que no pas compartir plenament. Es tracta d'una ajuda puntual, de petites responsabilitats que lògicament varien molt en funció de l'edat dels infants.

*Ponen mesa, quitan mesa, tiran basura... esas cosas saben que son tuyas, porque yo acabo de cenar, yo me levanto y me llevo mi plato y los demás que se espabilen, claro no puede ser que tú le pongas la mesa, se la quites, se la pongas y esto y lo otro...y que no... y yo estoy sentada en la mesa y le digo: - Lo siento, ahora te levantas tú y traes el postre y recoges esto y lo trae el pequeño también.*

(Tània, 41 anys, Ègara)

*Sí que tenen assumit que aquí s'ha de repartir, perquè clar de temps, tenen el mateix temps, pràcticament lliure i a partir d'aquest temps lliure, cadascú ha de fer la seva feina a la casa, això, està claríssim.*

(Emma, 25 anys, Centre)

*Luego las camas se las tienen que dejar hechas, que pasa así de veces... pero yo no las hago, o sea que si quieren acostarse tal y como han dejado la cama es su problema.*

(Ruth, 46 anys, Roc Blanc)

*Creo que somos nosotras las que tenemos que empezar a educar a los hijos, a que participen, a que no piensen: - Es que te he fregado los platos... ¡No! perdona, friegas los platos que hemos comido los dos... y cambiar ese vocabulario un poco.*

(Olga, 34 anys, Roc Blanc)

La participació dels fills/es en les feines de la llar està directament relacionada amb l'actitud i la participació del pare en aquest tipus de tasques. Òbviament, com passa amb la majoria de qüestions relacionades amb l'educació, això també és quelcom que s'aprèn a partir de l'exemple dels grans. El paper de l'educació per la igualtat també és clau en qüestions com les diferents expectatives de participació en el treball domèstic que tenen les mares depenent de si parlen dels fills o de les filles.

*Lo que sí que es importante es que enseñemos las madres, porque si no estamos haciendo una generación de incompetentes, pero para ellos mismos. O sea gente, que se queda una semana sin la madre y no es capaz ni de saber donde tiene los calcetines guardados, cosas tan absurdas, porque está acostumbrado a que la madre se lo haya dado todo. Lo estamos haciendo una colla de niños inútiles.*

(Neus, 42 anys, Ègara)

*Jo intento, també, que la seva roba la portin ells a on tenim la roba bruta, al costat de la lavadora, intento que es facin el llit, perquè total és un sac d'aquells que tampoc han de fer molt, que parin taula. Però clar, és estar a sobre, és estar a sobre perquè s'adquireixin aquests hàbits.*

(Clara, 26 anys, Ègara)

*Y me decía de pequeña: - Ah! Pero si el papa no hace nada. Sí, sí y lo tenía así ¿no?: - ¡Ah! Pues si el papa no friega yo tampoco. Pues si el papa no recoge yo tampoco. Sí, sí, lo tenía ella muy asumido (...). En casa es que... no me ayudan. Entonces, a ver, sí me ayudan y ellos consideran que me ayudan muchísimo terminándome de fregar los platos al mediodía, lo cual es fregar los platos. La campana, la rachola y eso no, es fregar los platos o recoger un poquito el mármol, entonces ellos consideran que me ayudan.*

(Montse, 46 anys, Ègara)

*El niño la verdad es que la aspiradora la pasa de aquella manera, pero bueno, con el tiempo, espero que lo haga igual de bien que su hermana.*

(Ruth, 46 anys, Roc Blanc)

*Yo a mi hijo... yo por lo menos ya digo que pongo un poquito de mi parte. Ella me ayuda muchísimo, es una pasada, con lo pequeña que es... pero*

*es que a él y él no... yo creo que son los genes. Sí, sí yo creo que sí, él no me ayuda, todo lo contrario, pone algo y dice: - Que lo recoja la Z., (y tiene cuatro años) y digo: - No, no... y lo estoy acostumbrando, sí, sí. Que lo mismo que hace la Z., lo tiene que hacer él.*  
(Magda, 39 anys, Roc Blanc)

Pel que fa a quines són les activitats en les que es dóna aquesta participació més equilibrada en sobresurten concretament dues, que són les que apareixen citades més sovint quan es planteja el tema del repartiment: comprar i cuinar. Anar a comprar sembla ser una de les activitats més compartides, especialment quan es tracta d'anar a grans superfícies; en aquests casos el volum i el pes de la compra o el fet de necessitar el cotxe per fer-la la converteixen en una activitat familiar, sovint desenvolupada aprofitant el cap de setmana.

*Compro una vez al mes y luego cada semana... cada jueves voy, pero compro lo que es carne, pescado...lo fresco. Pero, por ejemplo, lo gordo lo compro una vez al mes, vamos mi marido y yo, lo compramos y ya tengo para todo el mes, es que si no lo organizo así no puedo, no puedo.*  
(Tània, 41 anys, Ègara)

*En... yo sola, en el Mercadona, Plus y ya está. Pero (...) en el Alcampo el sábado con mi marido. Porque no tengo coche y mi marido sí.*  
(Clara, 26 anys, Ègara)

*Y luego pues la carne y todo eso pues lo que voy necesitando. Lleno el congelador y cuando se acaba pues voy otra vez.*  
(Susana, 45 anys, Ègara)

A vegades el que converteix la compra en una activitat familiar és la possibilitat de fer-la amb la canalla...

*No y que los niños... no los vas a llevar de tienda en tienda, los tienes que llevar a un sitio y ya está, los montas en un carro que se callen y vas comprando, es lo que hay.*  
(Èrica, 33 anys, Roc Blanc)

*Yo ahora que he tenido a la pequeñita yo no puedo ir a comprar con un carro. Porque yo no puedo llevar a la niña y el carro de la compra, no tengo cuatro brazos. Y si viene alguien y me ayuda y entonces sí, vamos y una con cada carro... y sino, pues tengo que esperar el fin de semana.*  
(Marcela, 41 anys, Roc Blanc)

Tot i que aquesta modalitat de compra sembla que cada cop s'imposa més a causa de les limitacions de distribució del temps quotidià, també hi ha dones que rebutgen anar a establiments de grans superfícies per fer la compra i que en canvi valoren el comerç petit i tradicional en aspectes com la proximitat, el tracte personal o la confiança.

*Molt grans no m'agraden, eh? Per exemple al Pryca no hi vaig mai. Aquests tan grans ... Aquests que hi ha roba, que hi ha no sé què... no. A part, m'agrada un lloc on em coneixin i em serveixin, pues si vull la carn la que m'agrada i si vull el peix pues ja... tinc aquella confiança, no? aquella confiança que tens de: - Mira, emporta't això, no t'emportis això.*  
(Lídia, 44 anys, Roc Blanc)

Finalment en relació a l'activitat de compra també hem trobat dones que desenvolupen estratègies que compten amb la col.laboració d'altres persones de la família o de professionals del comerç. Aquesta participació d'altres persones en la logística quotidiana que fa possible l'activitat de l'aprovisionament d'aliments es dona tant de manera voluntària com pagada. Aquestes estratègies permeten resoldre limitacions derivades de la càrrega del pes de la compra o bé de la dificultat de ser a casa en el moment de rebre els lliuraments de compres a domicili.

*El peix normalment me'l porten congelat perquè... de la Sirena, li porten a la meva mare i llavors vaig a la meva mare i li recullo. Els dimarts ens arriba la verdura a casa de la meva mare, també.*  
(Blanca, 39 anys, Centre)

*I llavors aquí a plaça, la fruita, la verdura que ens ho porta un senyor. Sí, ma mare ho tria i ens ho porta.*  
(Teresa, 27 anys, Centre)

Pel que fa a l'activitat de **cuinar** sembla ser també una de les activitats més compartides. Moltes dones reconeixen que aquesta és una activitat a la que les seves parelles s'han anat incorporant amb el temps, encara que potser de bon començament no la feien o bé la desenvolupen puntualment els caps de setmanes.

*El dinar ell, i el sopar ell. Si treballa a la tarda m'ho deixa preparat. Tot lo que és fer el dinar és ell. I els caps de setmana igual.*  
(Èlia, 39 anys, Roc Blanc)

*Bueno, normalmente, la comida, como comemos en el trabajo, comemos con fiambra, entonces normalmente cocina él, la comida, por la mañana.*  
(Queralt, 29 anys, Centre)

*Conforme ha pasado, cuanto ha pasado más tiempo, cuantos más años de casado, al principio no... no se atrevía, pero ahora ya se mete en la cocina y él cocina cualquier cosa.*  
(Mònica, 35 anys, Roc Blanc)

*Però cuinar, jo tampoc conec a gaires homes que cuinin cada dia. Que cuinen el cap de setmana, perquè els agrada, però que cuinin cada dia, tampoc.*  
(Estrella, 31 anys, Centre)

A vegades la participació en la cuina es limita a la planificació o l'organització sense que els homes arribin a realitzar-la.

*Yo, en algún caso a lo mejor aquello... pero vaya, el fin de semana a lo mejor si que le pido ayuda, ¿no? a mi marido... un poco de: - ¿Hoy que hacemos de comer? Pero normalmente soy yo la que organizo... y ahora más que vamos fuera el fin de semana, pues ya me organizo (...) para hacer de comer el sábado, el domingo y tal... normalmente soy yo la cocinera.*  
(Olga, 34 anys, operària, Roc Blanc)

*Ja s'ho troben... sí, sí, sempre s'ho troben tot. Sí perquè en qüestió de verdures, llegums, i això, si fos per ells no crec que triessin mai – saps?- i ja ho organitzo jo els menjars.*  
(Amanda, 45 anys, Centre)

En l'àmbit de la cuina també val la pena esmentar les estratègies que algunes dones desenvolupen per fer front a aquesta tasca quotidiana, per exemple en l'àmbit de la congelació.

*M'organitzo a nivell de congelació, no? Per exemple, faig trinxat de macarrons, doncs faig una bona cassola de trinxat i en tinc per set vegades i ho congelo i faig caldo per dues setmanes. Em vaig comprar una olla enorme, vaig... sinó sempre estàs liat. Vull dir que en això sí que estic molt organitzada.*  
(Laura, 42 anys, Centre)

Davant aquest panorama de dificultats per arribar a tot arreu i de dificultats per compartir el treball domèstic i de cura hi ha dones que resolen o atenuen el problema recorrent a **l'ajuda externa**. Aquesta és la principal estratègia de supervivència en la gestió del temps quotidià. En alguns casos es tracta d'ajuda proporcionada per familiars, pares/mares o germans/es, mentre que en altres casos es tracta d'ajuda pagada proporcionada per professionals.

*Mi madre, por ejemplo, limpieza no me lo puede hacer, pero por ejemplo, en base de comida y ropa y cosas de estas, ella me echa mucha mano.*  
(Tània, 41 anys, Ègara)

*Primer, com va ser amb la meva germana, que ella no tenia treball, i ella li venia bé guanyar uns diners. Després una amiga d'ella, després una amiga meva, i sempre ha sigut així. Però al final ja clar, t'acostumes a que vingui algú i el dissabte no vas tan agobiada, o no tens la casa tan bruta. Llavors és, potser... tampoc ve molta estona, tres hores, tres hores i algú, llavors al menys és passar l'aspiradora, fregar.*  
(Sílvia, 39 anys, Ègara)

*Cap dels tres no és que estiguem gaire a casa, i dels horaris de tots no coincidim gaire i l'única manera, és tenir una persona a casa que com a mínim faci lo bàsic.*  
(Emma, 25 anys, Centre)

*Que no tiene ayuda externa de abuelos o padres o así... yo lo noto, por ejemplo, en el trabajo y lo pasan mal porque tienen que faltar mucho al trabajo. Porque si el niño está malo, ¿dónde lo dejas?*

(Olga, 34 anys, Roc Blanc)

El principal problema d'haver de pagar l'ajuda és el cost que representa, cost que no totes les economies familiars poden suportar. D'aquí que quan la feina és poc qualificada, l'horari o l'emplaçament és inconvenient i es cobra poc, hi ha dones que fan comptes i consideren més avantatjós per la seva economia i la seva salut deixar de treballar.

*Un canguro ¿o qué? Con los sueldos que tenemos, no te llega para pagar... a ver, si no te queda otro remedio, pero a veces te planteas, si tienes que pagar un canguro, gastos de allí, gastos de allá, para lo que cobras... casi te sale más a cuenta, según la edad que tienes de críos, pues como la gente que se coge las reducciones... Empiezas a hacer números y casi te sale a cuenta quedarte en tu casa.*

(Susana, 45 anys, Ègara)

#### **4.2.3. Temps per tenir cura de filles i fills**

Dins l'àmbit del treball domèstic i de cura destaca la tasca de **tenir cura dels fills i les filles** tant per la seva importància en l'educació dels infants i el benestar de les famílies com per la quantitat i la qualitat de temps que exigeixen. Aquesta és una tasca que durant molt temps no ha estat reconeguda perquè tradicionalment les dones la integraven o simultaniejaven en el marc del treball domèstic i aleshores la fusió dels temps i els espais tendien a invisibilitzar aquest treball. No ha estat fins que les dones han augmentat la seva presència en el mercat laboral que s'ha visibilitzat aquest treball de cura de filles i fills.

Amb la visibilització ha vingut el reconeixement o valoració de la feina, la definició de la necessitat de realitzar-la i la urgència de repartir-la entre ambdós pares i mares. Aquest és un procés en curs i en les nostres entrevistes hem trobat dones en totes les etapes i situacions imaginables. Hi ha dones que assumeixen aquesta tasca en exclusiva, normalment coincidint amb situacions en que les dones no desenvolupen cap mena de treball professional. Hi ha altres dones que malgrat ser presents al mercat laboral també assumeixen de manera exclusiva i/o principal el temps de cura dels infants. Hi ha dones que viuen una situació de repartiment del temps de cura que intenta avançar cap a l'equilibri sobre la base del pacte i la possibilitat.

El repartiment, o més ben dit la realització de tasques de cura de fills i filles o el temps per l'educació tendeix a concentrar-se en determinats dies i tasques. Per exemple en relació al temps setmanal veiem que els pares s'impliquen més els dies que no es dediquen al treball professional, per exemple els dies del cap de setmana. El desequilibri entre la situació del cap de setmana i els dies laborables és tan gran que s'arriba a parlar de que durant a setmana els pares

(homes) no viuen els/les fills/es i això és clarament percebut com una mancança.

*Mi marido los fines de semana, los días de cada día sólo baña a los niños. Se ocupa de los niños cuando él viene, él viene a las siete entonces los baña y les pone el pijama. Entonces les hago la cena. Me voy a correr y él los acuesta, les da el biberón... muy bien, la verdad es que eso.*  
(Magda, 39 anys, Roc Blanc)

*Él no tiene, nunca ha tenido un horario para poder educar. Sí que es cierto que el fin de semana, es cuando más se vuelca. Yo me vuelco más entonces en la casa y en cosas más particulares, y él es cuando más se vuelca con la niña. Porqué, por qué durante la semana, yo ya cubro todas las tardes con la niña. Él no vive la niña, entonces necesita el fin de semana.*  
(Neus, 42 anys, Ègara)

La nit, el temps de descans per excel·lència, és un temps de la jornada quotidiana en que el treball de cura de fills i filles no s'atura. Aquest temps es mostra com un temps prioritàriament femení i hi ha dones que no només relaten que això és així, sinó que ho troben natural o bé ho justifiquen.

*El niño que se despierta mucho y entonces normalmente me levanto yo. Él a veces se ha levantado, pero normalmente soy yo, porque el niño a quien me reclama es a la "mami".*  
(Olga, 34 anys, Roc Blanc)

*Ens aixequem en funció, o sigui jo m'aixeco en funció d'ells, si ells s'aixequen a les nou jo a les nou, si s'aixequen a les deu a les deu.*  
(Èlia, 39 anys, Roc Blanc)

Sigui com sigui també trobem que, tal com passava amb el treball domèstic, les dones demanen aquesta major implicació dels pares en la cura i l'educació de fill i filles, demanen que s'hi dediquin més temps. És interessant veure en les opinions expressades com aquest interès va fins i tot més enllà de la feina en sí i es valora com un element essencial en la qualitat de vida dels pares i de les criatures. La següent cita deixa ben clar com la satisfacció de les necessitats materials a través del treball no és suficient o fins i tot interfereix en el desenvolupament d'altres aspectes de la convivència familiar, l'educació i l'afectivitat.

*A veces no hay que trabajar tanto para los hijos, hay que vivirlos más. Hay que vivirlos porque los niños los necesitan a los padres. Mi hija lo necesita mucho a su padre ahora, a parte que está loquita con su padre, la grande, pero lo necesita y el horario bueno, pues sería ese, que a las cinco de la tarde llegara a casa siempre.*  
(Marcela, 41 anys, Roc Blanc)

*Mi marido también cada día me dice: - ¡Jo! es que los niños los veo nada, una hora-porque llega a las ocho, se ducha, cenamos a las nueve, nueve*

*y media y entonces ya se ponen a dormir, entonces no lo disfrutan nada, por la mañana no los ve. Entonces claro, por eso estamos los dos, si nos diera, o sea si tuviéramos más tiempo, pues más con los niños.*

(Francesca, 32 anys, Centre)

D'altra banda per part de les pròpies mares, fins i tot quan disposen d'una determinada organització familiar per fer-se càrrec del treball de cura quotidiana apareix el sentiment de desitjar fer-lo, de poder-s'hi implicar més si l'horari laboral ho permetés.

*Jo vaig molt condicionada per la meva feina. Tot i que estiguin els avis, a mi m'agradaria anar al cole a portar-la i tenir relació (...) les mares que van a portar-les, a recollir-les, no vull dir que cada dia es passin tres hores fent la xerrada, però, tenen una mica més de contacte de relació, i clar jo no la puc anar a portar ni a recollir.*

(Sílvia, 39 anys, Ègara)

### 4.3. El temps de transport

Pel que fa al temps dedicat al transport, o a l'avaluació del servei de transport en general, es detecten i denuncien alguns problemes, sobretot pel que fa a la xarxa d'autobusos públics urbans. Les dones entrevistades comenten amb quines dificultats de transport es troben i no únicament en relació al que normalment s'entén com mobilitat obligada (treball i estudis). S'entén el treball de manera més global i per tant també hi apareix el temps de transport dedicat a la resolució de les necessitats quotidianes de mobilitat relacionades per exemple amb l'accés a les escoles, als serveis sanitaris, a les estacions de tren...

En concret pel cas del transport als centres escolars s'ha mencionat el col.lapse que pot produir-se en les hores punta, com ara l'hora d'entrada a les escoles, quan les aglomeracions poden fins i tot impedir agafar l'autobús. Un altre problema detectat en relació als horaris escolars i el transport és que sembla que els horaris dels autobusos no els contemplin prou i la combinació d'ambdós horaris fa que hagin d'arribar massa d'hora o que amb el següent autobús arribin tard.

*Quan és hora punta tu pots quedar-te a la teva parada, perquè està tan ple, que no pots agafar-ho i per tant és allò de dir, escolta'm, perquè quan és l'horari que els nanos van a escola o horaris molt específics, es que és impossible.*

(Celeste, 44 anys, Ègara)

*He escuchado muchas quejas de los vecinos que se han quejado del horario del autobús, que no están compaginados con los horarios de los colegios ni nada y claro, o cogen un autobús y llegan muy pronto al colegio o llegan ya tarde y ya está abierto.*

(Marcela, 41 anys, Roc Blanc)

Un altre tipus de queixa té relació amb les línies, quan s'ha de fer alguna combinació per accedir a determinats serveis sanitaris o quan el trajecte per arribar-hi és molt llarg, de fins a una hora. S'han citat com exemples d'accés deficitari als serveis sanitaris el cas de l'accés a l'Hospital o a la Mútua.

*Muy comunicado no está porque para ir por ejemplo a Mutua, tienes que coger dos autobuses.*  
(Olga, 34 anys, Roc Blanc)

*Lo único que lo cojo por ejemplo para ir al hospital, mira el lunes lo cogí y me parece que todavía tengo el mareo de... es que es casi una hora en el autobús.*  
(Tània, 41 anys, Ègara)

*Lo único que veo mal es el del hospital. Pues que es una hora en el autobús, que hace todo el recorrido.*  
(Montse, 46 anys, Ègara)

També es reclama una millora de l'accés a l'estació de RENFE des dels barris, es desitjaria poder tenir com a mínim un bus directe a l'estació, que no calgui canviar de bus per fer aquest trajecte bàsic i sovint quotidià per raons laborals o d'altra índole.

*Tiene que salir una hora y media antes de su casa para poder coger el tren allí en la Rambla y sino se tiene que ir andando, claro, es un poco... tenía que estar mejor comunicado o al menos con más autobuses o más... por ejemplo a la RENFE no llega el autobús de aquí.*  
(Èrica, 33 anys, Roc Blanc)

*Transporte que me gustaría que sí se puede cambiar, mejorar. La ruta, por ejemplo, al menos que hay un autobús hacia estación del tren, que no tenemos que hacer trasbordo o algo así.*  
(Dora, 35 anys, Roc Blanc)

Més directament relacionat amb el temps o els horaris del transport urbà és la queixa respecte a l'hora d'inici i d'acabament del servei. Es considera que hi ha activitats que acaben després de les deu o persones que pleguen de la feina a aquesta hora i que es troben que ja no tenen accés al servei de bus urbà.

*Com pot ser, si hi ha una pila de gent que plega de treballar a les deu, hi ha algun autobús que dura fins a les deu i cinc, però clar, pobre de tu que surtis tard de la feina, és que no arribes. És fatal, és fatal, vull dir... és que no hi ha autobuses. L'altre dia també vaig sortir d'un centre cívic, que vaig anar a una xerrada, on era? el districte sis a Sant Pere Nord, també, a les deu ja no hi havia autobús (...)*  
(Teresa, 27 anys, Centre)

Un altre tipus de zones que combinen problemes d'accés físic en transport públic amb problemes d'horaris són els polígons industrials. O bé directament

no tenen assegurat l'accés amb transport públic o a vegades no el tenen en els horaris d'entrada o sortida de les feines, especialment de matinada.

*Yo creo que tendría que haber transporte a los polígonos industriales que están a las afueras y es que no hay acceso... Tengo que ir en coche porque no hay transporte ni tan temprano, ni que me venga bien. Me lleva mi marido, porque sólo tenemos un coche y él trabaja en Sabadell, entonces claro, se lo lleva él. Luego me vengo con una compañera, me queda a medio camino, pero bueno.*

(Fermina, 38 anys, Ègara)

*Al matí igual, perquè la gent que va a polígons o així, és que no té autobusos, si tens el torn fins a les set, no tens autobusos.*

(Teresa, 27 anys, Centre)

Un altre aspecte que es demana que millori és el de la **informació** sobre el transport públic. Això sembla fonamental per fomentar l'ús del transport públic i molt especialment per fomentar-lo entre les persones que no són usuàries habituals. Molts cops les dones declaren que ni tan sols saben que un determinat trajecte hi ha la possibilitat de fer-lo amb bus o bé quan ho intenten es troben amb dificultats que els desanimaran de tornar-ho a intentar en una altra ocasió.

*Un poco de información, o incluso en las paradas del autobús pues que haya, el recorrido en todas las paradas, la frecuencia de paso y tal, como existe en Barcelona. Y...o que no sé, que repartan folletos con las rutas o algo.*

(Queralt, 29 anys, Centre)

*Me ha faltado un poco de información en el sentido de que, he ido a coger un autobús e igual querer ir a algún sitio, y pensaba que ese autobús hacía esa ruta y luego resulta que no y es un poco, no sé me ha costado coger un simple autobús o un tren y me he equivocado y me han llevado a otro sitio que no quería o algo así.*

(Sara, 27 anys, Centre)

Els comentaris en relació als serveis ferroviaris són molt menys freqüents, però sí que hi ha alguna demanda concreta, per exemple en relació a l'accés a la Universitat Autònoma, que requereix fer un transbordament a Sant Cugat que allarga molt el temps de trajecte.

*El que passa que el tren tenim un problema que és que, s'ha de fer transbord. Des de Sabadell això no passa perquè és directe, però des de Terrassa és molt engorros perquè tragues el doble.*

(Emma, 25 anys, Centre)

Finalment el preu del bitllet és també pot ser un element dissuasori per fer ús del transport públic, particularment per les persones amb menys recursos econòmics, com per exemple la gent jove, que pels trajectes urbans opten finalment per fer-los a peu.

Anava amb autobús però considero que, no sé si és un 1,10 o és que és moltíssim, i que total, prefereixo llevar-me molt més d'hora i et surt caríssim. I vaig decidir que no, que m'aniria a peu, perquè clar si ja t'estàs deixant una partaquí en pujar en autobús.  
(Emma, 25 anys, Centre)

Finalment també és just destacar que quan es té coneixement del servei o s'hi està directament implicat, com il.lustra la citació següent, la valoració que es fa del servei de bus urbà és més positiva. Semblaria que també hi ha desitjos com "tenir la parada al costat de casa" que és obvi que mai podran ser acomplerts per al conjunt de la població.

*Según mi marido que es transportista de autobuses, está muy bien, hay frecuencia y tres líneas, lo que pasa es que la gente quiere que la línea pase por la puerta de su casa.*  
(Violeta, 41 anys, Ègara)

#### 4.4. El temps lliure?

Comencem aquest apartat amb un interrogant precisament perquè moltes dones dubten que realment disposin de temps lliure, temps disponible o bé temps propi, segons quina denominació vulguem utilitzar. Fins i tot quan es planteja aquesta pregunta a les entrevistes hi ha dones que somriuen, que pensen que els volem prendre el pèl. Malgrat reconèixer que la realitat del temps lliure és escassa i difícil de conquerir, les dones manifesten i reconeixen la seva necessitat per l'equilibri personal i la qualitat de vida.

*No, no tengo nada porque ese tiempo libre no lo invierto en mí. Ese tiempo libre lo invierto en lo que te comentaba, comprar, hacer tareas del hogar o lo que tenga, para mi en sí, no... no utilizo nada de tiempo, nada.*  
(Olga, 34 anys, Roc Blanc)

Fins i tot quan es té una mica de temps lliure aquest tendeix a utilitzar-se no pas per una mateixa sinó per resoldre necessitats familiars. O bé encara que estiguin fent alguna cosa per interès personal reconeixen que tenen el cap pendent d'altres coses de l'àmbit familiar i això no els permet gaudir prou ni tan sols del poc temps lliure que tenen.

*Yo creo que las mujeres siempre lo utilizamos para hacer cosas y... no sé como explicarme... aunque te vayas a comprar tú, te vayas a comprar ropa o lo que sea, siempre estás... la mente la estás utilizando y en sí no disfrutas real del tiempo que tienes, porque estás pensando: - Venga, voy a ir rápido que tengo que ir... porque sino no llego para la cena... yo creo que...en sí no disfrutamos.*  
(Olga, 34 anys, Roc Blanc)

Aquesta sensació de manca de temps per a si mateixes que comparteixen la majoria de dones s'agreuja en determinades circumstàncies. La més clara es

dóna quan hi ha fills o filles, especialment si són petits/es, sobretot quan no es pot comptar amb el pare de les criatures per fer front a les tasques quotidianes de cura dels infants. En aquests casos o en aquestes etapes de la vida el temps propi literalment no existeix.

*Sí, si no tens un company que et recolza... oblida't, no tens temps per res. Especialment per tu mateixa.*  
(Celeste, 44 anys, Ègara)

*Yo siempre he ido al gimnasio por ejemplo, pues lo dejé cuando me quedé embarazada y no he vuelto, no encuentro ni las ganas... y el poder por ejemplo pues eso... el ir al gimnasio, el poder ir a comprar tranquilamente... salir un poco sola, ¿no? ir a comprar ropa y que... no veo tampoco el momento.*  
(Olga, 34 anys, Roc Blanc)

La restricció de temps lliure associada a la maternitat és tan clara per tothom que fins i tot les dones que no tenen fills/es se'n fan ressò. En aquests casos reconeixen que precisament si poden disposar de temps lliure és perquè no tenen fills, sabent que si mai en tenen la seva disponibilitat de temps canviarà radicalment.

*Tengo mucho tiempo libre, porque todavía no tengo los hijos, y por ejemplo ahora si no limpio la casa hoy, limpiaré mañana y... está bien.*  
(Dora, 35 anys, Roc Blanc)

Algunes dones han vist com la manca de temps per pensar en si mateixes i dedicar-se temps els ha portat a oblidar-se d'elles.

*Yo hay días que me salgo sin peinar... o que me salgo con las zapatillas puestas y cuando llego al coche digo: - ¡Ay! Qué voy con las zapatillas... un día iba a trabajar y me di cuenta en mitad de la autopista que iba con las zapatillas y tuve que dar la vuelta y volver a casa a ponerme los zapatos.*  
(Èrica, 33 anys, Roc Blanc)

*Me descuido entre comillas, yo voy a mi peluquería y voy a todo ¿no? Pero siempre tengo que ir andando con el paquete... como digo yo. Y entonces, pues claro, vas a la peluquería y siempre acabo con la camiseta manchada porque no paro detrás del niño.*  
(Olga, 34 anys, Roc Blanc)

Una altra de les limitacions que les dones destaquen per gaudir plenament del temps lliure és l'econòmica. A vegades desitjarien fer activitats que no només requereixen temps, sinó que també requereixen diners, o bé simplement no disposen de temps perquè no poden pagar algú que els faci part de la feina domèstica o de cura i que per tant els alliberi temps per a elles mateixes. Queda força clara la desigualtat social de l'experiència del temps lliure.

*Jo no ho puc fer per la meva situació, però jo sí que tinc companyes que poden anar al gimnàs... que poden fer activitats extremes, coses que per a mi són un luxe perquè no puc fer-ho, no dispo del temps, no? Però si només tenen un fill o dos fills i tenen al marit que els hi ajuda... o el "canguro", que poden pagar al "canguro" o inclús poden pagar una dona que va a casa, que els hi fa la neteja... un dia a la setmana, que els hi fa la neteja... doncs clar, és "jauja", m'entens?*  
(Celeste, 44 anys, Ègara)

Una de les estratègies que algunes dones fan servir per guanyar temps, quan no poden pagar professionals, és recórrer a l'ajut de familiars o amics. De tota manera això sempre és més limitatiu perquè al no seguir una pauta prèviament establerta es depèn de si aquesta persona pot o no pot prestar aquest servei i sovint obliga a preveure-ho amb temps, a negociar-ho...

*Cuando tengo que hacer alguna gestión personal mía, como ir a la peluquería o al médico, o lo que sea, yo... ya anticipo con tiempo a la abuela a ver si me la puede guardar un momento o quedarse con ella... es decir que tengo que planearlo.*  
(Mònica, 35 anys, Roc Blanc)

*Cuando voy muy agobiada de faena le digo a una amiga mía: - Anda, ven y me hechas una mano y hacemos las tareas de la casa entre las dos, porque si no llega un momento que no... no puedo y mi casa es muy grande y es que no se puede...*  
(Tania, 41 anys, Ègara)

Pel que fa a les **activitats** que les dones declaren fer durant aquest temps lliure una de les que destaca és dedicar el temps lliure a les relacions personals, a compartir temps amb les amistats, la parella o la família, temps que poden dedicar a parlar, telefonar, xatejar per internet, acompanyar-se... tant se val, però en tot cas activitats que impliquen relacionar-se amb altres persones de l'entorn.

*Pero con mis hermanas, nos contamos... mis dos hermanas y nos vamos a tomar un café... hablamos de nuestras cosas que es el único día que hablamos (...). De cuatro a cinco es la hora que me la tomo yo para mí o me dedico a hablar con alguien por Internet o sino a hacer algo o a mirar fotografías o me dedico a estar una horita en el sofá descansando, por ejemplo como hoy, hoy me he dedicado, porque estaba muy cansada y me he dedicado esa horita.*  
(Tània, 41 anys, Ègara)

*Cuando salgo, pues siempre quedo con alguna amiga y me doy una vuelta por el centro. Es que mi trabajo es de estar sola, y yo soy de relacionarme muchísimo. Entonces necesito, eso. Entonces me doy una vuelta y a las doce o doce y pico, me vengo para casa.*  
(Ruth, 46 anys, Roc Blanc)

*Estar más con mi pareja porque claro lo veo muy poco y... a salir, aunque no sea, aunque sea a pasear, a comprar, el simple hecho de estar, o de estar sentada hablando con él.*

(Ramona, 27 anys, Roc Blanc)

Fer activitats diverses organitzades per entitats o centres cívics, com ara tallers d'informàtica, ioga, costura, manualitats, de lectura... és també força mencionat. També hi ha dones que es dediquen a aficions personals diverses per pròpia iniciativa.

*Llavorens vaig a caminar, o també, a través d'aquí de, de la Regidoria de la Dona, m'he apuntat a tallers, ho sigui ara començaré un curs d'informàtica i estic fent un taller de lectura, o sigui intento fer activitats.*

(Amanda, 45 anys, Centre)

Mires els centres cívics els actes que fan, s'hi fan cursos de ioga, de macramé, de lo que sigui, és igual, clar aquí no en tenim. T'has d'anar a no sé quin centre cívic, que has d'agafar l'autobús i t'has de tirar rato.

(Estrella, 31 anys, Centre)

*El miércoles, estoy aprendiendo a coser, porque también me gusta, y ya me hago ropa, ya me hago mis pantalones y mis cosillas esas (...) Me gusta coser y me he buscado mis horarios para coser, me gusta la gimnasia. A ver si no fuera al gimnasio me estaría más rato en casa, y si no fuera a costura pues me estaría de 3 a 5 aquí en casa, pero como me gusta, pues eso tiempo libre me lo he ocupado.*

(Ruth, 46 anys, Roc Blanc)

*A ver yo a parte de, pues a lo mejor estar en la casa, pues me gusta ponerme al ordenador, y yo pues algo alguna faena, pues cosas más extras. Yo he estudiado diseño gráfico y entonces hago catálogos, o hago fotos para conocidos, o hago... eso lo pongo en mi tiempo libre.*

(Ramona, 27 anys, Roc Blanc)

També s'expressa la necessitat de tenir temps per estar soles, per estar tranquil·les, per fumar, per pensar...

*A veces a lo que lo dedicaría muchas veces a... a por ejemplo, a estar yo sola, pensar mis cosas (...) por ejemplo a pensar en mí misma, en lo que es mi vida muchas veces, en cosas así, por ejemplo, por eso el fin de semana hay momentos que me gusta estar sola.*

(Tània, 41 anys, Ègara)

*Yo me voy a hacer footing y cuando yo vuelvo pues son las diez y media por ahí y sola. Estoy en la gloria bendita, viendo la tele, todos durmiendo y yo solita.*

(Magda, 39 anys, Roc Blanc)

*El meu moment abans d'entrar a la feina i el meu moment abans d'entrar a la feina a la tarda. És només per mi, per prendre el meu cafè amb llet. I*

*abans fumava, ara ja no fumo, per fumar-me els meus cigarrets abans d'entrar, no sé, era com un moment...*  
(Sílvia, 39 anys, Ègara)

*Tinc la sensació de que no tinc temps d'estar sola, quan ell està fent el sopar, jo els estic banyant. Quan ell acaba el sopar, els posem a dormir, i ell es posa aquí a veure la tele perquè ja amb la seva feina ja ha acabat i jo haig de fregar els plats. I a vegades posar-me una rentadora, o dutxar-me, perquè al matí no em dutxo perquè m'aixeco amb el temps just. La meva feina no acaba quan els he posat a dormir, comença, no comença, continua.*  
(Èlia, 39 anys, Roc Blanc)

O la necessitat de cuidar el propi cos, de mimar-se, d'estar per una mateixa:

*A mí me gusta, por ejemplo, algún domingo por la mañana meterme en el váter, esto de que te duchas, te quitas los pelos de aquí, los pelos de allá, te embadurnas de crema, que te haces una mascarilla... Y de vez en cuando pues yo cojo y me saco mi tiempo de, pues a lo mejor yo que sé, pues si tengo que limpiar algo pues digo pues la semana que viene.*  
(Ruth, 46 anys, Roc Blanc)

*Dedicar algún tiempo para mí, por ejemplo para hacer deporte o mimar el cuerpo, digamos que nunca lo he hecho y también llega un punto que te dice: "has de estar un poco por mí", y cosas así de estudiar, pero cosas que me gusten, o de estética, o de masajes.*  
(Sònia, 48 anys, Ègara)

Pel que fa als **projectes** que desitjarien desenvolupar si disposessin de més temps lliure els interessos són tan variats com els perfils de les nostres entrevistades. N'hi ha que voldrien treure's el carnet (de conduir), tenir més temps per llegir, per cuinar o per fer activitats artístiques com ara la pintura. També hi ha moltes dones que coincideixen en què dedicarien més temps a fer esport, tal i com podem confirmar una mica més endavant.

*Pues, por ejemplo, sacarme el carné y hacer gimnasia porque me encanta. Siempre he hecho deporte y no, no he podido. Porque cuando nacieron ellos ya... y por trabajo. Entonces haría deporte, porque me iría a un gimnasio porque me encanta hacer deporte y a sacarme el carné.*  
(Magda, 39 anys, Roc Blanc)

*Me encanta mucho pintar, y me gusta mucho leer. Pero, un problema, cuando a la noche tengo tiempo de leer, ya no me apetece y estoy cansadísima y lo que menos me apetece es leer, entonces son cosas que hago cuando estoy de vacaciones.*  
(Neus, 42 anys, Ègara)

*Siempre me ha gustado mucho hacer, por ejemplo, la alta cocina. Me gusta mucho cocinar, y entonces siempre pienso que, si pudiera dejar de trabajar, haría algún curso o algo sobre cocina y me gustaría, claro lo que*

*es la cocina tradicional yo al tener el restaurante ya la conozco, entonces haría cosas pues de alta cocina. Después el diseño, la arquitectura, la moda, todo esto me gusta mucho.*

(Sònia, 48 anys, Ègara)

*Si tingués més temps lliure... per exemple, a lo millor dedicaria més a l'ordinador, llegiria més, passejaria més, aniria a voltar més, eh?*

(Lidia, 44 anys, Roc Blanc)

Pel que fa a la participació en activitats culturals com ara anar **al cinema o al teatre** és quelcom que també es veu molt limitat amb l'arribada de mainada a les famílies, situació en la que es troben la major part d'entrevistades, d'aquí que la seva experiència d'usuàries d'aquest tipus d'oferta sigui més aviat escassa. El que també succeeix és que les mares es veuen abocades a renunciar als seus gustos i opcions personals i participar del cinema o el teatre per a tots els públics, que permet que tant pares com fills/es visquin aquesta experiència de manera conjunta. Això però, no sempre és possible perquè la limitació econòmica també apareix, també per les despeses que s'associen a una sortida i aleshores s'opta pel cinema a casa com a alternativa.

*Pues la verdad es que desde que ha nacido la pequeña, poco vamos, antes sí que íbamos alguna vez, pero... es que aún es pequeña, para llevarla al cine o al teatro, no... hay que esperarse.*

(Mònica, 35 anys, Roc Blanc)

*A ver, los cines... los teatros no vamos, antes íbamos al teatro cuando no teníamos los niños... y el cine... como se ha puesto carísimo, pues... cuatro personas al cine...no puedes ir. El cine es eso, es cuestión de decir: - ¡Es que no puedo! El teatro... pues mira fuimos a ver a los Lunis, claro ahora vas a ese teatro... fuimos a ver a los Lunis...*

(Èrica, 33 anys, Roc Blanc)

*El cine, a ver, ir al cine supone... coger una película que podamos ver con el pequeño (...). Cine en casa. Y más barato. Porque a mi ir al cine los tres o los cuatro supone dinero, sí, porque no es solo la entrada del cine, es las palomitas, es una bebida...*

(Susana, 45 anys, Ègara)

*Per exemple, a mi les pel·lícules... meves? Res, és impossible, llavors et mires coses de "nanos".*

(Blanca, 39 anys, Centre)

Pel que fa als inconvenients destacats per poder gaudir d'aquestes activitats culturals a Terrassa es destaca l'accés, és a dir el fet d'haver de desplaçar-se en cotxe per anar-hi.

*No hi ha cines, has d'agafar el cotxe per anar al cine. No hi ha ambient de nit.*

(Estrella, 31 anys, Centre)

A vegades les limitacions es deriven de l'oferta horària, que no vol dir que sigui limitada, sinó que a vegades no s'adapta a les necessitats o expectatives dels usuaris/es potencials.

*Ahora tenemos un cine, aquí en el Siglo XXI, pero me parece que los viernes no hay sesión de noche, por eso a veces nos ha perjudicado porque queremos ir tarde ya, y el viernes, no tenemos prisa y no ha habido horario.*

(Estrella, 31 anys, Centre)

*Vamos al cine, es que hi ha horaris al matí, horaris al migdia, a la una de la matinada.*

(Sílvia, 39 anys, Ègara)

Un altre àmbit que s'ha tractat específicament és el del temps dedicat a l'**activitat esportiva**. En aquest cas hi ha molts més projectes que realitats. Molt poques dones declaren disposar de manera habitual de temps per fer esport.

*El divendres... ara plego a les dotze, doncs a les dotze me'n vaig a córrer, és la meva estona. Me'n vaig a córrer, abans l'altre trimestre era... el dimecres entrava més tardí aprofitava abans i m'anava a córrer. Abans cap als migdies quan no tenia el petit, doncs hi havia dos migdies que aprofitava per anar a córrer.*

(Blanca, 39 anys, Centre)

*Mi marido me dice: - No tienes bastante con lo que tienes, que te vas a correr ahora por la noche. Y digo: - Sí, sí, pero tu sabes la tranquilidad que yo tengo corriendo, me voy con unas amigas y... pobrecillos, que me gusta mucho estar con ellos ¿no? Pero un día hay que descansar un poquito ¿no?*

(Magda, 39 anys, Roc Blanc)

En canvi és molt més recurrent plantejar-se l'activitat esportiva com un projecte o objectiu pel futur. Hi ha dones que practicaven esport, però que han abandonat aquesta pràctica per la dificultat de compaginar-ho amb la cura dels fills i filles i que manifesten enyorar-se d'aquest hàbit.

*Si jo treballés jornada seguida, que la nena està al cole encara, doncs jo sobretot fer esport, perquè sempre m'ha agradat molt i ara fa temps que no ho faig i ho trobo a faltar.*

(Sílvia, 39 anys, Ègara)

*Echo de menos mi deporte, yo siempre he hecho deporte... cuando no estaba con las niñas y mi esperanza es que cuando crezcan un poquito más pues poder llegar a hacer deporte...*

(Mònica, 35 anys, Roc Blanc)

*Hacer gimnasia porque me encanta. Siempre he hecho deporte y no, no he podido. Porque cuando nacieron ellos ya... y por trabajo. Entonces haría deporte, porque me iría a un gimnasio porque me encanta hacer deporte.*

(Magda, 39 anys, Roc Blanc)

#### 4.5. El temps nocturn

La nit per ella mateixa, o concretament el fet de sortir de nit o de matinada al carrer és quelcom que ja d'entrada és viscut per moltes dones com problemàtic o negatiu, expressen que la nit els fa respecte i troben lògic que això sigui així. Haurem d'intentar esbrinar quins són els fonaments d'aquesta por a la nit, si és que n'hi ha, i quins elements intervenen en la seva configuració.

*Siempre tienes el miedo cuando sales de noche, esa inseguridad que te da la noche... ¿no? De un parking o lo que sea y si ves muchas películas ¿no?*

(Marcela, 41 anys, Roc Blanc)

*El salir de noche, cuando yo me ponía por la mañana, a las seis y me salía a las cinco de la mañana pues... siempre aquello que... soy un poco miedosa ¿no? me daba un poco de respeto, siempre he tenido un poco de respeto a la noche.*

(Olga, 34 anys, Roc Blanc)

La ciutat vista com un desert, la buidor, la quietud, l'absència de gent i la manca de vida, són algunes de les sensacions que les dones expressen quan tracten de qualificar com senten el temps nocturn a Terrassa. Aquesta descripció de la percepció de la ciutat nocturna és majoritàriament viscuda en negatiu, però excepcionalment veurem que també pot ser viscuda en positiu.

*Buit, totalment buit, no hi ha gens de vida. Ara a l'estiu podem estar a la Plaça Vella, al Passeig o a algun altre lloc i s'omple una miqueta, però sinó... com a molt et trobes la gent que surt del cine a les dotze i mitja, la gent que surt del Jazz Cava i poca cosa més. No, és que no hi ha vida.*

(Teresa, 27 anys, Centre)

*Muchas veces sales, no sé a la una y media o las dos, y es que está desierto y te da la sensación de que no hay nada, no hay nadie, y falta vidilla.*

(Queralt, 29 anys, Centre)

*O sigui, jo vec que, a mi em fa molta por sortir a la nit, perquè queda molt... queda... o sigui, com t'ho diria, queda molt... com molt desert (...). Surto a dos quarts de deu, les deu, i em fa cosa, perquè no hi ha ningú pel carrer, -no?-, fa com... jo el veig bastat desert, tot i que estan oberts els cinemes i això, però no sé, pel carrer no hi ha ambient. Fa com por.*

(Amanda, 45 anys, Centre)

Aquestes sensacions varien segons els dies de la setmana i les estacions de l'any. Setmanalment s'accentuen els primers dies de la setmana, en què la gent acostuma a sortir menys i la ciutat es veu més morta, mentre que a partir dels dijous i fins als caps de setmana ja es detecta més moviment. D'altra banda també hi ha més por a sortir de nit a l'hivern perquè hi ha menys gent al carrer, la meteorologia no convida i es fa fosc de seguida.

*He sigut poruga, sóc poruga. Hi ha dies a la setmana que hi ha una quietud que bueno, no saps mai què. Són uns dies a la setmana, a partir de dijous ja no, però dilluns, dimarts i dimecres.*  
(Catalina, 46 anys, Centre)

Hi ha dones que matisen que la seva percepció de la ciutat com un espai desert és quelcom recent i que abans, expressat de manera genèrica sense que sapiguem molt bé a quin període es refereixen, hi havia més gent al carrer a les hores nocturnes. I d'aquesta menor presència de gent al carrer n'extrauen la percepció comparativa de menys seguretat.

*No te sientes tan segura como antes, por ejemplo, que veñas a las familias que bajaban hacia el centro o se quedaban aquí en el barrio. Antes había otro movimiento en la calle que no lo hay ahora.*  
(Sònia, 48 anys, Ègara)

*Últimamente hay como una ola de vandalismo en el barrio. Que rompen los cristales de los camiones, a mi marido la semana pasada le rompieron los dos cristales (...) Nunca la habíamos tenido, la verdad, pero últimamente sí, porque si son vándalos que se dedican a romper cristales, te pueden hacer cualquier cosa también.*  
(Marcela, 41 anys, Roc Blanc)

*Jo d'uns anys cap aquí... sempre ho dic. Abans encara m'hagués atrevit a sortir i ara ja no m'atreveixo a sortir ni a les deu de la nit sola. I anar-me'n al carrer Sant Pere, a veure, ara quan n'hi ha tanta gent potser sí, però a l'hivern, soc incapaç de fer-ho. I he agafat molta por.*  
(Laura, 42 anys, Centre)

Això però varia molt segons les experiències personals i segons les àrees de la ciutat i també hi ha qui pensa que ara hi ha més seguretat i control que abans.

*Algún fin de semana que he pasado pues... la noche lo veo muy inseguro... porque a mi hijo lo atracaron por la noche y él iba normal y corriente y hay bastante, hay bastante... aunque ahora en el barrio este... antes había más, se veía peor, ahora parece que hay más control.*  
(Tània, 41 anys, Ègara)

Fins i tot no tothom coincideix en viure el desert i el silenci de la nit necessàriament en negatiu, encara que a moltes dones la ciutat deserta els evoca sentiments d'inseguretat o de por, també n'hi ha que disfruten d'aquesta solitud i que s'hi troben la mar de bé.

*Yo la noche, ya te digo, la noche me voy a veces sola con el perro y me siento, me siento la mar de bien.*

(Ramona, 27 anys, Roc Blanc)

Pel que fa als sentiments i percepcions de por que desperten les hores nocturnes a la ciutat s'hi associen elements molt diversos. És força freqüent que la por es concreti en la por a altres persones, sobretot la por de trobar a només una persona o poques persones, fins al punt de preferir no trobar ningú, en contradicció amb la queixa de que la ciutat a la nit és deserta.

*I si estic passejant per algun caminet, prefereixo no creuar-me amb ningú que trobar-me amb algú que puguis pensar: -¡Ay aquest!, ¿no?- I més dins de la ciutat, al camp no em passa tant. A dins de la ciutat em passa, més, que si vinc d'algun sopar i són les dues de la matinada, i vinc caminant, prefereixo no trobar-me amb ningú.*

(Sílvia, 39 anys, Ègara)

*Segons a qui veus a carrer, tornes d'un sopar i veus a no se qui: - Dius, Osti... si vaig gaire lenta a obrir la... clau, doncs...vés a saber, no? El pàrquing, perquè han entrat més d'una vegada (...) potser des de que tinc fills em fan més por determinades coses, eh? I les bandes aquestes que hi ha ara, no? Que entren quan hi ets tu i dius: - Osti, tu! Preferiria que entressin quan no hi era, no? I més que això, quan tens fills et fa com més respecte determinades coses... a vegades si vaig sola no tinc tanta por, si vaig amb "nanos" i és al vespre em fa més, més pànic.*

(Blanca, 39 anys, Centre)

Hi ha dones que aquesta por a la nit i a altres persones no només la tenen quan surten al carrer, sinó que també tenen por de la nit quan són a casa seva, especialment si s'hi han de quedar soles.

*El que sí que em passa a vegades, quan ell treballa a la nit per exemple, em fa com una mica de por, que no entrés algú. Però hi han hagut temporades que han robat de nit, estant la gent a dintre, i és clar, pensés: -jostres si un dia entressin i estàs sola amb els nens-. O no sé, -¿no?-. Hem fa una mica de..*

(Èlia, 39 anys, Roc Blanc)

És també interessant veure que hi ha dones que malgrat no tenir experiència personal de vida nocturna a la ciutat, atès que reconeixen que no acostumen a sortir de nit, tenen ben dibuixada una visió que associa la nit a la inseguretats. També passa que la percepció d'un increment d'aquesta inseguretats prové del que transmeten els mitjans de comunicació o el cinema tal i com elles mateixes reconeixen.

*Últimamente tampoco salgo mucho de noche, pero por lo que veo en los medios, más conflictiva, ¿no? Que no es tan segura como antes... años anteriores era un poco más segura que ahora.*

(Mònica, 35 anys, Roc Blanc)

*Hombre a mí me da cosa, me da cosa salir de noche, pero tampoco... es por lo que nos meten en la cabeza, creo yo, más que por lo que haya por la noche, en la tele sólo vemos cosas malas y a veces no hay tantas cosas malas.*

(Èrica, 33 anys, Roc Blanc)

El resultat d'aquesta percepció negativa de la nit és la renúncia o l'autocensura que exerceixen moltes dones al renunciar directament a sortir de nit, particularment si ho han de fer soles.

*Yo tengo miedo, yo siempre, soy muy miedosa. Pero yo no suelo salir de noche porqué me da miedo, directamente. Yo soy así, no, salir de noche es imposible, yo más de día, pues ando, salgo y me lo paso bien, pero de noche, aunque haya una fiesta en la Plaza Vieja o lo que fuese, yo salir de noche, no, me da miedo.*

(Francesca, 32 anys, Centre)

## 4.6. Els temps dels serveis

### 4.6.1. Opinió sobre els horaris del comerç

L'opinió de les dones entrevistades en relació als horaris comercials fa referència a diferents aspectes que intentarem resumir a continuació. Una de les primeres constatacions que es fan des del punt de vista de les usuàries (i puntualment com a professionals del sector atès que hi treballen) és que a qualsevol hora del dia o qualsevol dia de la setmana que el comerç estigui obert hi haurà gent disposada a anar-hi a comprar.

*Cuando las grandes superficies abren los días de fiesta o domingos la gente va, es decir que la gente se adapta al horario, yo creo que se adapta un poco al horario que tienen los comercios, ¿no? Si abren muchas horas, pues la gente irá a todas horas. (...) Yo creo que a la gente cuanto más libertad de horarios...se la toman... bueno, no sé. Que si tienen abierto hasta las doce, hasta las doce van.*

(Mònica, 35 anys, Roc Blanc)

*A veure a l'OpenCor hi anem tots, sí, -¿per què?-, perquè diumenge n'hi ha pa calent, vale n'aprofites. Però si no hi ha pa calent, menges pa d'ahir i no passa res, ho hem fet sempre per tant, no... Si ens donen més possibilitats ho aprofitem, però no crec que calgui tampoc.(...) Com més hores obres, jo m'ho miro des de l'altre banda també, que jo també he sigut allà, com més hores obres, més gent bé a totes hores, no és que vingui més gent, sinó que la gent ve quan li sembla.*

(Estrella, 31 anys, Centre)

Una altra cosa és si aquesta obertura més àmplia o fins i tot la llibertat d'horaris total és desitjable des del punt de vista, laboral, familiar o social i quines són les

conseqüències positives o negatives d'aquest tipus de pràctiques. Si es mira des del punt de vista de les necessitats personals qualsevol ampliació horària, per exemple no tancar al migdia, és benvinguda per una part de la clientela; cal dir però que aquesta opinió és clarament minoritària. Fins i tot quan es valora que això seria còmode es conclou que la comoditat personal de la clientela no ha de ser el criteri prioritari.

*Claro a mí me iría de coña que todo estuviera abierto al mediodía, todo. Porque incluso para irme a comprar unos zapatos, ropa, irme tranquilamente, no tener que ir siempre cuando venga a buscar al niño y llevármelo para ir a buscar... a hacer las compras ¿no?*  
(Olga, 34 anys, Roc Blanc)

*El horario comercial de aquí de Terrassa es nefasto. Aquí por ejemplo en fin de semana, a la una y media ya está todo cerrado y hasta las cinco no abren. Y creo que es demasiado tiempo, es pequeño comercio, pero... es ampliar horario y fin de semana también, y sábado.*  
(Queralt, 29 anys, Centre)

*Tienen unos horarios que son muy amplios y a ver, egoístamente pues dices: - Jo, qué bien me va cuando abren un domingo, oye. Porque siempre, a lo mejor, pues llegas del camping, ¿no? Y te da tiempo de ir aquí a comprar y luego venirme para casa ¿no? Sinceramente, pero no. Eso es pensar egoístamente.*  
(Marcela, 41 anys, Roc Blanc)

*No sé perquè tenen que obrir diumenges o... Per mi millor, vull dir, però per ells jo crec que no, a mi no m'agradaria treballar el diumenge.*  
(Èlia, 39 anys, Roc Blanc)

L'opinió majoritària és que no és necessari que els comerços obrin els diumenges i dies festius. Una de les primeres preocupacions que apareix és la dels drets dels treballadors/es, potser perquè l'ocupació femenina al sector del comerç és una de les més elevades. Aflora freqüentment una solidaritat amb aquestes treballadores que veurien afectat el seu horari laboral. Algunes dones han fet l'experiència de treballar en el sector del comerç o de treballar els dies festius i saben els inconvenients que això comporta per la vida social i familiar de les treballadores.

*Crec que no és necessari, tota la vida hem viscut sense que... hi hagi comerços els diumenges ni tot el dia, ni jo què sé, més que res que em poso a la pell dels treballadors i penses: - "Vaya mierda".*  
(Teresa, 27 anys, Centre)

*No soy partidaria que los negocios estén abiertos hasta las tantas, porque pienso que la gente que trabaja también tiene su vida. Y pienso eso, que cuanto más facilidades da la gente, más amplitud horaria, la gente no respetan, les da igual, que si pueden ir a las nueve a las nueve, a las diez a las diez, a las once.*  
(Mònica, 35 anys, Roc Blanc)

*Es que pienso como trabajadora y entonces pienso que si hubiera una libertad de horarios se abriría de lunes a domingo y eso lo que implicaría es a la gente trabajar y al mismo precio y al mismo... Y soy trabajadora y entonces pienso que no, que hay que tener un límite y si no hay un límite los empresarios no lo ponen, porque ellos cada vez quieren más.*

(Olga, 34 anys, Roc Blanc)

*Hoy día tampoco no creo que tengan que estar abiertas al mediodía. La gente tiene derecho a descansar. ¿No? A mí tampoco me gustaría, que te exploten y te exploten...a ver, somos trabajadores no para que nos exploten. Parece que todo lo que hemos ido ganando... lo que han ganado nuestros padres y abuelos a lo largo de los años, nos lo están quitando otra vez.*

(Susana, 45 anys, Ègara)

*Y los trabajadores pobres... a mí me sabe mal que abran un domingo. Voy, porque voy a comprar. Me sabe mal, porque muchas veces he estado trabajando y el domingo me ha ido de perilla o... yo que sé, no me ha dado tiempo de ir a comprar y... pero me da lástima.*

(Magda, 39 anys, Roc Blanc)

*Aniria bé que estiguessin oberts sempre, però jo entenc que no ha d'estar obert sempre, perquè igual que jo demano una qualitat de vida, penso que els altres també necessiten qualitat de vida i com els comerços petits sobretot, els grans s'ho poden permetre més i tenir més marge, però els comerços petits, ostres els fem pringar.*

(Blanca, 39 anys, Centre)

Un dels principals temes que apareixen és el de l'obertura en dies festius. Ja hem vist com aquest tema està regulat per les lleis de comerç, que autoritzen l'obertura en determinats dies festius, encara que no obliguen a obrir, per això la pràctica no és la mateixa segons quin sigui el tipus de comerç.

*Están abiertos hasta las diez de la noche y un supermercado grande no cierra, lo abren a las diez de la mañana y lo cierran a las diez de la noche. Yo creo que hay horas suficientes para comprar. No hace falta esperar al domingo para ir a comprar, como pasa por aquí al lado.*

(Susana, 45 anys, Ègara)

Hi ha també una queixa molt concreta en relació a l'horari d'obertura de les grans superfícies, que es considera que obren molt tard en relació a la pràctica de les botigues tradicionals.

*¿Por qué una carnicería abre a las ocho y el Erosky abre a las diez? No lo entiendo, porque muchas veces cambio el viernes por el sábado para ir a comprar... Y es que me espero aquí sentada a que abran el Erosky. (riu) Y mi marido dice: - Es que abren muy tarde.*

(Magda, 39 anys, Roc Blanc)

D'altra banda també hi ha queixes respecte els comerços que no respecten la normativa i que obren els diumenges o més hores del que la legislació permet. Es fa menció específica de l'origen d'aquests comerciants, per tant caldria veure fins a quin punt hi ha un desconeixement de les lleis comercials i la regulació dels horaris o bé si es coneixen i l'incompliment és voluntari i sobretot si és tolerat.

*Sin embargo ves otro tipo de tiendas, las árabes, sobretudo que te abren los domingos libremente y entonces yo vería bien, que es eso... que fuera una ley para todo el mundo. Todo el mundo con los mismos derechos.*  
(Marcela, 41 anys, Roc Blanc)

*Cierran las tiendas y se pone un supermercado indio que abre todo el día y además te lo pone bien grande incluso los domingos. -¿Cómo es que yo no puedo abrir y los demás sí?-, no lo entiendo.*  
(Sònia, 48 anys, Ègara)

Pel que fa a les propostes per millorar l'accés horari als serveis comercials destaca l'ús d'internet per fer les compres. Hi ha entrevistades que ja utilitzen habitualment aquest sistema de compra o bé que consideren que cal desenvolupar més aquest tipus de facilitats com a alternativa per als que no els van bé els horaris comercials oferts enlloc d'ampliar horaris d'obertura al públic.

*Que posin botigues per Internet i la gent compri per Internet, però que no ho facin d'aquesta manera obrint els comerços i fent dependre a un grup de gent d'això perquè cadascú te la seva família.*  
(Emma, 25 anys, Centre)

Una altra de les estratègies de compra és la de les dones que trien l'hora en que van a comprar per tal d'evitar les hores en que hi ha més gent i per tant poder fer la compra en menys temps.

*Llavors, a part, com vaig al migdia, que vaig a quarts de dues, com que a les dues tanquen, doncs hi ha poca gent, la gent està fent dinar.*  
(Sílvia, 39 anys, Ègara)

La decisió de comprar a un determinat tipus d'establiment a vegades ve condicionada per l'horari d'obertura, especialment quan no es disposa de la possibilitat de fer aquesta activitat en altres horaris pels condicionants dels horaris laborals o d'altres.

*Si tengo que comprar el tema de... limpie... lo más así, pues entonces como voy al centro comercial, al Carrefour, pues está al mediodía abierto, pues lo hago, pues entre semana un día. Entonces normalmente lo que es, por ejemplo, la carne me lo intento dejar para el viernes, porque el viernes es el día que abren normalmente para el mediodía porque sino no abren al mediodía...*  
(Olga, 34 anys, Roc Blanc)

#### 4.6.2. Opinió sobre els horaris escolars

Com ja hem vist que passa en altres àmbits, l'horari escolar desperta reaccions i opinions molt variades. Hi ha dones que pensen que la jornada escolar és massa llarga i altres que la troben massa curta, n'hi ha de menys i de més favorables a la jornada intensiva o continuada... Així que ens fixarem més en els raonaments i en les propostes concretes que no pas en les queixes, que depenen molt de les circumstàncies familiars, laborals, de conciliació... de cada persona.

*Yo creo que el EGB son pocas horas. Y después que tampoco coinciden con lo de los padres, que es un palo. Y después en lo que es el instituto, creo que son muchas horas seguidas.*  
(Montse, 46 anys, Ègara)

*Hi han els mateixos horaris que quan anaven nosaltres, o sigui fa molts anys -¿no?-. I quan anàvem nosaltres, hi havien moltes mares que no treballaven i aleshores la mare el podia portar a les dotze, a les nou, a les tres. Però ara la majoria treballem, i les escoles s'han quedat com endarrerides.*  
(Èlia, 39 anys, Roc Blanc)

*Los padres lo que queremos es, que el colegio empiece a la misma hora que los trabajos nuestros y que los alarguen hasta las nueve de la noche, que estamos nosotros, y eso es imposible.*  
(Neus, 42 anys, Ègara)

Un dels temes clau en l'organització del temps escolar és el dels horaris d'entrada i de sortida. Per exemple, en el cas de les criatures que van a dinar a casa, l'horari és percebut com a molt fraccionat, es lamenta que cal fer quatre viatges per un nombre d'hores d'estada a l'escola molt reduït.

*I a més, van de nou a dotze, tres hores, després tenen... com tres hores més d'estar a casa i després dues hores i n'hi ha escoles que una hora i mitja... i un altre cop cap a casa, i els pares com si fossin titelles, amunt, avall.*  
(Celeste, 44 anys, Ègara)

Quan els infants dinen a l'escola, un servei que ofereixen la gran majoria d'escoles, les hores d'entrada i sortida es redueixen a dos moments del dia i això minimitza les friccions amb la resta d'horaris familiars. Les famílies que utilitzen els serveis de menjador escolar n'estan satisfetes, troben que els facilita molt l'organització del temps quotidià i fins i tot li troben avantatges educatives. Tot i així també expressen que els hagués agradat més no haver de recórrer al menjador escolar, però que no els ha estat possible evitar-ho.

*Si tu traes al niño a las nueve, tienes que tener media hora de ir y de venir del trabajo y no tienes más (...) que dejarlo a comer, me costó pero bueno, me vi obligada a dejarlo a comer, si hubiera podido evitarlo lo*

*habría hecho en ese momento, pero bueno ahora estoy contenta y creo que lo hice bien y... y él come de todo y estoy súper contenta por eso.*  
(Olga, 34 anys, Roc Blanc)

*Dinen a l'escola, encara que vaig dir, que jo em vaig quedar tota la vida a dinar a l'escola i vaig dir: - Els meus fills no s'hi quedaran mai, i s'han hagut de quedar sempre, però "bueno" les coses van com van i llavors et deixa més marge.*  
(Blanca, 39 anys, Centre)

*La grande se queda en el comedor, a comer, porque... antes no se quedaba, pero a raíz de nacer la pequeñita la empezamos a dejar, porque claro, luego con las dos... si no es una toma, sería otra, me tocaría ir a recogerla o llevarla al colegio.*  
(Marcela, 41 anys, Roc Blanc)

Un altre desajustament horari es deriva de les dificultats de la conciliació de la vida laboral i familiar en la jornada quotidiana. És el cas de moltes famílies que no arriben a temps a l'hora de sortida o bé que han de deixar els infants abans de l'hora d'entrada. Aquesta realitat es resol a nombrosos centres amb serveis d'acollida o activitats extraescolars que organitzen les AMPA. Aquí el problema que se'n deriva és que aquest és un servei de pagament i per tant representa un cost addicional per les famílies.

*La flexibilidad de entrada y salida que no tuviera que ser todo a base de actividades extraescolares y cosas extras y tener que pagarlo todo siempre porque... el bolsillo luego...*  
(Mònica, 35 anys, Roc Blanc)

*Yo, por ejemplo, dejo a mi hijo en inglés dos días, para que ese día salga a las seis y yo tener ese tiempo de hacer otras cosas...*  
(Èrica, 33 anys, Roc Blanc)

L'experiència de l'horari en **jornada intensiva o continuada**, que moltes escoles practiquen en els períodes de més calor de l'any, desperta també molts recels. Aquesta pràctica es presenta problemàtica d'una banda perquè és una alteració respecte la pauta habitual d'organització familiar, però sobretot perquè aquest és un ajustament que no acostumen a fer a les empreses i que per tant no tenen els pares i les mares que estan treballant amb horaris partits.

*Quan anava al cole, tant del setembre fins al juny fèiem l'horari igual i ara s'ha posat de moda això de la jornada intensiva a l'estiu, que a vera, a mi no me la canvien a l'estiu, jo tinc la mateixa, al gener, al febrer, al maig i al juny.*  
(Èlia, 39 anys, Roc Blanc)

Tot i així també veiem que hi ha dones que valoren positivament aquest horari i que ja els aniria bé fer-lo tot l'any, aquesta visió acostuma a coincidir amb el cas de les famílies que tenen els infants a dinar a casa i que han de fer quatre viatges.

*Los colegios públicos lo hacen, que pliegan al mediodía y se van para casa, pues esa misma iniciativa empezando una hora antes o alargándola una hora más tarde, al mediodía, como quieras, sería una buena alternativa pero todo el año.*

(Neus, 42 anys, Ègara)

Hi ha dones que el que demanen és més flexibilitat en les hores d'entrada, troben que a vegades s'és massa estricte tenint en compte que les necessitats personals dels infants a vegades no es poden planificar d'acord amb el rellotge.

*En los colegios son muy estrictos de horario, allí tienen que entrar a las nueve en punto y son las nueve en punto, si llegas a las nueve y cinco te han cerrado el colegio. Claro, es muy duro porque cuando éste era muy pequeñito, a veces había vomitado o le tocaba darle la teta y... era muy complicado. Y llegabas a lo mejor más tarde y: ¡Ay! Es que no puedes llegar más tarde.*

(Èrica, 33 anys, Roc Blanc)

Un tema sobre el que no s'han recollit gaires opinions és el de les vacances escolars, potser perquè ja es té força assumit que tenen característiques pròpies i diferents de les vacances laborals. També és un temps que actualment hi ha la possibilitat de resoldre amb casals d'estiu, colònies o altres activitats organitzades pels esplais. El problema aquí torna a ser el del cost d'aquests serveis que fa que molts infants i famílies en quedin exclosos. Tot i així sempre hi ha qui sí expressa la necessitat de fer canvis en aquest àmbit.

*El que més m'agradaria que canviessin seria el del cole, el de les vacances. Home és que jo imagina't, ells pleguen per Sant Joan, jo que faig el mes de juliol, jo no tinc vacances, ell tampoc, doncs que fem, apuntar-los amb extraescolars d'aquestes o amb un esplai.*

(Èlia, 39 anys, Roc Blanc)

*Pienso que tienen demasiadas vacaciones, yo pienso que la Semana Cultural y todas estas cosas, que hacen... la podrían hacer por ejemplo en junio.*

(Ruth, 46 anys, Roc Blanc)

Finalment i atesa l'actualitat de la qüestió acabarem aquest apartat fent referència a les opinions relatives a la implantació de la **sisena hora** a les escoles públiques de primària. En general aquesta novetat té una bona acceptació per part de les famílies i és vista com una manera d'igualar l'oferta d'ensenyament de les escoles públiques amb les de titularitat privada.

*Creo que debería haber existido ya desde siempre, es decir, todos los colegios el mismo horario, no entiendo por que unos sí y otros no. Igual por eso la gente le da más por ir a centros privados o concertados, porque esa hora hace mucho.*

(Mònica, 35 anys, Roc Blanc)

*Ho trobo perfecte que ampliïn l'horari escolar, jo crec que els "nanos" potser hasta tenen més estabilitat, si surten més tard i poden anar els pares...*

(Laura, 42 anys, Centre)

Tanmateix es destaca com a aspecte negatiu el fet que la implantació es limita, de moment, a l'etapa de primària, i això provoca disfuncions en el cas de les famílies que també tenen infants a l'etapa d'educació infantil, normalment a la mateixa escola. S'han previst mecanismes per fer front a aquesta situació però en el moment de fer les entrevistes les dones no els coneixien perquè aleshores encara no se sabia ni tan sols com s'aplicaria la sisena hora.

*En la jornada diaria yo creo que tendrían que ampliarla, empezar desde P-3. Porque me han dicho que empiezan en primaria y o sea, un niño que tiene tres años lo mismo... necesidad tiene que el que ya tiene seis ¿no?, creo que tenían que ponerla también en parvulario.*

(Olga, 34 anys, Roc Blanc)

*Que entrarían a las nueve y saldrían a la una, y los más pequeños de este año, de P-3, saldrían a las doce. O sea que no lo veo bien, porque para los que salen a la una, o sea los pequeños, salen a las doce, entonces que tenemos que hacer, esperar una hora en la calle o volver a casa, y tenemos que volver al cole, o sea ir a casa y volver al cole a la una. Para mí tendría que ir un horario para todos.*

(Francesca, 32 anys, Centre)

També hi ha qui opina sobre el moment de la jornada en el que se situa aquesta hora addicional, en el sentit que si es fa al migdia les famílies no noten cap canvi en les hores d'entrada i sortida. Cal recordar però que l'objectiu principal d'aquesta mesura és poder dedicar més temps als aprenentatges i no pas resoldre les necessitats familiars de conciliació.

*Yo lo veo bien, lo que pasa es que no la tendrían que poner al mediodía, que ya los niños se quedan a comer, la tendrían que poner por la mañana o por la tarde, que es cuando a los padres nos interesa.*

(Èrica, 33 anys, Roc Blanc)

*Quizás sí que a lo mejor no... que los entretuvieran más, una hora más, hasta las seis, pero que fuera esa hora de cinco a seis de entretenimiento, de juegos. Que estarían bien allí dentro, que no se dedicaran a estudiar solamente y más siendo tan pequeñitos ¿no?*

(Marcela, 41 anys, Roc Blanc)

I finalment cal assenyalar que també hi ha opinions negatives, contràries a la implantació d'aquesta sisena hora. Les raons són que no es veu necessària o que el que cal és reforçar el paper de les famílies en l'educació dels seus fills o filles. L'opció contrària o complementària, com s'assenyala, seria aleshores reduir el temps laboral dels pares i mares.

*Penso que allargar-li molt l'horari als nens, tampoc és bo, eh? Jo crec que ja tenen prou amb lo que fan fins ara.*  
(Teresa, 27 anys, Centre)

*Jo me'n recordo que fèiem extra escolars i que tu el que estaves desitjant era arribar a casa per anar a veure als teus pares, trobo que és una cosa molt important. Trobo que l'escola ja estava bé com estava de 9 a 12 i de 3 a 5, i que aquesta sisena hora no la veig necessària, és innecessària pels mestres i pels alumnes. Trobo que els nens haurien d'estar més amb els seus pares.*  
(Emma, 25 anys, Centre)

*Esa hora más por eso en concreto, tampoco lo veo muy necesario porque vale que los enseñen, pero creo que lo más necesario es lo que ven en su casa, en estos temas.*  
(Fermina, 38 anys, Ègara)

*No sé sí realment els nens necessiten una hora més per la seva educació, o és una hora més perquè nosaltres no tenim temps. Llavors, és que nosaltres ens hem de posar una hora menys, no ells una més.*  
(Sílvia, 39 anys, Ègara)

#### **4.6.3. Opinió sobre els horaris d'altres serveis**

Pel que fa als horaris de la resta de serveis destaquen especialment les mencions referents als horaris de les entitats financeres, a l'administració pública i algun altre servei puntual, com per exemple les biblioteques.

Les entitats financeres serien, de tots els serveis analitzats, aquelles que practiquen un horari que menys satisfà a les necessitats i expectatives de les ciutadanes. Concretament la queixa més recurrent és el fet que l'horari dels dijous a la tarda s'elimini durant quatre mesos l'any, deixant a moltes famílies sense la possibilitat de tenir un accés personal a la seva entitat perquè l'horari coincideix totalment amb l'horari de treball.

*Ahora te abren un jueves por la tarde, pero ahora llega la temporada de verano y no te abren y yo es que cuando vuelven a abrir el jueves me pasan dos cartillas a la vez.*  
(Olga, 34 anys, Roc Blanc)

*Arriba un moment que dius, bueno que passa jo quan vaig a la caixa. Quan arriba, no sé si és el maig o el juny, quan arriba aquest horari jo no puc anar a la caixa, perquè jo treballo tot el matí. Jo arriba un moment que tinc la llibreta, que quan la vaig a passar, se m'esgota.*  
(Èlia, 39 anys, Roc Blanc)

*Yo aún tengo fiesta algún día, pero hay gente que no tiene fiesta entre semana, pues yo que sé, al menos una tarde... no creo que se estresen tampoco ¿eh? Que todos trabajamos, me cago en la mar ¿eh? Hombre, a*

*ver... es que llega mayo y ya no existe hasta septiembre. No creo que trabajen... que es una tarde, que no son tantas tardes, tantas tardes, una tarde al menos al día para que la gente pueda hacer sus gestiones.*

(Susana, 45 anys, Ègara)

La proposta és ben clara, que l'obertura els dijous a la tarda, o qualsevol altre dia, es practiqui durant tot l'any.

*Las entidades bancarias, por ejemplo que me cierre los jueves por la tarde me matan... y yo considero que, ya que los sábados no abren, por lo menos el jueves por la tarde, tendrían que estar durante todo el año. (...) El jueves, el jueves por lo menos, durante todo el año, no hacer horario de verano, yo no tengo horario de verano ni de invierno, por lo menos, ya que los sábados está cerrado, que mantengan el jueves, el jueves por la tarde...*

(Tània, 41 anys, Ègara)

També hi ha la consideració que no només és necessari l'horari de tarda, sinó que aquest horari s'hauria d'allargar fins més tard per adaptar-lo més a les hores de finalització del treball, és a dir a les necessitats dels usuaris/es.

*La caixa també s'hauria d'emmotllar a obrir a la tarda, si més no, potser no cada dia, però clar... ara fan els dijous, però fins a les set, quanta gent hi ha que treballa a Barcelona i arriba a les vuit.*

(Teresa, 27 anys, Centre)

*Les caixes ara ja han començat a fer l'horari d'estiu i ja no obren el dijous a la tarda. Dius, home tant com horari d'estiu tampoc ens passem, i el fan fins a l'octubre l'horari d'estiu. Que a l'hivern està molt bé que obrin el dijous a la tarda, si però s'hauria d'allargar igual que de tant en tant obrir el dissabte cada quinze dies.*

(Estrella, 31 anys, Centre)

Un altre aspecte dels horaris de bancs i caixes que també es força criticat és el fet que hi ha entitats que apliquen restriccions horàries per a determinades gestions, per exemple que el pagament de rebuts només es pot fer de 8 a 9. Aquest tipus de restriccions que cada entitat aplica a la seva manera encara complica més l'accés als serveis financers per part de la clientela.

*Una entidad bancaria, es un servicio público, debería abrir con horario de público igual que una tienda. Bajo mi punto de vista, yo no entiendo, por ejemplo, que tu vayas a un banco y te digan, los recibos de 8 a 9, y no sé que cosas te ponen unos horarios para según que servicios, que en realidad ellos te tienen que dar el servicio a ti, tú no tienes que estar a expensas de ellos-*

(Sònia, 48 anys, Ègara)

*Y luego según que tipo de cajas y según que tipo de gestiones si te dan algún recibo de estos que te dan en el instituto... por la tarde no se puede pagar. No, en la caixa de pensiones, no se puede hacer... no te dejan*

*pagar estas cosas por la tarde. Entonces digo: - ¿Entonces qué hago? A lo mejor es... para dos euros cuarenta. – Lo tiene que hacer por el cajero. - ¿Y cómo lo ingreso? A ver... un día me peleé allí con la chica, digo: - Hombre, a ver, ¿Y si no tienes a nadie que te lo venga a pagar, qué haces? ¿No puede ir mi hija a ningún sitio porque yo estoy trabajando y no tengo a una persona que me venga a pagar tres euros cuarenta?*  
(Susana, 45 anys, Ègara)

Pel que fa a l'accés a l'**administració pública** hi ha moltes diferències segons de quina administració es tracti. A nivell d'administració local, d'Ajuntament, és un dels sectors on més es veu i es valora que s'ha fet un esforç d'adequació a les necessitats de la ciutadania i que s'ha millorat molt l'accés en termes horaris i en termes de vies alternatives d'accés (telèfon, internet...).

*L'Ajuntament, me sembla que tenen algun dia que obren a la tarda, jo sé que hi ha un dia, em sembla que és el dimecres, que obren a la tarda, inclús hi ha algun servei d'Ajuntament que es pot fer des de els Centres Cívics. El de la Maria Capmany, em sembla que pots fer alguna gestió, això està molt bé.*  
(Èlia, 39 anys, Roc Blanc)

*L'àmbit públic més o menys s'està adaptant, més o menys. Se que hi ha coses que només les pot fer fins a les tres del migdia, però cada cop són menys, sempre hi ha alguna tarda que pots anar.*  
(Estrella, 31 anys, Centre)

En canvi altres serveis de l'administració on l'oferta horària no està ben valorada són la policia, per quan s'ha d'anar a fer documentació o bé l'oficina d'hisenda o la de la Seguretat Social.

*El horario de la policía, porque para ir a hacerse cualquier cosa, el carné o cosas de esas y un poco los bancos también ¿eh? La policía, sí porque el Ayuntamiento abren todo el día, el ayuntamiento son geniales. (...) Por ejemplo Hacienda, que yo siempre estoy arreglando cosas de Hacienda por mis hermanos y mi marido que son autónomos y Hacienda tiene un horario muy... porque a ver, ¿Por qué no trabajan por la tarde?*  
(Magda, 39 anys, Roc Blanc)

*Es que por ejemplo, la seguridad social donde se alegran los papeles pues también deberían abrir un día por la tarde.*  
(Ruth, 46 anys, Roc Blanc)

Concretament es troba a faltar que les gestions en aquests àmbits també es puguin fer en horari de tarda com a mínim algun dia a la setmana.

*A la mayoría de las entidades públicas tampoco puedes ir, porque hacen horario de digamos, entre comillas, de oficina ¿no? Y entonces claro, solamente están abiertas por la mañana (...). Y entonces yo creo que... o el sábado abrir unas horas por la mañana o en el caso de los bancos que abrieran por las tardes. A ver, que todo el mundo... ¿qué necesitan meter*

*más personal? Que lo metan, que lo metan, más personal, pero que por lo menos abrieran unas horas por la tarde.*

(Marcela, 41 anys, Roc Blanc)

*Pienso que todo está muy enfocado a horarios de mañana. La mayoría de las cosas, quitando cuatro cosas que haya horario partido, pero la mayoría es de mañana. A ver, y normalmente los trabajos, también hay la mayoría se van para la mañana, el horario, entonces claro, tampoco encaja.*

(Ramona, 27 anys, Roc Blanc)

*Lo que es ayuntamiento, policía, y cosas así, sí, la verdad que, como sólo trabajan de mañana, a mí misma pues claro no puedo ir. Ya te digo o tengo que perder, pedir para salir, que eso no les gusta a los encargados.*

(Fermina, 38 anys, Ègara)

També es mencionen deficiències en el servei de Correus, encara que no tan directament relacionades amb els horaris, sinó amb l'organització de l'atenció al públic.

*Ara que treus correus, estic molt enfadada. Perquè ho trobo horrorós, indignant, els números que han posat, que hi hagin com tres..., com tres cues, i que tot sigui amb una cua i les altres dues no deuen tingué que fer res, quan les altres cues està plena.*

(Catalina, 46 anys, Centre)

Finalment s'ha expressat també una demanda relacionada amb els horaris de les biblioteques, en el sentit que obren massa tard al matí, particularment en èpoques d'exàmens, quan els estudiants hi van per poder estudiar i es troben que s'han d'esperar fins a les deu perquè obrin, però també perquè semblaria que una obertura més matinera podria atreure també altres usuaris/es.

*Biblioteques també l'horari també, obren una mica tard, considero la biblioteca, perquè potser algú aprofitaria de les vuit a les deu, que pogués dir: -Mira me'n vaig a llegir el diari- en comptes d'anar-te'n amb un bar. Les deu trobo, pel jovent, perquè els meus fills han trobat que les deu era molt tard per anar a estudiar, vull dir, l'horari d'aquí a Terrassa.*

(Catalina, 46 anys, Centre)

## 5. RESULTATS I RECOMANACIONS

---

En aquest darrer capítol s'ofereix la síntesi dels principals resultats dels capítols precedents, així com les recomanacions que se'n deriven i que poden ser útils per al desenvolupament de polítiques del temps a escala local i concretament pel cas de la ciutat de Terrassa. Les recomanacions o accions operatives proposades s'adrecen tant a l'administració com a altres instàncies que tenen al seu abast la possibilitat d'intervenir en aquest àmbit encara força incipient.

### 5.1. Principals resultats

En el **capítol segon** hem fet esment dels principals resultats aportats per diferents treballs quantitius sobre ús del temps, basats en enquestes que ofereixen informació detallada sobre les hores que les població espanyola dedica a la realització de determinades activitats. De les aportacions fetes per la *Encuesta de Empleo del Tiempo* el que més ens interessa destacar són les diferències en l'ús del temps quotidià per part d'homes i dones. Les diferències en el temps dedicat a la cura personal són petites i en tot cas són els homes els que li dediquen una mica més de temps. El temps dedicat al treball remunerat també està encapçalat pels homes, amb una hora diària més de mitjana. La dedicació als estudis presenta diferències molt escasses. En el cas del treball domèstic, en canvi, la major dedicació temporal de les dones arriba a ser el doble que la dels homes, posant en evidència una de les desigualtats més clares pel que fa a l'ús del temps en la vida quotidiana de les persones.

De les dades que l'Enquesta de la Regió de Barcelona aporta sobre ús del temps crida l'atenció el fet que més de la meitat de les dones ocupades declaren no disposar de suficient temps lliure. Aquest informe també ens dona informació sobre la creixent presència de llars unipersonals i monoparentals i ens mostra com augmenta el percentatge de dones que treballen a temps complet, encara que només la meitat de les dones ocupades ho fa amb contractes de treball estables. Les dades sobre treball domèstic mostren una incorporació tímida dels homes a aquestes tasques, que continuen sent assumides majoritàriament per les dones.

El **capítol tercer** s'ha dedicat íntegrament a l'estudi de l'oferta horària de comerços i serveis a la ciutat de Terrassa. S'han analitzat en primer lloc els horaris del sector del comerç. Aquest sector econòmic té regulats els seus horaris d'obertura pel marc legal espanyol i català de 2004. La llei espanyola contempla la llibertat de l'horari d'obertura i tancament, les hores totals d'obertura i els dies de tancament. Es preveu que les Comunitat Autònomes legislin en aquest àmbit i així ho farà de seguida la llei catalana que aplica criteris més restrictius, tant pel que fa al màxim d'hores d'obertura com pel que fa als dies festius en que es permet obrir els comerços.

L'oferta horària dels comerços de Terrassa és força àmplia, particularment al barri Centre, on l'oferta és molt abundant. L'horari més ampli l'ofereixen les

fleques i els supermercats que obren en horari continuat. La resta de comerços acostumen a obrir en horari partit de matí i tarda. El tancament és generalitzat els dies festius amb l'excepció dels comerços especialment autoritzats a obrir o aquells que no respecten la normativa.

Pel que fa als horaris escolars el més destacable és la novetat que representarà l'ampliació de l'horari de primària de les escoles públiques amb la implantació de la sisena hora. Tot i així l'anàlisi es basa en l'oferta horària del curs 2005-06, moment de realització del treball de camp. Les escoles dels tres barris analitzats ofereixen horari partit de matí i tarda, encara que la majoria resten obertes l'horari de migdia, període en que s'ofereix el servei de menjador. L'horari més ampli és el que ofereixen les escoles bressol, mentre que els centres de secundària es caracteritzen per concentrar l'horari en el període matinal un o més dies per setmana depenent dels cursos.

L'oferta horària de la resta de serveis és força diversificada en funció de les característiques de cada un. Les entitats financeres practiquen dos tipus d'horari: obren de dilluns a divendres al matí i els dijous a la tarda o bé obren els matins de dilluns a dissabte. Els serveis sanitaris es caracteritzen per tenir un dels horaris de servei més amplis, especialment els centres públics, que acostumen a estar oberts tot el dia. Els horaris dels serveis de transport són força amplis, el servei ferroviari va de les primeres hores del matí fins a la nit, deixant de funcionar només unes cinc o sis hores durant la nit. El servei de bus urbà cobreix una franja força àmplia d'entre catorze i setze hores diàries. Les entitats i les associacions es caracteritzen per la dificultat per definir el seu horari o simplement per l'absència d'horari fixat, en tot cas, quan n'hi ha, acostuma a ser un horari reduït i ofert en franges molt diversificades d'acord amb el caràcter voluntari de la major part del seu personal.

El **capítol quart** és el que ens ha permès conèixer quines són les percepcions, les opinions, els desitjos i les propostes de les dones de Terrassa sobre l'ús del temps en la seva vida quotidiana, sobre la punta de coixí que dia a dia han de teixir perquè les vint-i-quatre hores del dia els permetin fer tot allò que han de fer o desitgen fer.

El temps dedicat al treball productiu és el principal de la jornada de la majoria de dones. Un aspecte clau d'aquest àmbit és l'horari laboral, les dones valoren molt les jornades continuades i també la flexibilitat en les hores d'entrada i sortida de la feina, així com en la possibilitat de compensar els temps i poder disposar de permisos de manera ocasional. La principal preocupació que aflora és la dificultat per compaginar l'horari laboral amb el temps necessari per atendre la família i la llar i molt particularment per ocupar-se de fills i filles. Això té implicacions negatives en el desenvolupament de la carrera professional o es tradueix directament en la pèrdua de la independència econòmica de les dones per les renúncies que moltes vegades les dones fan per aconseguir arribar a tot arreu.

El treball domèstic i de cura és també un temps central de la jornada. Tot i que és molt difícil comptabilitzar-lo hi ha una demanda de reconeixement i valoració d'aquest temps de treball que durant molt temps ha restat invisibilitzat. També

s'ha manifestat la necessitat de que el temps de treball domèstic sigui un temps compartit, principalment per la parella, però també per els fills i filles quan n'hi ha i l'edat ho permet. A la pràctica però aquest repartiment és difícil de portar a la pràctica, les dones joves es mostren més optimistes i les dones grans més conformistes o resignades. El recurs a l'ajuda externa a la llar, sigui pagada o sigui proporcionada per la família o les amistats és una de les principals vies per fer front a les necessitats del treball domèstic i de cura.

El temps de transport presenta dificultats d'ajustament entre els horaris dels autobusos locals i els horaris escolars i d'altra banda es considera que l'oferta de transport per accedir als serveis sanitaris, les estacions de tren o els polígons industrials és insuficient. També s'han assenyalat altres aspectes més generals susceptibles de millorar com ara els hores d'inici i final del servei d'autobusos, la informació als/les usuaris/es o el preu dels bitllets.

El temps lliure és el més difícil de definir i de conquerir per part de les dones entrevistades, malgrat que reconeixen la seva importància en la qualitat de vida i la salut. Es constata una reducció radical del temps lliure quan les dones són mares, sobretot en els primers anys. Quan se superen les limitacions temporals, econòmiques, d'organització familiar... les dones dediquen el temps lliure a les relacions personals, a activitats culturals, formatives i d'entreteniment, a tenir cura del propi cos, a l'esport i també a la reflexió, la solitud i la tranquil.litat, és a dir a si mateixes.

Pel que fa a les percepcions i experiències que les dones tenen del temps nocturn s'associen majoritàriament amb aspectes problemàtics o negatius. La ciutat de nit es percep buida, deserta, quieta i menys segura que de dia, especialment en relació a la por als altres. De resultes d'aquestes percepcions i de les informacions que reben dels mitjans de comunicació les dones s'autoimposen restriccions per sortir de nit al carrer i es priven d'aquesta experiència.

Aquest capítol quart es clou amb les opinions de les dones sobre els temps i els horaris dels serveis. Hi ha una impressió general de que els horaris actuals dels comerços són suficients i una preocupació perquè els canvis no afectin negativament als/les treballadors/es del sector. L'aplicació de les noves tecnologies a la compra hauria de permetre superar les limitacions d'accés que tenen els horaris comercials vigents. L'opinió sobre els horaris escolars és molt diversa, es destaquen dificultats en el cas de la jornada continuada, mentre que en el dia a dia es valoren positivament facilitats com el servei de menjador o els serveis d'acolliment a les escoles. Finalment pels que fa a altres serveis les principals queixes són pels horaris de les entitats financeres, que es consideren massa restringits.

## **5.2. Algunes propostes d'accions operatives**

En aquest darrer apartat de l'estudi presentem algunes recomanacions o propostes d'accions operatives que es desprenen de tot el que hem exposat anteriorment. Concretament aquelles que han expressat directament les dones

entrevistades als barris Centre, Ègara i Roc Blanc de Terrassa, però també les propostes que ens han transmès les persones entrevistades en la fase exploratòria de l'estudi així com les recollides a través de les fitxes informatives elaborades pels membres del Consell d'Igualtat de Terrassa en la fase preliminar de presentació del projecte d'estudi.

És possible que algunes de les propostes que es plantegen ja estiguin contemplades en els plans d'igualtat en curs d'aplicació o que ja s'estiguin duent a terme o s'hagin experimentat en el passat, però que apareguin perquè les persones les desconeixen. Sigui com sigui sempre es pot aprofundir i seguir avançant sobre alguna de les línies de treball ja iniciades i anar afegint les noves propostes de cara al futur.

Enumerem a continuació quines són les accions que més clarament emergeixen del treball fet classificades per àmbits.

### **A nivell general:**

- Crear una Oficina del Temps que organitzi la deliberació i la concertació entre l'administració, els/les prestadors/es de serveis i els/les usuaris/es i ciutadania per desenvolupar polítiques temporals transversals;
- Difondre i desenvolupar l'experiència dels bancs del temps a altres barris de la ciutat;
- Fomentar i donar suport a les mesures que facilitin la conciliació de la vida laboral i familiar;
- Oferir a les empreses eines, metodologies i recursos per gestionar les mesures de conciliació de la vida laboral i familiar;
- Incentivar que els homes s'acullin a les mesures de conciliació de la vida laboral i familiar;

### **En l'àmbit del temps laboral:**

- Recolzar i assessorar a les empreses en l'elaboració i l'aplicació de Plans de Conciliació;
- Avançar progressivament l'hora d'acabament de l'activitat laboral a les tardes;
- Fomentar la possibilitat de fer jornades laborals continuades o intensives;
- Fomentar la possibilitat de fer jornades laborals reduïdes ;

- Assegurar que les dones que s'acullen a permisos o reduccions de jornada per maternitat no siguin penalitzades ni discriminades a nivell laboral per aquest fet;
- Fomentar l'ampliació del permís de paternitat com un dret individual i independent del permís de maternitat;
- Fomentar la flexibilitat en les hores d'entrada i sortida del treball;
- Fomentar la flexibilitat en el còmput global d'hores treballades per tenir accés a permisos ocasionals i per recuperar les hores treballades de més;
- Fixar les reunions amb hora de començament i hora d'acabament reduint els temps de pausa sobretot al migdia ('europeitzar' l'horari laboral);
- Fomentar i permetre la realització de part de la dedicació temporal a la feina des del propi domicili quan l'activitat i les condicions ho permetin;
- Valorar la dedicació al treball no únicament per les hores de presència sinó per la feina feta i els objectius aconseguits;
- Jugar un paper exemplificador des de l'administració municipal en l'aplicació d'aquestes mesures, sent pioners, innovadors i fent difusió de l'èxit de les experiències i de les seves conseqüències positives en la vida dels/les treballadors/es;
- Promoure la incorporació de dones al món sindical i a les organitzacions empresarials, particularment en les taules de negociació, per tal de fomentar la incorporació de temes com els permisos de maternitat, les reduccions de jornada, els permisos, la flexibilitat del temps laboral...

#### **En l'àmbit del treball domèstic i de cura:**

- Organitzar tallers i activitats sobre per aprendre a realitzar i optimitzar les tasques domèstiques;
- Fomentar la participació dels homes en els tallers i activitats sobre realització de tasques domèstiques;
- Proposar als centres d'educació secundària l'oferta de crèdits variables sobre treball domèstic i de cura (cuina, reparacions domèstiques, economia, nutrició, puericultura...);
- Fomentar l'accés de les dones i la gent gran a les noves tecnologies i promoure el seu ús per complementar i millorar l'accés als serveis per les vies tradicionals;

### **A nivell del comerç:**

- Demanar a les grans superfícies una obertura més matinera (abans de les 10 del matí);
- Mantenir els comerços oberts al migdia, com a mínim alguns dies a la setmana;
- Vetllar pel compliment de la normativa sobre horaris comercials i concretament evitar que hi hagi establiments que es mantinguin oberts els dies festius no autoritzats o més hores de les permeses;
- Fomentar i facilitar l'accés a la compra per internet;
- Proposar l'obertura d'una farmàcia al barri d'Ègara, sobretot a la part baixa, la més desabastida;
- Organitzar activitats als carrers quan els comerços estan tancats, sobretot els diumenges a la tarda, moment en que la ciutat queda molt morta;
- Establir taules de concertació entre comerciants, empresaris/es de bars i restaurants i veïnat per arribar a acords sobre la instal·lació de taules al carrer, l'hora de tancament dels locals o la insonorització (com s'ha fet al carrer de la Palla);
- Promoure i dinamitzar l'activitat comercial en zones noves (Roc Blanc) o desabastides (part baixa d'Ègara);
- Reconèixer i valorar la funció social del comerç en el manteniment de la vida als barris (llum, seguretat...) i en la garantia de servei a les persones amb menys mobilitat;

### **A nivell escolar:**

- Desincronitzar els horaris escolars, o com a mínim flexibilitzar 10 minuts les hores d'entrada i sortida de les escoles, per fer front a l'homogeneïtat d'horaris quan es tenen infants en diferents centres educatius i per descongestionar el col·lapse puntual en el transport públic i la congestió del tràfic privat.
- Assegurar que totes les escoles disposin de servei de menjador i donar suport perquè els espais, els temps i el personal siguin suficients i qualificats per atendre la demanda creixent;
- Fomentar i donar suport als serveis d'acollida matinal i de tarda a les escoles;

- Donar suport econòmic a les famílies que ho necessitin per poder accedir als serveis de menjador i acollida;
- Oferir activitats alternatives de formació i lleure en els períodes de vacances escolars;
- Facilitar els espais i el suport necessari perquè les activitats d'estiu es puguin desenvolupar en condicions adequades;
- Aconseguir l'extensió de la sisena hora a les escoles públiques a l'educació infantil;
- Facilitar serveis d'acollida pels infants d'educació infantil mentre la implantació d'aquesta sisena hora no sigui efectiva;
- Establir taules de concertació dels horaris escolars i del calendari escolar amb participació de les famílies i del sector professional;
- Augmentar l'oferta d'escoles bressol i establir-ne en els entorns laborals o pròximes a lloc de concentració d'ocupació com els polígons industrials;
- Obrir els patis i altres equipaments escolars als barris fora de l'horari i el calendari lectiu;
- Afavorir els desplaçaments a peu per anar a l'escola: peatonalitzant, establint itineraris escolars o punts de suport a la infància en els recorreguts urbans;
- Creació d'un Consell d'Infants per tenir en compte les opinions i propostes dels infants en relació als temps de la ciutat;

#### **A nivell d'altres serveis:**

- Coordinar els horaris dels autobusos urbans amb els horaris d'entrada i sortida de les escoles;
- Disposar d'un servei de minibús que permeti accedir i recórrer el centre històric de la ciutat;
- Millorar el servei d'informació i difusió de les línies, recorreguts i horaris dels autobusos urbans;
- Assegurar que totes les parades disposin d'informació sobre els horaris i recorreguts habituals dels autobusos i sobre qualsevol incidència i/o modificació eventual del servei;
- Aconseguir que les entitats financeres mantinguin l'horari d'obertura dels dijous a la tarda o qualsevol altra tarda durant tot l'any;

- Aconseguir que l'horari de tarda de les entitats financeres s'allargui fins més tard com a mínim un dia a la setmana durant tot l'any;
- Evitar que les entitats financeres restringeixin l'horari d'atenció per algunes gestions, com ara els cobraments de rebuts, a determinats dies i hores;
- Aconseguir l'obertura d'una o més tardes a la setmana de les oficines de la Seguretat Social i de les oficines d'Hisenda;
- Promoure l'obertura a les tardes d'altres serveis de l'administració per evitar la formació de 'zones fredes' que perjudiquen el comerç;
- Obrir les biblioteques abans de les 10 del matí, sobretot en els períodes d'exàmens.

Val a dir que baixar al nivell de la proposta concreta és quelcom que ha resultat difícil, sobretot per les nostres principals interlocutores, les dones de Terrassa. Hem percebut una escassa consciència de que els temps de la ciutat i els temps diversos, dels que elles sí que ens parlen, siguin susceptibles de ser modificats, transformats o facilitats des de les polítiques públiques o les accions sectorials. Hi ha consciència de la importància de l'organització i la gestió del temps en la vida quotidiana, es perceben i concreten els desajustaments, però hi ha una gran dificultat per entrellucar solucions o propostes concretes i imaginatives. És per això que pensem que les propostes que aquí s'apunten són només un primer pas per veure quina mena de camí prendre i com fer-lo. Evidentment que cal concretar-les més, però això només es pot fer des del treball de la gent que trepitja i viu la ciutat dia a dia i amb el treball de discussió i concertació a moltes bandes que esperem que enceteu d'ara en endavant. Desenvolupar polítiques dels temps, per humanitzar les estructures temporals de la ciutat i per aconseguir una quotidianitat més sostenible, és un camí nou, arriscat i complicat, però segur que contribuirà a millorar la qualitat de vida de tota la ciutadania, i no únicament de les dones, encara que elles ens han mostrat amb escreix que són les grans expertes en el tema d'equilibrar els temps des de fa molts anys.

## 6. REFERÈNCIES

---

### 6.1. Llibres i articles

AJUNTAMENT DE TERRASSA (2005) *Anuari Estadístic de Terrassa. Terrassa en xifres*. Terrassa, Ajuntament de Terrassa.

AJUNTAMENT DE TERRASSA (2003) "Barri a barri: El Centre". *Butlletí d'Informació Municipal. Visquem Terrassa*, 72, p.14.

AJUNTAMENT DE TERRASSA (2001) "Barri a barri: Ègara". *Butlletí d'Informació Municipal. Visquem Terrassa*, 73, p.4.

AJUNTAMENT DE TERRASSA (2001) "Barri a barri: Roc Blanc". *Butlletí d'Informació Municipal. Visquem Terrassa*, 52, p.4.

BOE (2004) *Boletín Oficial del Estado*, 307, 22 diciembre 2004, pp. 41557-41559.

DOGC (2004) *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 4289, 28.12.2004, pp.26463-26465.

DOGC (2006) *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 4543, 3.1.2006, pp.71-72.

GARCIA, R. (1995) *Roc Blanc: la historia del barrio. Roc Blanc: Crecimiento y desarrollo de un barrio*. pp.1-5.

GINER, S. et al. (2002) *Informe General. Enquesta de la Regió de Barcelona 2000*. Barcelona, Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans.

OLIVA, M. (1995) *Ègara, Terrassa*. Barcelona; Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar Social. Els barris d'Adigsa, 14.

PRATS FERRET, M. (1997) *Temps i vida quotidiana de les dones de Barcelona*. Tesi de doctorat. Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona.

SINTES, E. (2003) *Condicions de vida i hàbits de les dones de la província de Barcelona*. Enquesta de la Regió de Barcelona 2000. Condicions de vida i hàbits de la població. Monografies 4. Barcelona, Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.

## **6.2. Referències a Internet**

[www.ine.es/inebase](http://www.ine.es/inebase)

[www.ine.es/daco42/empleo/dacoeet.htm](http://www.ine.es/daco42/empleo/dacoeet.htm)

[www.ine.es/metodologia/t25/t2530447.htm](http://www.ine.es/metodologia/t25/t2530447.htm)

[www.terrassa.org](http://www.terrassa.org)

## 7. ANNEXOS

---

### 7.1. Llistat de grups i persones entrevistades (entrevistes exploratòries)

1. Grup de Dones del barri Centre.
2. Grup de Dones Ègara.
3. Sra. Maria Costa, Regidora de Comerç de l'Ajuntament de Terrassa
4. Sr. Josep Nieto, President de la Federació d'Associacions de Comerciants de Terrassa.
5. Sra. Patricia Sánchez de León, Representant de la CECOT, cap del Dpt. de Gremis i Associacions.
6. Sra. Núria Alcalà, Representant de CC.OO, de l'Àrea de la Dona.
7. Sra. Mariví Orta, Regidora de Consum, Recursos Humans i Sistemes d'Informació.
8. Sra. Carme Busqueta, coordinadora del projecte del Banc del Temps de Terrassa.
9. Sra. Montse Àvila, representant de la UGT, de l'Àrea de la Dona.
10. Sr. Josep Pàmies, Regidor delegat d'Educació.
11. Associació de veïns i veïnes de Roc Blanc.

## **7.2. Mapes complementaris**

Mapa A1. Serveis oberts a les 8:00h. al barri Centre

Mapa A2. Serveis oberts a les 12:00h. al barri Centre

Mapa A3. Serveis oberts a les 16:00h. al barri Centre

Mapa A4. Serveis oberts a les 20:00h. al barri Centre

Mapa A5. Serveis oberts a les 24:00h. al barri Centre

Mapa A6. Serveis oberts a les 4:00h. al barri Centre

Mapa A7. Comerços oberts a les 8:00h. al barri Ègara

Mapa A8. Comerços oberts a les 12:00h. al barri Ègara

Mapa A9. Comerços oberts a les 16:00h. al barri Ègara

Mapa A10. Comerços oberts a les 20:00h. al barri Ègara

Mapa A11. Comerços oberts a les 24:00h. al barri Ègara

Mapa A12. Comerços oberts a les 4:00h. al barri Ègara

Mapa A13. Comerços oberts a les 8:00h. al barri Roc Blanc

Mapa A14. Comerços oberts a les 12:00h. al barri Roc Blanc

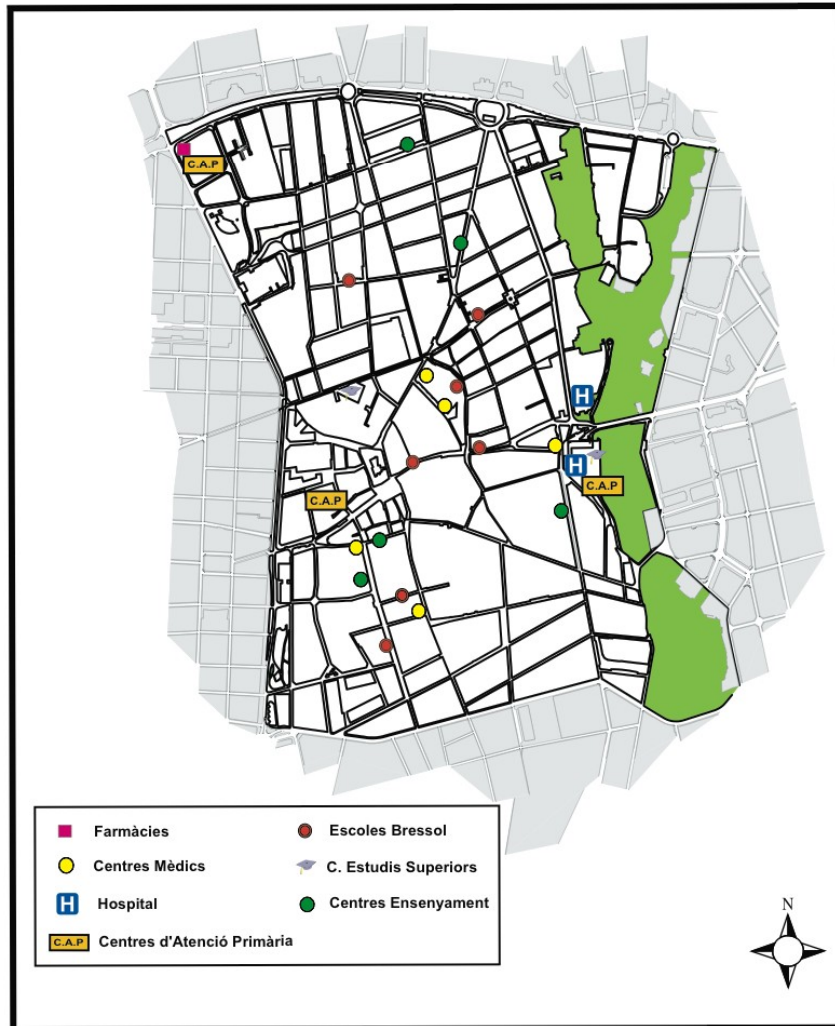
Mapa A15. Comerços oberts a les 16:00h. al barri Roc Blanc

Mapa A16. Comerços oberts a les 20:00h. al barri Roc Blanc

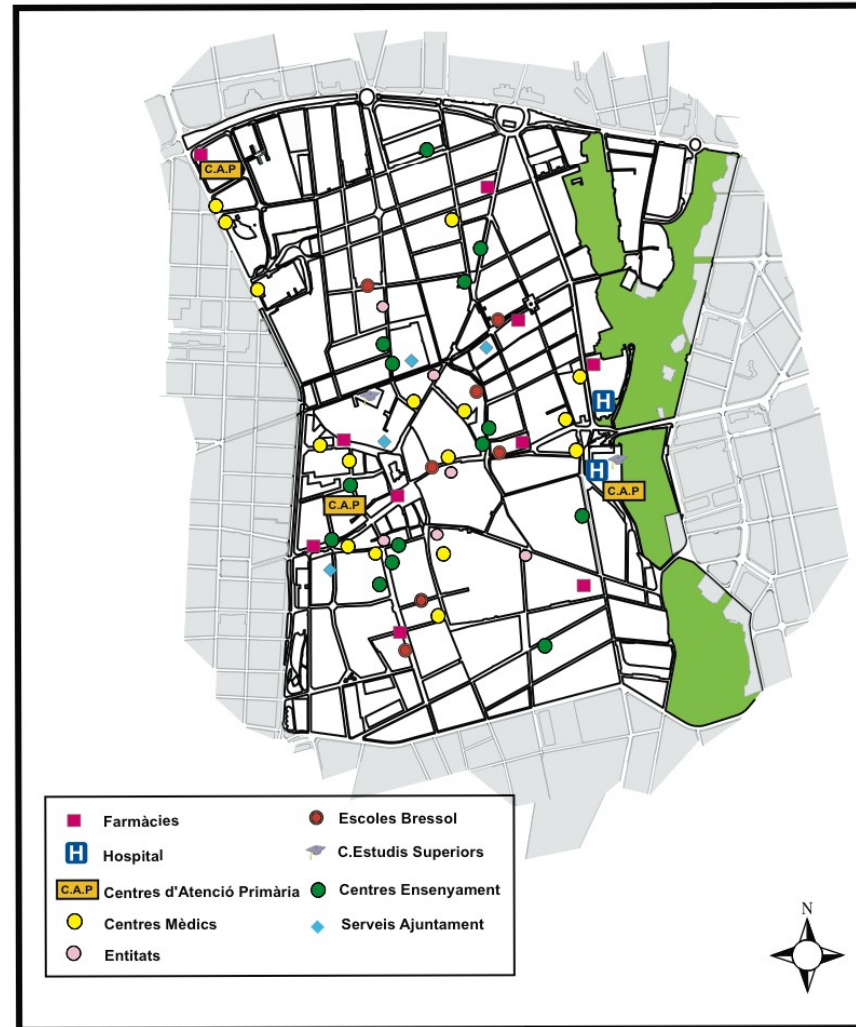
Mapa A17. Comerços oberts a les 24:00h. al barri Roc Blanc

Mapa A18. Comerços oberts a les 4:00h. al barri Roc Blanc

Mapa A1. Serveis oberts a les 8:00h al barri Centre

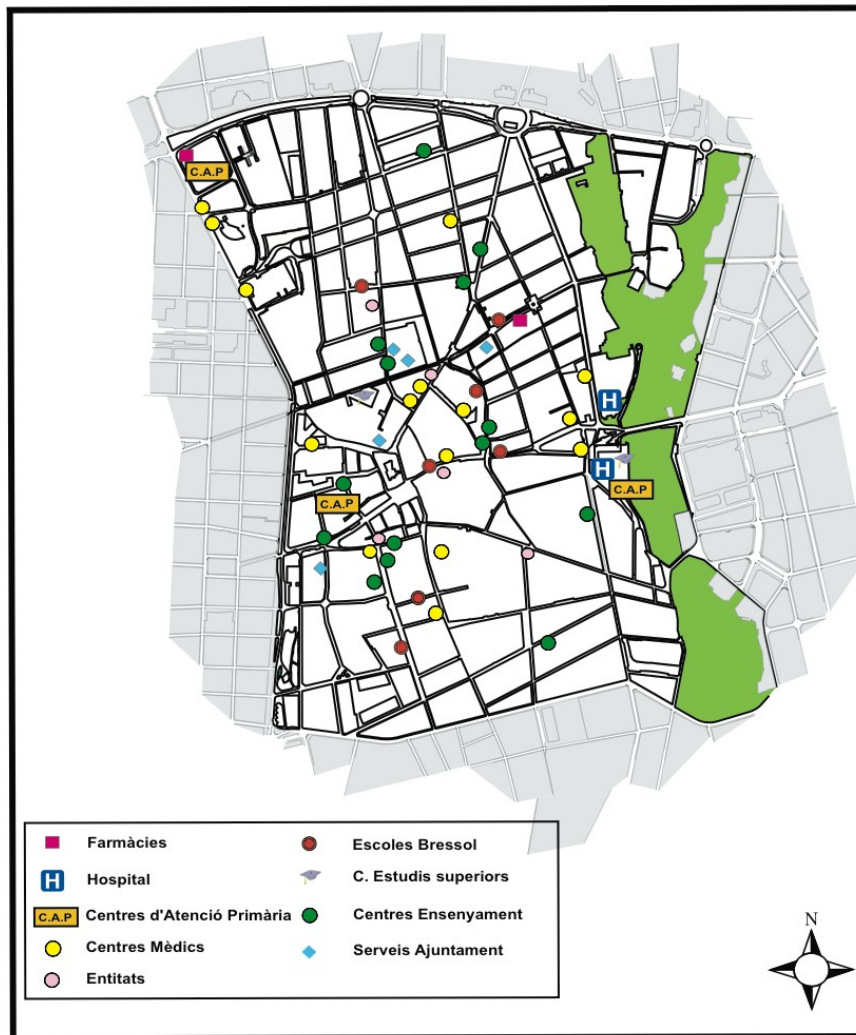


Mapa A2. Serveis oberts a les 12:00h al barri Centre

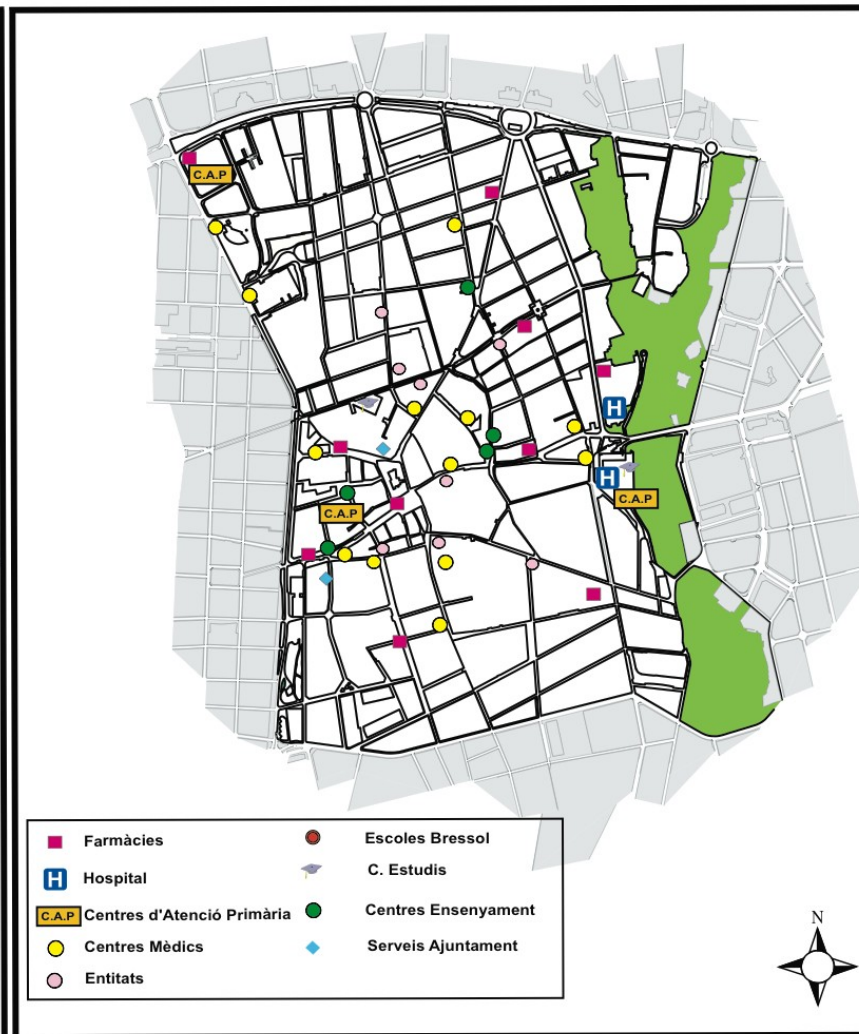


Font: Elaboració pròpia a partir de les bases cartogràfiques del Servei de Cartografia de Terrassa

Mapa A3. Serveis oberts a les 16:00h al barri Centre



Mapa A4. Serveis oberts a les 20:00h al barri Centre



Font: Elaboració pròpia a partir de les bases cartogràfiques del Servei de Cartografia de Terrassa

Mapa A5. Serveis oberts a les 24:00h al barri Centre

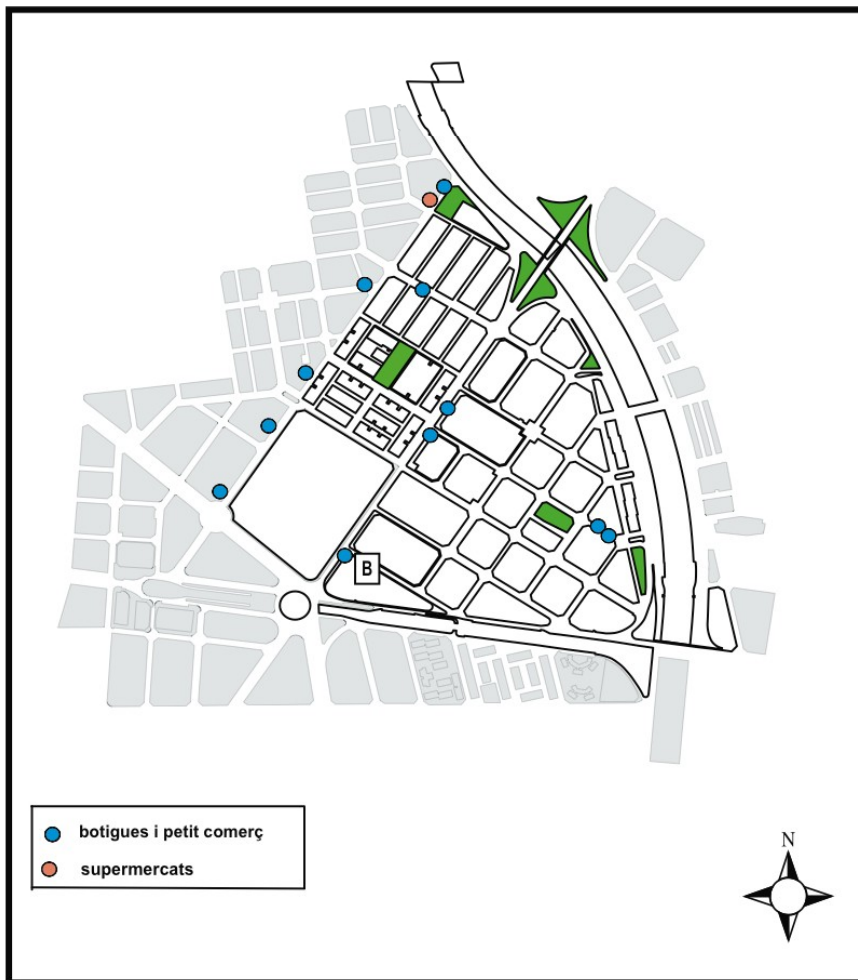


Mapa A6. Serveis oberts a les 04:00h al barri Centre

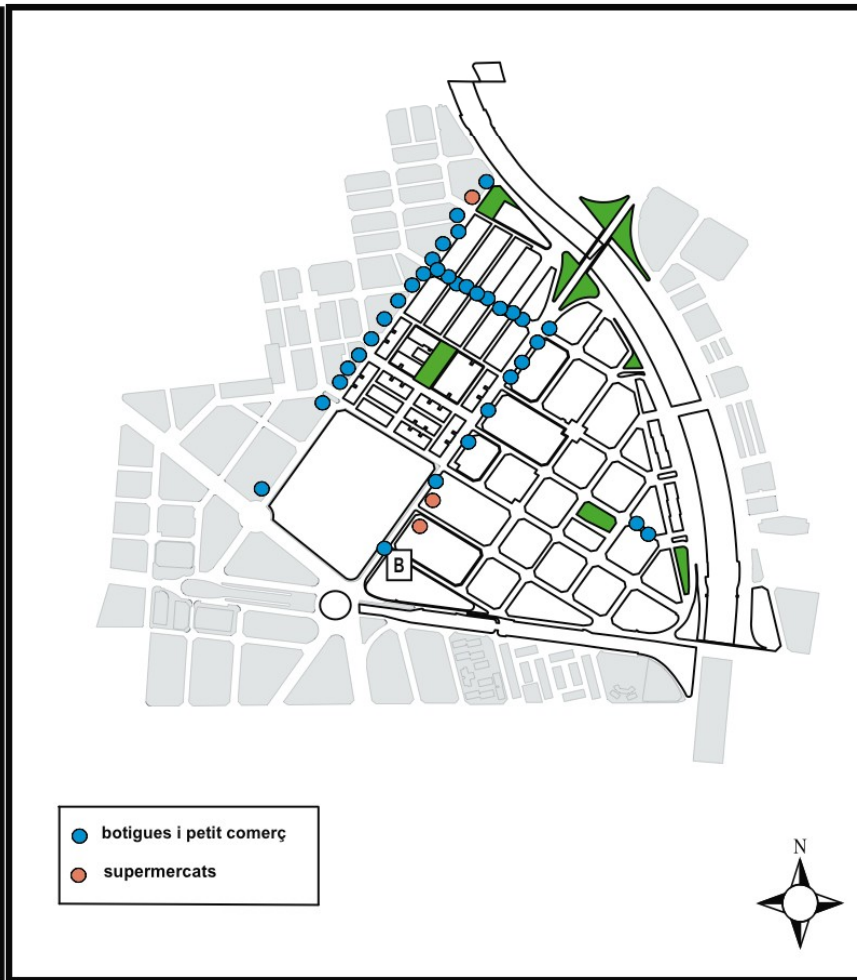


Font: Elaboració pròpia a partir de les bases cartogràfiques del Servei de Cartografia de Terrassa

Mapa A7. Comerços oberts a les 08:00h al barri Ègara



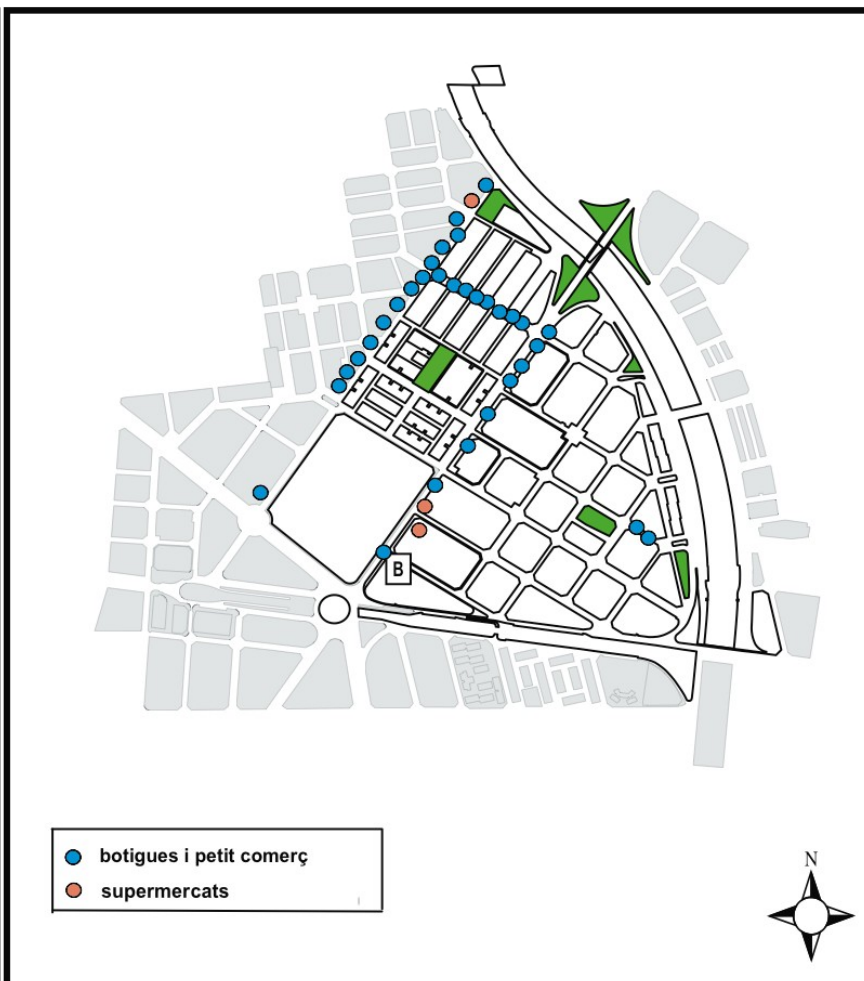
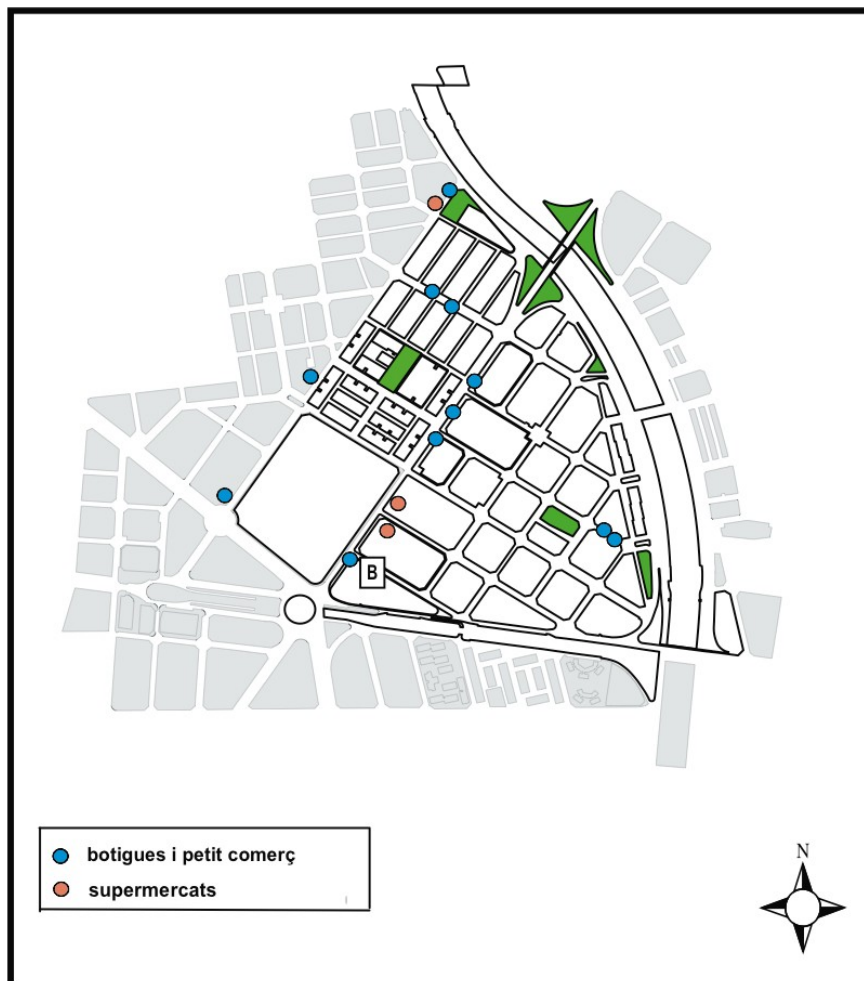
Mapa A8. Comerços oberts a les 12:00h al barri Ègara



Font: Elaboració pròpia a partir de les bases cartogràfiques del Servei de Cartografia de Terrassa

Mapa A9. Comerços oberts a les 16:00h al barri Ègara

Mapa A10. Comerços oberts a les 20:00h al barri Ègara

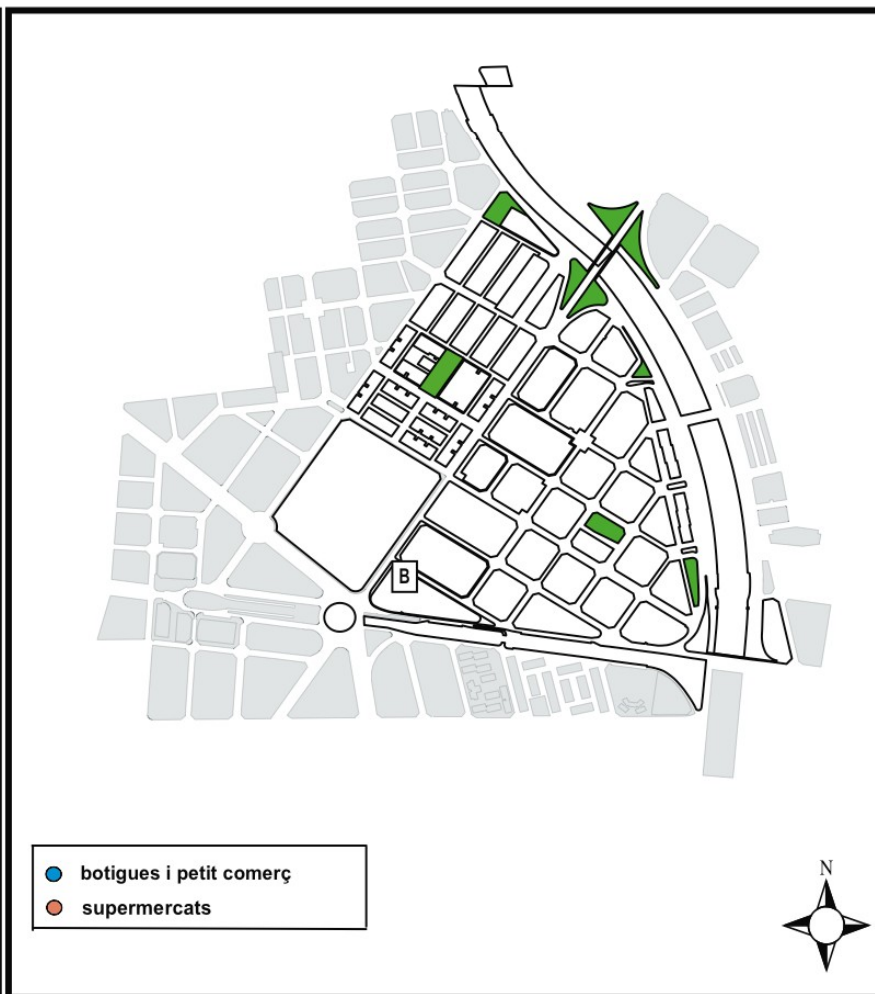


Font: Elaboració pròpia a partir de les bases cartogràfiques del Servei de Cartografia de Terrassa

Mapa A11. Comerços oberts a les 24:00h al barri Ègara



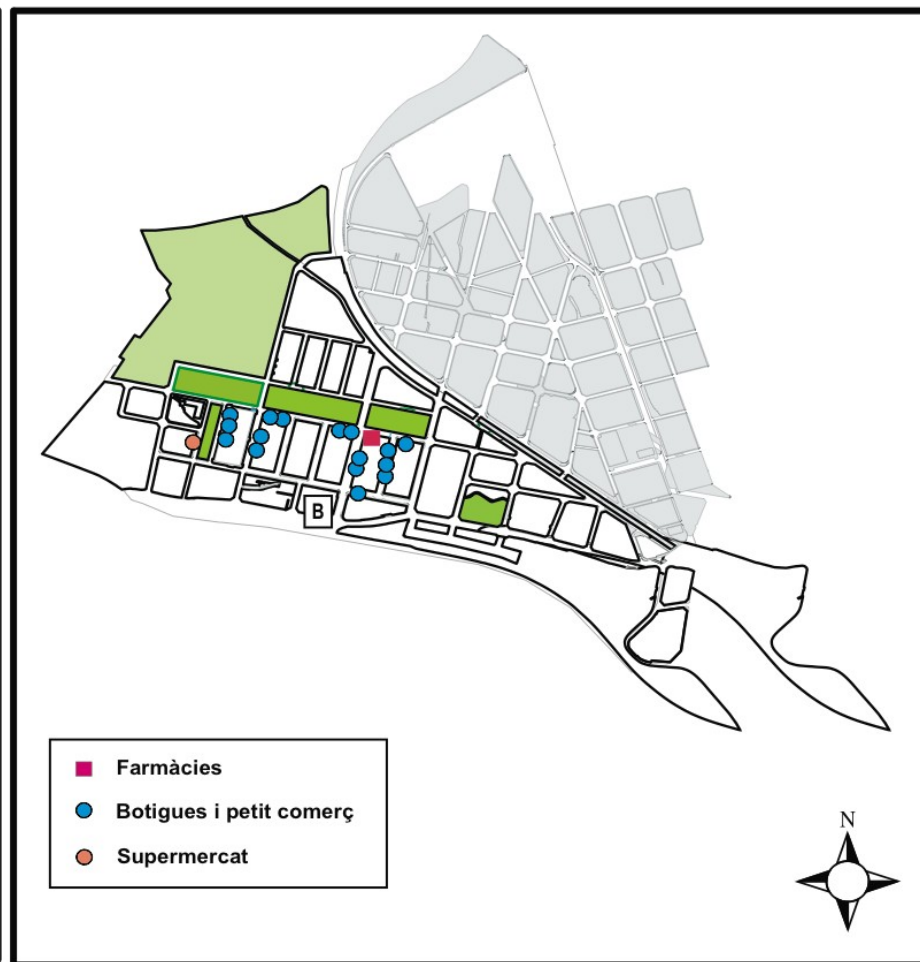
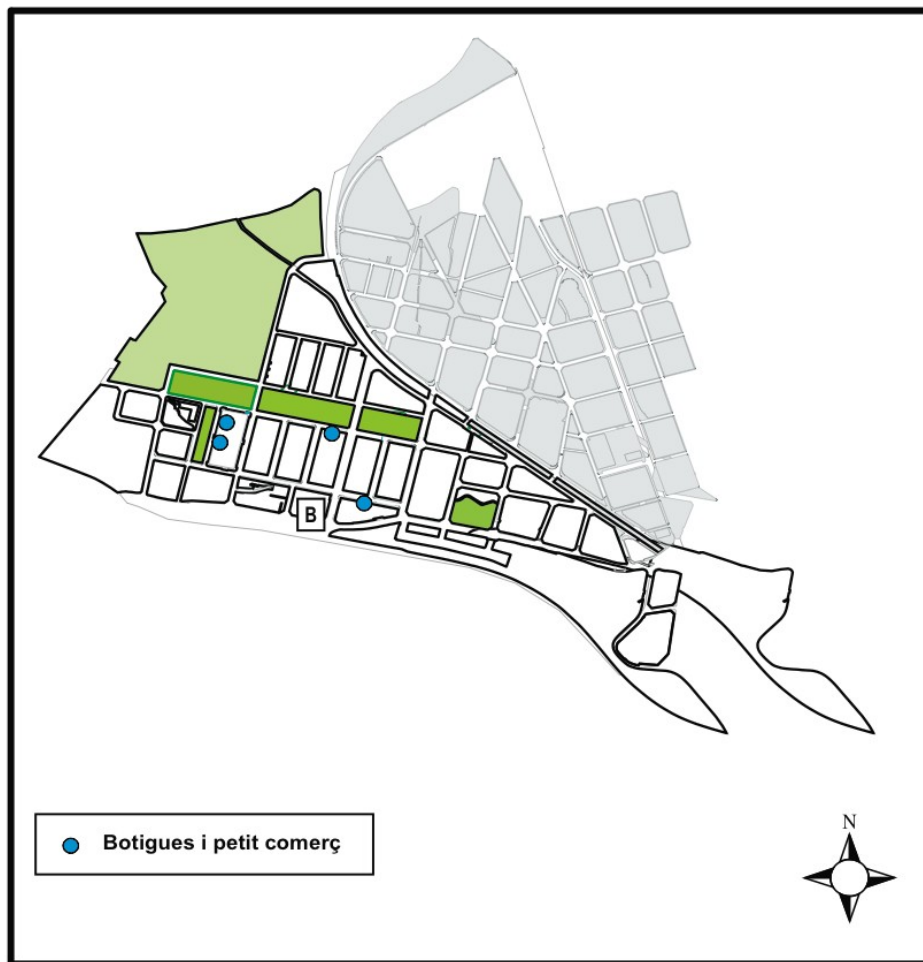
Mapa A12. Comerços oberts a les 04:00h al barri Ègara



Font: Elaboració pròpia a partir de les bases cartogràfiques del Servei de Cartografia de Terrassa

Mapa A13. Comerços oberts a les 08:00h al barri Roc Blanc

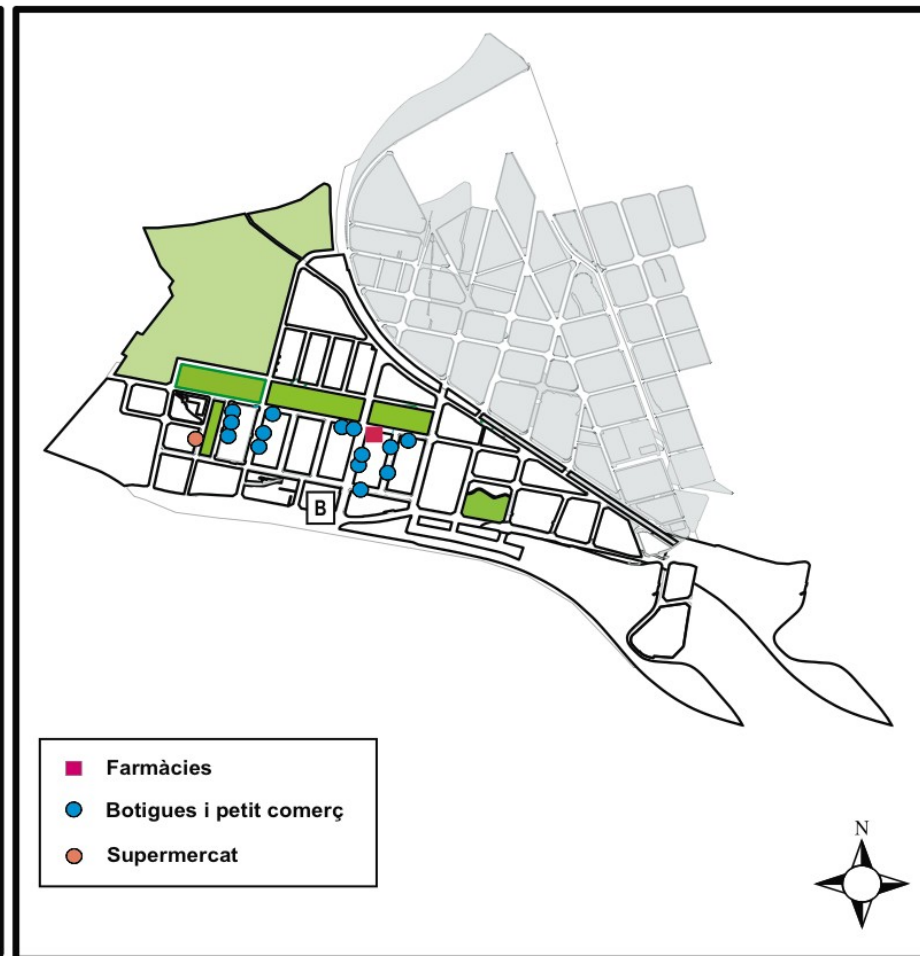
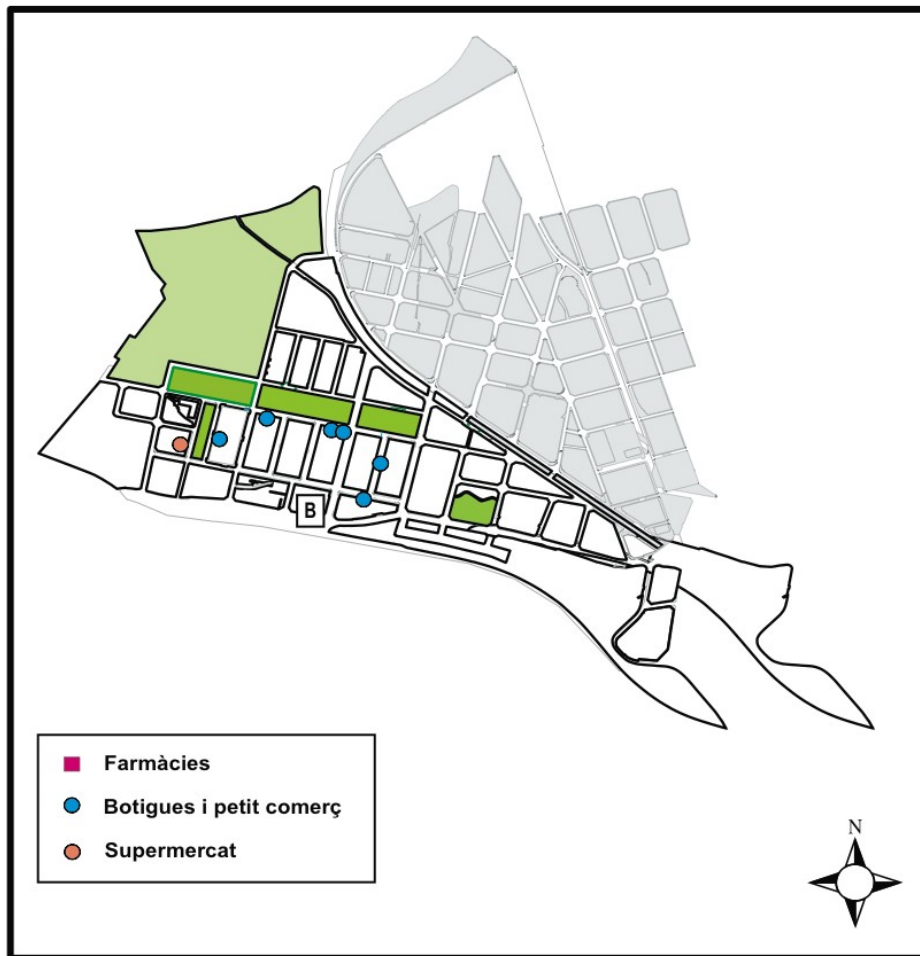
Mapa A14. Comerços oberts a les 12:00h al barri Roc Blanc



Font: Elaboració pròpia a partir de les bases cartogràfiques del Servei de Cartografia de Terrassa

Mapa A15. Comerços oberts a les 16:00h al barri Roc Blanc

Mapa A16. Comerços oberts a les 20:00h al barri Roc Blanc



Font: Elaboració pròpia a partir de les bases cartogràfiques del Servei de Cartografia de Terrassa

Mapa A17. Comerços oberts a les 24:00h al barri Roc Blanc



Mapa A18. Comerços oberts a les 04:00h al barri Roc Blanc



Font: Elaboració pròpia a partir de les bases cartogràfiques del Servei de Cartografia de Terrassa